

YÜKSEKÖĞRETİMDE NASIL BİR YASA

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI

ŞAFAK Matbaacılık
☎: 229 57 84 Ankara

YÜKSEKÖĞRETİMDE NASIL BİR YASA?

Yayına Hazırlayan : Doç. Dr. Meral ÇİLELİ
Doç. Dr. Hülya GÖKMEN

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ

28 Mart 1992 - CUMARTESİ

eğitim ve bilim

Eylül 1992

ÖZEL SAYI

İÇİNDEKİLER

- Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Mahmut
ÂDEM'in Toplantıyı Açış Konuşması.....V
- Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Rüştü YÜCE'nin
Konuşması.....IX
- Milli Eğitim Bakanı Köksal TOPTAN'ın Konuşması.....XI
- YÖK Neden ve Nasıl Sorun Oldu?.....3
(Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ)
- Nasıl Bir Yükseköğretim Yasası?.....15
(Prof. Dr. Metin GÜNDAY)
- PANEL : Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa?.....37
- EK : 1 Yükseköğretim Kurumlarının Özerkliği ve Akademik
Özgürlük Üzerine Lima Bildirgesi..... 86
- EK : 2 Toplantı Programı Örneği.....93
- EK : 3 Yayına Hazırlık Çalışmalarında İlgililere Yazılan Yazı Örneği.....94

SAHİBİ : Türk Eğitim Derneği Adına Genel Başkan Prof. Dr. Rüştü YÜCE
SORUMLU YAYIN MÜDÜRÜ : Akın KONYALIOğLU
Eğitim ve Bilim, TED Bilim Kurulunun Bilimsel Sorumluluğunda Çıkarılmaktadır.

YÖNETİM YERİ : Ziya Gökalp Caddesi No.: 48
Telefon : 431 34 87 - 431 34 88 Yenışehir - ANKARA

TED BİLİM KURULU ÜYELERİ

- Başkan : Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
Başkan Yardımcısı : Prof. Dr. Özcan DEMİREL
Sekreter : Ar. Gör. Kasım KARAKÜTÜK
Dernek Temsilcisi : Prof. Dr. Yüksel İNAN
Üye : Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ
Üye : Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN
Üye : Prof. Dr. İnci SAN
Üye : Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
Üye : Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN
Üye : Doç. Dr. Hülya GÖKMEN
Üye : Doç. Dr. Meral ÇİLELİ
Üye : Dr. Ferhan OĞUZKAN

Eğitim ve Bilim Dergisi'nin Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'nca ilgililere, duyurulması uygun bulunmuş, sözkonusu karar, 19.9.1977 gün ve 1952 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmıştır.

Eğitim ve Bilim'in Abone Koşulları

Yıllığı 40.000 liradır. Abone ücreti, doğrudan Türk Eğitim Derneği adresine (Ziya Gökalp Caddesi 48, Yenışehir - ANKARA) veya Derneğin T.C. Ziraat Bankası Ankara - Mithatpaşa Şubesi nezdindeki 30440/A - 456 no. lu hesabına gönderilebilir.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ BİLİM KURULU BAŞKANI
PROF. DR. MAHMUT ADEM'İN
TOPLANTIYI AÇIŞ KONUŞMASI

Sayın Konuklar,

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ Bilim Kurulu adına hepinize saygılar sunuyorum.

Türk Eğitim Derneği, Büyük Atatürk'ün buyruğu ile 1928 yılında kamuya yararlı bir dernek olarak kurulmuştur.

Türk Eğitim Derneği, kuruluşunun 50. yılından itibaren, birçok eğitim etkinliğinde bulunmaya başlamıştır. Bu etkinlikler şunlardır:

1 - 1978 yılında başlatılmış olan, eğitim alanında büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendirmek.

Bugüne değin TED Eğitim Hizmet Ödülü verilen eğitimciler şunlardır:

- 1 – 1978 yılında Merhum Hıfzırahman Raşit Öymen,
- 2 – 1979 yılı Sayın Rauf İnan,
- 3 – 1980 yılı Sayın Ahmet Çiçek,
- 4 – 1981 yılı Merhum Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidededoğlu,
- 5 – 1982 yılı Merhum Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal,
- 6 – 1983 yılı Merhum Rüştü Uzel,
- 7 – 1984 yılı Merhum Mehmet Fuat Gündüzalp,
- 8 – 1985 yılı Sayın Prof. Dr. Feriha Baymur,
- 9 – 1986 yılı Merhum Kemal Demiray,
- 10 – 1987 yılı Sayın Prof. Dr. Rauf Nasuhoğlu,
- 11 – 1988 yılı Sayın Prof. Dr. Yaşar Karayalçın,
- 12 – 1989 yılı Merhum Prof. Dr. Selahattin Ertürk,
- 13 – 1990 yılı Sayın Hüseyin Hüsnü Tekişik,
- 14 – 1991 yılı Sayın Hüseyin Hüsnü Cırtılı,

Ayrıca 1980 yılında Merhum Doç. Dr. Mithat Enç'e TED Eğitim Bilimi Ödülü verilmiştir.

1990 yılında Sayın Prof. Dr. Yıldız Kuzgun'a TED Eğitim Araştırma ödülü verilmiştir.

Türk Eğitim Derneği, eğitim araştırmalarını da desteklemektedir.

2 - Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nca yürütülmekte olan en önemli programlardan biri de geleneksel yıllık eğitim toplantıdır.

1988 yılından beri yapılan eğitim toplantıları şunlardır:

- 1 – Yükseköğretime Giriş Sorunları (1977)
- 2 – Ulusal Eğitim Politikamız (1978)
- 3 – Çocuk ve Eğitim (1979)
- 4 – Temel Eğitim ve Sorunları (1980)
- 5 – Atatürk ve Eğitim (1981)
- 6 – Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları (1982)
- 7 – Okulöncesi Eğitim ve Sorunları (1983)
- 8 – Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz (1984)
- 9 – Gençliğin Eğitimi ve Sorunları (1985)
- 10 – Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları (1986)
- 11 – Yaygın Eğitim ve Sorunları (1987)
- 12 – Yükseköğretimde Değişmeler (1988)
- 13 – Demokrasi İçin Eğitim (1989)
- 14 – Eğitimde Laiklik (1990)
- 15 – Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları (1991)

Bugüne değin yapılmış olan 15 eğitim toplantısından 14'ü kitap olarak yayımlanmıştır.

3 - Bilim Kurulumuz, 1983 yılından itibaren yıllık bilimsel toplantı sayısını bir- den ikiye çıkarmaya karar vermiştir. Bundan böyle her yıl biri eğitim diğeri öğretim olmak üzere iki bilimsel toplantı düzenlenmektedir. Bugüne değin yapılan öğretim toplantıları şunlardır:

- 1 – Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları (1983)
- 2 – Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları (1984)

- 3 – Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları (1985)
- 4 – Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları (1986)
- 5 – Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları (1987)
- 6 – Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları (1988)
- 7 – Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları (1989)
- 8 – Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları (1990)
- 9 – Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü-Ahlak Bilgisi Öğretimi ve Sorunları (1991)

Bu dokuz öğretim toplantısından ilk sekizi kitap olarak yayınlanmıştır. Son kitap da yayınlanmak üzere matbaadadır.

Görülüyor ki, hem eğitim hem de öğretim toplantılarının konusunu belirleyen Bilim Kurulumuz, Türkiye'nin gündeminde olan güncel bir konu seçmeye büyük özen göstermektedir.

Bilimsel toplantı konuları o denli güncel seçildi ki, kimi zaman Milli Eğitim Bakanlığının temsilcileri, "bu toplantıda sunulan bildirimler, panel konuşmaları ve tartışmalar yayımlanmak üzere rapor olarak hazırlanır hazırlanmaz, bu raporun bir nüshasını bize verin, çalışmalarımızda yararlanalım" demişlerdir.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu; verilen ödüllerle, düzenlenen bilimsel toplantılarla, bu toplantıların kitap olarak yayınlanmayla, bugün 83. sayısına ulaşmış olan Eğitim ve Bilim dergisi ile ülkemiz eğitiminin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Bilim Kurulumuz, kitapların maliyetine satılmasına özen göstermektedir. Yayınlarımızda hiçbir kâr amacı güdülmemektedir.

Geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da; öğrenci, öğretim üyesi, eğitimci, olarak hepimiz için çok önemli güncel bir sorun olan "Yükseköğretimde Nasıl bir Yasa" konusunu inceleyeceğiz.

Bilim Kurulumuz, etkinliklerinde Yükseköğretim konusuna ayrı bir öncelik vermiştir. 1977 yılında yapılan ilk eğitim toplantımızın konusu "Yükseköğretime Giriş Sorunları" idi. Yükseköğretim konusundaki ikinci toplantı yine bugünkü gibi yeni bir yasa hazırlama çalışmalarının yoğunlaştığı 1979 yılında yapılmıştır. Konusu: Yeni Üniversiteler Yasa Tasarısı. Bu top-

lantının raporu, Eğitim ve Bilim dergisinin 18, 19 ve 20. özel sayılarında yayınlanmıştır.

Yapılması planlanan üçüncü toplantı, 1982 yılında olup, 2457 sayılı Yükseköğretim Kanununun ne getirdiği ve ne götürdüğüne ilişkindi. Türk Eğitim Derneği'nin 1977 yılından beri düzenlediği bilimsel toplantılardan yalnızca bu toplantıya, yetkililer izin vermemişlerdir. Yükseköğretim konusunda yapılan bundan önceki son toplantının konusu "Yükseköğretimde Değişmeler (1988). Ancak altı yıl sonra 1988 yılında, bu toplantı gerçekleştirilmiş, ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretimdeki Değişmeler kitabı yayınlanmıştır.

Her zaman olduğu gibi, yeni bir yükseköğretim yasa tasarısının hazırlıklarının yapıldığı bugün de Bilim Kurulumuz, güncel bir sorunu incelemeyi yararlı görmüştür. Burada konunun ayrıntısına girecek değilim. Bunu, konunun uzmanı bilim adamları tüm yönleriyle dile getirecekler, tartışacaklardır.

Her zaman olduğu gibi bugün de toplantımıza katılarak, çalışmalarımızda bize güç kattığınız için başta bildiri sunacak, panelde konuşacak bilim adamlarımıza, uzmanlarımıza ve tüm konuklarımıza teşekkür eder, hepinize Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulumuz adına saygılar sunarım.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE'NİN KONUŞMASI

Saygıdeğer Konuklar, Eğitimciler ve Bilim Adamları.

Türk Eğitim Derneği (TED) tarafından düzenlenen "Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa" konulu toplantıya hoşgeldiniz.

Toplantının konusuna ilişkin görüşlerimi aktarmadan önce bu güzide topluluğun varlığını fırsat bilerek sizleri Türk Eğitim Derneği ve yürüttüğü çalışmalar hakkında bilgilendirmeyi uygun gördüm.

1928 yılında büyük önder Atatürk'ün yönlendirmesiyle kurulan Türk Eğitim Derneği, arkasında bıraktığı 64 yıl boyunca adında yer alan eğitim sözcüğünün yüklediği sorumlulukları, amaçları doğrultusunda yürütmeyi görev bilmiştir. Topluma karşı kendini yükümlü saydığı konularda önemli girişimlerde bulunmuş ve başarılı olmuştur. Türk Eğitim Derneği, yetenekli, çalışkan ve fakat kimsesiz binlerce Türk Çocuğuna eğitim yapabilmeleri için burslar vererek, İngilizce dilinde öğretim yapan ulusal kökenli ortaöğretim kuruluşlarının ülkemizde yerleşmesini sağlayarak, eğitim ve öğretim toplantıları düzenleyerek, Eğitim ve Bilim isimli bir dergiyi sürekli yayınlayarak Türk Eğitimi'nin gelişmesine büyük emekleri geçen eğitimcileri her yıl ödüllendirerek ve eğitim konusundaki araştırma projelerini destekleyerek, Türk Eğitim hayatına benzeri hiçbir kuruluşun yapamadığı yönlendirme ve katkıyı gerçekleştirmiştir ve gerçekleştirmeye de devam edecektir.

"Bilim ve Yükseköğretim" birbirini tamamlayan hatta birbiri ile eşanlamlı sayılabilecek iki kavramdır. Bilim, yüzyılımızın simgesi, yükseköğretim ise günümüzün sorunu olarak karşımızda bulunmaktadır. Toplumların geleceğe ait potansiyeli ve bilime dayalı gelişmelerin dinamiği yükseköğretim kesiminde saklı bulunmaktadır.

Bilim-araştırma-teknoloji ve üretim ilişkileri 20. yüzyıl başlarında organik bir bağlantıya dönüşmüştür. Günümüzde baş döndürücü bir tempoda seyrettiğini gözlediğimiz teknolojik gelişmenin temelinde araştırma ve bilim yatmaktadır. Bilim-araştırma, ya da bilim-teknoloji sisteminin yanındaki iki büyük sistem ise endüstri ve yüksek öğretimdir. Bu geliştirilmiş çerçeve içindeki yükseköğretimin ağırlıklı yerini inkâr etmek mümkün değildir. OECD Ülkeleri ile diğer gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalarda bilimin ilerlemesinde yükseköğretimin katkısının ortalama % 75-80 mertebesinde olduğu tesbit edil-

miştir. Bu bulgular yükseköğretimin ve yükseköğretim kurumlarının ülkenin geleceği açısından ne denli önemli olduğunu açıkça göstermektedir.

Dünyada ve Ülkemizde toplum, kitle üretiminden esnek üretime geçme eğilimi göstermekte ve bir iletişim devrimi yaşamaktadır. Toplumun Yükseköğretime olan talebi artmakta, Yükseköğretim kurumlarının araştırma ve eğitim işlevlerine ek olarak hizmet üretme işlevine de ağırlık verdikleri gözlenmekte ve eğitim zaman içerisinde süreklilik kazanmaktadır. Uzmanlaşma stratejileri gündeme gelmekte ve üniversitelerin devlet bütçesi dışındaki kaynaklardan gelir sağlama yönünde ciddi girişimler yaptıkları gözlenmektedir. Eğitim disiplinlerarası niteliğe bürünmekte, çevreye duyarlılık, uluslararası normlara uyum ve toplumsal etik'e saygı önem kazanmaktadır.

Toplumun özlemi haline gelen ve Yükseköğretim ve eğitimi sürekli olarak yaygınlaştırmayı hedefleyen, Yükseköğretimde nicelik ve nitelik kavramlarını birlikte ve paralel değerlendiren ve niteliğe öncelik veren, bilim adamı yetiştirme politikası ve modeli üreten, öğretim üyeliğini cazip bir meslek haline getiren, eğitim-araştırma-üretim üçgeni ile yukarıda özetle açıkladığım toplumdaki değişimlere ve beklentilere çözümler getirebilen yeni bir Yükseköğretim Yasasının hazırlanması çalışmalarına destek verilmesi gerektiğine inanıyorum.

Türk Eğitim Derneği olarak sözünü ettiğim temel hedefleri benimseyen bir Yükseköğretim Yasasının hazırlanmasına katkıda bulunmayı bir görev sayacağımızı bilmenizi isterim.

İki oturum ve bir panelden oluşan "Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa" konulu toplantının başarılı geçmesini diliyor, toplantıda dile getirilecek görüşlerin ve yapılacak tartışmaların Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülmekte olan Yükseköğretim Yasası çalışmalarına yön vereceğini ümidediyorum. Toplantıya katılarak Derneğimiz çalışmalarına güç katan siz değerli bilim adamlarına, eğitimcilere ve izleyicilere, toplantıyı düzenleyen TED Bilim Kuruluna toplantı için içinde bulunduğumuz salonu tahsis eden TED Ankara Koleji Vakfı Yöneticilerine ve TED Personeline, TED Merkez Yönetim Kurulu ve Üyeleri adına şükranlarımı sunuyorum. Saygılarımla...

MİLLİ EĞİTİM BAKANI KÖKSAL TOPTAN'IN KONUŞMASI

Çok değerli konuklar, değerli bilim adamlarımız, nasıl bir üniversiteye ulaşalım, nasıl bir üniversite gerçekleştirelim tartışması Türkiye'de uzunca bir süredir yapılmaktadır. Sadece 1981'de, yapılan 1982 Anayasası ile de iyice kurumlaşan bugünkü üniversite sistemimiz değil, öncesinde de üniversite sistemimiz sürekli tartışılacak şekilde bugüne varılmıştır. Aslında bir kurum üzerinde bu kadar çok tartışma yapılır mı eleştirisi de zaman zaman gündeme gelmesine karşın, bunun olumsuz değil, olumlu bir gelişme olduğunu kabullenmek gerekir. Gerçi 1923 sonrası, her rejimin kendine özgü bir üniversite yapmaya kalkışması sisteme pek çok yarar vermiştir. Pek çok sıkıntıları beraberinde getirmiştir; ama bu tartışmaların sürekli yapılmasından korkmamak, çekinmemek lazımdır. Çünkü yapılan tüm tartışmalar daha iyiyi bulmak, daha güzeli gerçekleştirmek için yapılmaktadır.

Bu arada, Türkiye, kaybetmekte, birtakım gelişmelere kendini tam uyarlayamaktan kaynaklanan bazı sıkıntıları da yaşamaktadır. Umuyoruz ki, bundan sonra Türkiye, rejiminde birtakım sıkıntılarla karşı karşıya kalmayacak, üniversite ve diğer sorunlarını rejim ve kendi mecrası içerisinde tartışarak daha iyiyi, daha güzeli bulmaya gayret edecektir. Üniversite ile ilgili çok şey söylenebilir. Yeni yasa yapmak suretiyle, çağın en iyi yasasını yapmak suretiyle Türkiye'nin üniversite ile ilgili sorunlarını aşıp aşamayacağı da tartışma konusudur. Ama nasıl bir yasa yaparsanız yapınız, üniversitenin önünde bulunan sorunları yasayla aşmak mümkün değildir gibi bir varsayım içerisinde olamayız. O nedenle iki yönlü bir hareket içerisinde olmamız gerekir düşüncesindeyim.

On dakikalık bir zaman dilimi içerisinde bu ayrıntılara girmek mümkün değil; ama satır başlarıyla bir iki hususu dikkatinize sunmak istiyorum. Sorun nerededir? Sorun, başta üniversite önündeki yığılmadır. Bu sene 979 bin çocuğumuz, gencimiz üniversite kapısında, içeri girmek için uğraşüyor. Alabileceğimiz açık öğretim dahil 200 bin kişidir. Bu sayıyı Yüksek Öğretim Kurumundaki arkadaşlarımız biraz daha zorlayarak, yukarı çıkarmaya çalışıyorlar; ancak öyle anlaşılıyor ki açıköğretim dahil bu gençlerin sadece % 25'i üniversite içerisine alınabiliyor. Görüldüğü gibi, bu sorunu Türkiye'nin aşması lazım. Okullaşma oranında, Üniversitede okullaşma oranında çağın çok gerisindeyiz. Komşumuz ülkelerin çok gerisindeyiz. Yunanistan'ı örnek vermiyorum; ama Irak'ın gerisindeyiz. Irak yüzde 14 okullaşma oranına sahip, Mısır yüzde 19

okullaşma oranına sahip Sayın Yüce'nin üzerinde durduğu nitelik mi, nicelik mi? tartışması gündeme geliyor. Nitelik tabii ki önemli ama niceliği de görmezlikten gelmek mümkün değil. Her halde ikisini beraber Türkiye'nin götürmesi lazım. İkisinden de ödün vermeden bu sorunu çözecek bir takım gayretlerin içerisinde olması lazım. Bu nedenle yeni üniversiteler açılması lazım. Yeni üniversiteler açmak suretiyle bir yandan gençlerimizin üniversiteye girme olanakları biraz daha rahatlatılmalı, öte yandan üniversiteler arasındaki rekabeti biraz daha artırma gayreti içinde olunmalıdır diye düşünüyoruz.

Milli Eğitim Bakanlığı olarak bir yükseköğrenim kanun tasarısı hazırladık. Türkiye'nin değişik üniversitelerinden, öğretim üyesi arkadaşlarımızdan, rektörlüklerden, dekanlıklardan konuyla ilgili derneklerden ve gençlerimizden yaklaşık 60-65 değişik öneri geldi. Bir müşavir arkadaşım bunları derledi, topladı; aşağı yukarı bunların hepsinin görüşünden yararlanmak suretiyle bir ortak metin ortaya çıkardık. Bize hiç bir hazırlık olmadığı doğrultusunda bir takım eleştiriler yöneltiliyor. Bu tür eleştiriler bugünkü gazetelerde de var. Bu hazırlığı kimsenin bilmediği doğru. Ben biliyorum, o müşavir arkadaşım biliyor.

Biz diyoruz ki, Türkiye bu konuyu tartışırken herkes her bildiğini söylemek yerine, önlerine, kamuoyumuzun önüne, bilim adamlarımızın önüne, üniversitelerimizin, gençlerimizin önüne bir taslak metin getirelim, o metin üzerinde tartışmalar yoğunlaşsın. O metin üzerinde tartışmalar yoğunlaştığı takdirde sanıyorum o metni daha iyileştirme imkânı olacaktır. Şimdi biz böyle bir metni hazırladık. Sayın Başbakan ve Başbakan Yardımcısının uygun görecekları bir tarihte kendilerine sunacağız, kamuoyuna sunacağız. O metin ortaya çıktığı zaman belki büyük tepkiler alacaktır, bunu tahmin edebiliyoruz; ama metin dediğim gibi bir taslak metindir. Bu taslak metin herkesin görüşü alınmak suretiyle, herkesin o metin üzerinde görüşlerini açıklaması suretiyle olgunlaştırılabilecektir. Bu metinde ne olduğunun ayrıntısını uzun boylu burada vermek istemiyorum; ama özünü size aktarmaya çalışayım.

Bu metin, özgür, çağdaş, özerk bir üniversiteyi getirmektedir. Bu Türkiye'de yok mudur? Bunun Türkiye'de olduğu, olmadığı tartışmasını bana göre yapmak yanlış; ama en azından bugünkü YÖK sisteminden kaynaklanan birtakım sorunların olduğu ortadadır. Bu sorunların ve YÖK'ün merkezîyetçi yapısını olabildiği kadarıyla değiştirmek, birtakım yetkileri, bugün YÖK'te bulunan birtakım yetkileri, seçilmiş diğer bazı organlara aktarmak gerektiği düşüncesindeyiz. Bir hareket noktamız odur. YÖK, biliyorsunuz bugünkü Anayasa sistemi içerisinde varolan, yer alan bir kurumdur, Anayasa değişikliği yapmadan YÖK'ü değiştirmek mümkün değildir. Bize öyle de eleştiri geliyor, siz

YÖK kalkmayacak diyorsunuz, YÖK'ü kaldırmak için Anayasa değişikliği gerekir, bir de YÖK'ü kaldırdığınız zaman yani kelimeler olarak Yükseköğrenim Kurumu'nu kaldırdığınız zaman, yerine bir şey koymak gerekmektedir. Onun adı YÖK olmayabilir ama başka bir şey olması gerekir. Yoksa 29 üniversitemiz var, bunlar ileride daha da çoğalabilecektir, her üniversite bağımsız hareket ederse Türkiye'de bir kaos meydana gelebilir. O nedenle üniversiteler arasındaki en azından eşgüdümü (koordinasyonu) sağlayacak bir planlamayı gerçekleştirecek ve mutlaka üniversiteler üzerinde denetimi gerçekleştirecek bir kurulun olması kaçınılmazdır. Yani üniversitelerimiz biz ne istersek yaparız, bize para verilsin, ondan sonra bunun harcanmasına da kimse karışamaz gibi bir yaklaşım içerisinde olamazlar, böyle bir sistem dünyada yok. Devlet para veriyor, devlet denetimini de yapacaktır. Bunu Devlet, doğrudan maliyesi eliyle değil, yine üniversitelerimizin içinde bulunduğu bir kurul eliyle yapsın istiyoruz. Onun dışında, bu saydıklarımın dışındaki yetkiler üniversitelerin seçilmiş organlarına bırakılmalı bizce rektörlerde dekanlarda da bir seçim mekanizması mutlaka devreye girmelidir. Bu seçim mekanizmasının nasıl olduğu tartışılabilir; ama bana göre Ortadoğu Teknik Üniversitesinin kampüsünün girişinin yanında oradaki arkadaşların yanına bir sandık koyup, geçen öğretim üyeleri buraya oy atsın, ondan sonra rektör seçilsin şekliyle düşünmüyoruz. Yani bir muhtar seçer gibi üniversite rektörü seçilmemeli. ODTÜ gibi, Cerrahpaşa gibi böyle gerçekten gurur duyduğumuz, 29'uyla gurur duyuyoruz, üniversitelerimizin başına gelecek insanın biraz tesadüfen gelmemesi lazım. Öğretim üyelerimizin, bilim adamlarımızın düşünerek, tartışarak ama yine kendi iradeleleriyle, kendileri seçerek oraya getirmeli ve dediğim gibi bu şekilde tek dereceli bir seçimle değil, bazı mekanizmaları devreye sokmak suretiyle, öğretim üyelerimizin bunu sindire sindire, kendi aralarında konuşa konuşa bir seçim gerçekleştirmeleri lazım diye düşünüyorum.

Üniversitelerimizin içinde her fikrin tartışılacağı bir ortamın yaratılması gerektiği düşüncesindeyiz. Böylelikle üniversitelerimiz üretken hale gelmeli. Üniversitelerimiz siyasetçiye, devlet adamlarına, yeni birtakım fikirler üretmeli, oradan devlet adamları, siyasetçiler yeni birtakım fikirler almalı, ufukları daha açılmalı, buna üniversitelerimiz yardımcı olmalıdır. Bu nedenle üniversitelerimizle devlet arasında, üniversitelerimizle toplum arasında, üniversitelerimizle siyaset arasında da bir yakınlaşmayı Türkiye'nin sağlaması gerekmektedir. Toplumdan kopuk bir üniversite olmaz, biraz evvel buraya gelmeden aşağıda panelist arkadaşlarımızla konuşurken bu konuyu dile getirdik. Belki dünyanın da sorunu bu; ama sanıyorum, bizde bu çok boyutlu bir sorun üniversitelerimiz halktan kopuk, üniversitelerimiz Türkiye sorunlarından kopuk

hale geldi. Üniversitelerimiz Türkiye sorunlarını tartışmalı, çok iyi tartışmalı ve oradan bir şeyler, birtakım fikirler çıkmalı üniversiteli gençlerimiz de Türkiye'nin sorunlarını tartışmalı; ama burada hemen altını çizerek söylüyorum, tartışmayla dövüşü birbirinden ayırmak lazım. Dövüşen bir üniversitenin toplumda saygınlık yaratması mümkün değil. Herşeyi tartışmalı gençlerimiz, bilim adamlarımız her şeyi tartışmalı, ama dövüşmeden bu işi yapmalı. Dövüşerek bir yere varmak isteyenler varsa buna kimsenin müsamaha etmemesi lazım. Çünkü o zaman hep savunduğumuz, üniversite bir hür zemin olmalı, üniversitede her şey tartışılmalı, üniversitede bütün düşünceler yerini bulmalı, ifadesini bulmalı fikrini, toplumda savunmakta zorluk çekeriz. O zaman size dönüp derler ki, işte özgürlük dediniz bu hale geldi. O nedenle herkesin büyük bir sorumluluk içerisinde bu önemli kavramları özen göstererek soruna yaklaşması gerektiği düşüncesindeyiz.

Üniversite yönetimlerinde öğrenciler mutlaka söz sahibi olmalıdırlar. Üniversite yönetiminde öğrencilerin söz sahibi olmaması bize göre bir yarar sağlamamaktadır. Çünkü üniversiteleri bir askeri disiplin içerisinde düşünmek yanlıştır. Öğrencilerin sadece kendilerini ilgilendiren sorunları değil, üniversitenin fakültenin diğer sorunları hakkında da düşüncelerini ortaya koymaları, gençlerin üniversite yönetimiyle daha sağlam bir diyalog, işbirliği içine girmeleri sonucunu doğurur ki, bundan büyük yararlar doğar. Aynı şekilde üniversite yönetimlerinde, üniversitede çalışanların da mutlaka temsil edilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bundan da bir zarar çıkmaz, bunda da yarar vardır. Üniversitelerde, üniversitelerimizin toplumla kaynaşmasını sağlayacak bir ara mekanizma kurulması düşüncesindeyiz. Üniversite ne için var? Bu toplum için var. Üniversiteyle bulunduğu yerin özelliğine göre toplumun kaynaşmasını sağlayacak bir ara formülü Türkiye bulmalıdır. İnşallah önümüzdeki günlerde Urfa'da Harran Üniversitesini kuracağız. Bu Harran Üniversitesinin ağırlığı ziraattir. Orada zaten bir ziraat fakültemiz de var, çok iyi bir ziraat fakültemiz var, şimdi orada Urfa'daki Harran Üniversitesinin Ziraat Fakültesi ile Harran'da o işlerle meşgul olan insanların bir diyalog içinde olması, beraber olması, sanıyorum, hem orada üniversitenin gelişimini sağlayacaktır, daha gelişmesini sağlayacaktır hem de yöreye hizmet etmeyi amaçlayan o üniversitenin, o fakültenin toplumla kaynaşmasını, daha çok hizmet vermesini gerçekleştirecektir. Aynı formülü ülkemizin diğer yöreleri için de düşünmek mümkün. Taşrada özellikle üniversitelerimizin toplumun içerisine girerek, toplumun da üniversitelerin içerisine girerek, karşılıklı iyi diyalogu sağlamak suretiyle üniversitelerimizin topluma, toplumun üniversitelerimize katkısını yüksek düzeye çıkarmamız gerektiği düşüncesindeyiz.

Bunlar kuşkusuz tartışılabilir, zannediyorum, Nisan ayı içerisinde, öyle gözüküyor, açıklayabileceğimiz bir eğitim reformu paketi var. Bizim üniversitelerle ilgili tasarımız da Hükümet Başkanının ve yardımcısının uygun göreceği tarihte olmak üzere, muhtemelen o eğitim reformu paketiyle birlikte kamuoyunun önüne sunulabilecektir. Şunu tekrar etmek istiyorum. Kesinlikle madem ki biz bunu yaptık, yazdık, bu kadar da emek harcadık, buna kimse dokunamaz gibi bir yaklaşım içerisinde değiliz. Türk eğitimine engin katkıları olan TED ve onun değerli yöneticileri başta olmak üzere önünüze koyacağımız, kamuoyunun önüne koyacağımız bu tasarının çok rahat tartışılabileceğini, eleştirilebileceğini, o eleştirilerin bu tasarımı, bu taslağı daha olgun hale getireceğine yürekten inandığımızı bir kere daha ifade etmek isityorum.

Panelin, bize ve eğitimimize büyük katkılar sağlayacağı düşüncesiyle panelistlere başarılar diliyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

BİRİNCİ OTURUM

Bildiri : 1

YÖK Neden ve Nasıl Sorun Oldu?

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ
H.Ü. Antropoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN

YÖK NEDEN VE NASIL SORUN OLDU?*

BAŞKAN — Sayın Başkanım, varlığınızdan onurlandık, Biraz önce buyurdularınızdan ise umutlandık. Ancak, sadece Ankara'da 100 bini aşkın yükseköğretim yapmakta olan genç ve bildiğim kadarıyla 10 bini aşkın da öğretim üyesi var. Yine de biz bugün burada sesimizin biraz fazla yankılanacağı bir salonda bu toplantıyı yapıyoruz. Türk Milletinin büyük bir karakteristiği var. Türk Milleti heyecanlıdır, sorunlar aniden yanardağ gibi patlar, umulmadık bir şekilde de çok kısa bir zamanda söner gider. Umarız, ülkemiz ve insanlarımız için son derece önemli olan bu konuda da Türk Milletinin bu karakteristiğinin bir yeni tezahüratını görmeyiz. Çok teşekkür ediyorum.

Efendim, şimdi panelemizin birinci oturumunda YÖK Neden ve Nasıl Sorun Oldu? konulu bildiri Sayın Prof. Dr. Bozkurt Güvenç tarafından sunulacaktır. Kendilerini mikrofonu davet ediyorum.

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ —

1 - Giriş: YÖK Nedir?

YÖK, 1981/2547 sayılı:

- Yükseköğretim Kanunu ile kurulan,
- Yükseköğretim Kurulu ve
- Bu Kanun ve Kurula bağlı Yükseköğretim Kurumları ile üniversitelerin

tümünü içine alan tarihi gelişmenin halk dilindeki popüler adıdır. Yükseköğretim tek kelime olarak yazıldığına göre kısaltma belki yanlıştır ama kısaltmanın içeriği/kapsamı kamu bilincinde son derece iyi tanımlanmıştır. Öyle ki, YÖK Kısaltmasının "K" harfi, birinci (a) anlamında Kanun, ikinci (b) anlamında Kurul, üçüncü (c) anlamında Kurumları temsil etmektedir. Ancak YÖK denince akla, yeni düzenlemenin fikir babası, müellifi gönüllü koruyucusu ve sözcüsü, kurucu mimarı ve Kurul'un (değişmez) Başkanı sıfatlarını -hukuken değilse bile- fiilen kendi kişiliğinde toplamış bulunan, Sayın Prof. Dr. İhsan DOĞRAMACI gelmektedir.

2 - YÖK Bir Sorun mudur?

Türk Kamuoyu, YÖK olayını ya da sorununu bilsin bilmesin, YÖK'ün yanında, karşısında ya da tarafsız olsun, Türkiye'de bir YÖK sorunu ya da

* TED'nin "Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa?" panelinde yapılan konuşmanın metni.
Ankara: 28 Mart 1992, Cumartesi.

YÖK'ün kendisinin bir sorun olduğu yargısında genellikle birleşmektedir. Hatta YÖK'ün eski/yeni pek çok üyesi, yöneticisi ve denetçisi bu yaygın kanıya katılmaktadır. Sözün kısası bir YÖK sorunumuz vardır.

3 - YÖK Sorunu Nedir? Nasıl Ortaya Çıkmıştır?

Öyleyse "YÖK iyidir ya da kötüdür, kalmalıdır/kalkmalıdır" tartışmasını şimdilik bir yana bırakıp, önce YÖK'ün "neden ve nasıl bir sorun olduğu" sorusunu sormak gerekir.

4 - Görüşler ve Yanıtlar

YÖK sorununun varlığı, gerçekliği ve hatta önemi üzerinde ulusça birleşmiş görünüyoruz da, sorunun nedenleri ve oluşumu üzerinde anlaşamıyoruz. Söylentiler, söylenceler çok çeşitli. Eski deyimle, "Rivayet muhtelif"tir - cümlelerin maksudu bir olsa da! Görüşlerden ve yanıtlardan bazılarını aşağıda (kendi sözcüklerimle) özetlemeye çalışıyorum:

12 Eylül Yöneticileri: "YÖK iyidir. Bütün sistemleri inceledik. En iyisini seçtik. Çağdışı, tembel, vatan haini ve bunlara kanan bazı safdil hocalar, sisteme karşı çıktığı için YÖK bir sorun olmuştur."

YÖK Başkanı DOĞRAMACI: "İngiliz üniversitelerinden sonra, dünyadaki en özerk ikinci üniversite sistemi YÖK'tür. İyi anlatamadığımız (veya anlamadıkları) için sorun oldu. Halkla ilişkilerde ve tanıtma hizmetlerinde aksadık; gerisi tam ve kusursuzdur, tabii, kimi tembel, kimi sorumsuz bazı hocalar dışında."

Kimi Üniversite Öğretim Üyeleri: "Bütün sorunların kaynağı, bütün kötülüklerin tek sebebi YÖK'tür. Bize söz ve seçim hakkı vermediği ve özerkliği kaldırdığı için sorun oldu. Sorunları çözmek için, YÖK'ü biran önce -yalnız kaldırmak değil- YOK etmek gerekir."

1402 Uygulaması ile görevine son verilenler: "1402 uygulaması hakka ve hukuka aykırı olduğu için YÖK bir sorun oldu. Sıkıyönetim Komutanları bizi, 1402'den aldıkları yetkiyle değil, YÖK'ün verdiği listeyle attılar. YÖK'ün biran evvel kaldırılması şarttır."

Atatürkçü Sosyal Demokratlar: "YÖK, Üniversiteleri, Türk-İslam Sentezcisi bazı yöneticilere teslim ettiği ve İslamcı bir kadrolaşmaya göz yumduğu, hatta o kadroyu tutup desteklediği için sorun oldu."

Türk-İslam Sentezcileri ve bazı Aydınlar Ocağı Üyeleri: "Batılı ve ilerici geçinen solcu ve batılları yeterince temizlemeyip üniversitedeki görevlerinde tuttuğu için sorun oldu. Temizlik, 12 Mart'ta bitirilmiş olsaydı YÖK sorun olmazdı."

Anayasa ve Kamu Yönetimi Uzmanları: "YÖK bir tepki yasası idi. Bütün tepki yasaları gibi uygulamada aşırılığa kaçıldığı için sorun oldu. 1982 Anayasası gibi Türkiye'ye ve kurumlara dar geldi."

YÖK Başkan Vekili Prof. KARHAN: "Sistem ancak bol para ile çalışabilirdi. Para verilemediği ve mali özerklik fikri de (Komutanlar nezdinde) iyi kabul görmediği için YÖK sorun oldu."

Üniversiteye Giremeyen Kimi Öğrenciler: "Kendilerine yer bulunamadığı için";

Üniversiteyle İlişği Kesilen Öğrenciler: "Hızlı doldur hızlı boşalt sistemi uygulandığı için YÖK başarısız ve sorun oldu" diyorlar.

Yedinci Cumhurbaşkanı Sayın Kenan EVREN: "Sistem aslında en iyiydi, fakat üzüleceği için görevden alamadığım Doğramacı'nın sert tutumu kişisel yakınmalara yol açtı."

(Kişisel yanıtımı burada saklıyor ve aşağıda –6. maddede– açıklıyorum.)

5 - Seçilmiş Bazı Çözüm Önerileri

YÖK'ün sorun olduğunu kabul edenler, genel ve kalıcı çözüm olarak şunları öneriyorlar:

- a) *12 Eylül uygulamalarını savunan YÖK'çüler:* "YÖK sorununun nedeni öğretim üyeleridir, YÖK'ü geliştirmek ve yükseköğretim kurumlarını ilerde bir daha böyle zor durumlara düşürmemek için, öğretim üyeleri yönetim görevlerinden uzak tutulmalı ve Üniversiteler son on yılda olduğu gibi, YÖK'çe seçilen ve Cumhurbaşkanı'nca atanan Rektör ve Dekanlar tarafından yönetilmelidir. Bu uygulamadan geri dönmek milli felaket olur."
- b) *12 Eylül'e karşı olanlar ve bazı öğretim üyeleri:* "Üniversite özerkliğine dönülmeli, yani YÖK kaldırılmalı; öğretim üyeleri kendi yöneticilerini kendileri seçip değiştirebilmeli, fakülte ve yönetim kurullarında söz ve yetki sahibi olmalı; üniversite ve fakülte yönetimine etkili olarak katılmalı. YÖK ve üniversite sorunları ancak özerklikle çözümlenebilir."
- c) *Koalisyon Protokolü ve Hükümet Sözcüleri:* "Anayasa güvencesine alındığı için YÖK'ü hemen kaldıramıyoruz. Ancak, *Anayasa* değiştirilinceye kadar, Üniversite rektör adaylarının tüm üniversite; ve fakülte dekan adaylarının ise fakülte öğretim üyelerince seçilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

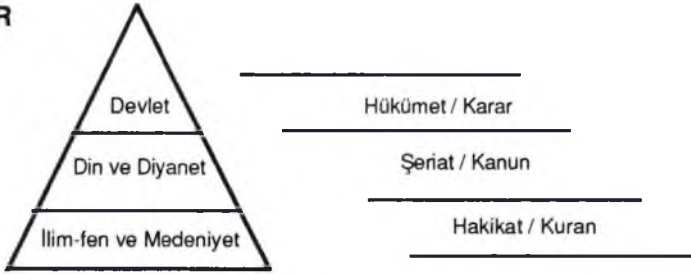
Şubat ayı başlarında kamuoyunun eleştirisi ve değerlendirmesine sunulacağı vaadedilen iyileştirme tasarısı bugüne kadar açıklanamadığına ve Başbakan'ın 18 Nisan'da Rektörlerle yapacağı toplantı sonrasında ertelendiğine göre, YÖK, bir süre daha, ülkenin sorunlar gündeminde kalmaya devam edecekmiş gibi görünüyor.

6 - YÖK Neden ve Nasıl Sorun Oldu?

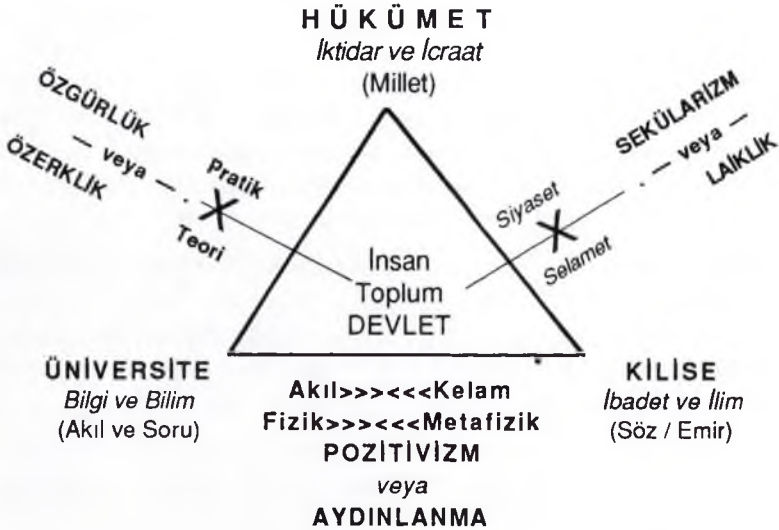
Yukardaki öneriler ve yanıtlar, sorunların nedenlerinden çok sonuçlarıyla ilgili şikayetlerdir. Görüşlerden çoğu sebep değil sonuçtur. Sanımcı, YÖK, tarihin genel akışına ters düşen ve demokrasiye inanmayan ve Atatürkçülük cephesinin koruyucu kanatları altına sığınan bazı çevrelerin eline geçtiği için sorun olmuştur.

Bu konudaki düşüncelerimi, İslam'ın tekil ve otoriter dünyasını; Batı (Hıristiyan) dünyasının çoğulcu ve demokratik dünya görüşü ve yönetim anlayışı ile karşılaştırarak sunmaya çalışacağım (Şema 1 ve Şema 2).

EKLER

Şema 1 Dar-ül İSLAM: İslam'ın Dünya Görüşü ve Varlık Felsefesi.
Güçlerin Birliği: Barış ve Huzurun ön Şartı

Şema 2 Batı'nın Çağdaşlaşmasında: Özerklik-Laiklik ve Pozitivizm

İslam Felsefesi, birliğe ve teklığe dayanır. Bir Allah, bir Halife, bir Sultan, bir Kanun (Şeriat) ve tek bir İslam Ülkesi: yani Dar-ül İslam. İslam'da, dinle devlet, devlet ile medrese (Üniversite) ve medrese ile din birbirinden ayrılmaz, ayrı düşünülemez. İslam dininin Devlet bürokrasisinden ayrı veya bağımsız bir örgütü bulunmadığı gibi, Medresenin de İslam Ulemasından bağımsız bir kadrosu yoktu. Barış ve huzurun yegane şartı, bu birlik ve beraberliktir. Onun için Osmanlı Devleti'nde ilk Üniversitenin kurulması İkinci Meşrutiyet'e ve Cumhuriyetin de 10. yılına kadar geciktirilmiş; kuruluş girişimleri her defasında Medreseliler tarafından başarıyla engellenmişti. Beyazıt Meydanı'ndaki Üniversite kapısının üzerinde okunan "1453", üniversitenin kuruluşu değil, kentin fetih tarihidir. Onun için, Türk Devrimi'nin *laiklik* ilkesi de İslamcılar tarafından dinsizlik olarak görülmüş ve daima reddedilegelmiştir.

Orta Çağ Hıristiyan toplumlarının, siyasi, dini ve ilmi güçlerini tek bir kutsal devlet çatısı altında toplamayı denediği olmuştur. Ancak, Tanrı (adına) *kutsal devlet* ile insan adına *dünya devleti* arasındaki çatışmayı, sonunda ve çoğunlukla, *Dünya Devleti* kazandı. Rönesans, Reformasyon, Aydınlanma, Burjuva ve Endüstri devrimleri ile demokratik parlamenter rejimlerin sonucu olarak, önce **din ile bilim**, sonra da **din ile siyaset**, en sonra da **bilim ile siyaset**, çatışmayı bırakıp (ateş kesmeyi) birbirlerinin *özerkliğini* tanımayı ve ötekinin yetki alanına girmemeyi kabul ettiler. *Özerklik ve özgürlük* yönündeki ilk gelişmeler, birbirine paralel ve birbirini destekleyen **adımlar ve akımlar** olarak gerçekleşti. Çoğu kez, güçlerden ikisi üçüncüye karşı iş ve güç birliği yaptılar.

Din ile siyasetin ayrılmasına, Latinler "**Lalklık**," kuzeyliler "**Sekularizm**" dediler. Bilim ile Din kurumlarının ayrılmasına, tarihçiler, **aydınlanma çağı**, **ışık yüzyılı**, ya da bilgi üretmede **pozitivizm** veya **rasyonallizm** adını verdiler. Kiliseye karşı pozivitizmi savunan siyaset ile üniversitenin ayrılmasına, Kara Avrupası'nda özerklik "**Autonomie**" (*muhtariyet*), Anglo-Sakson dünyasında ise Akademik özgürlük "**Academic freedom**" dendi.

Biz Türkler bu gelişmeleri doğru anlamakta güçlük çekiyoruz. Bazen de yanlış yorumluyoruz. Söz gelişi, "laikliği dinsizlik"; "özerkliği devlet içinde devlet" olarak yorumlayışımız gibi. Bu tür yanlışlara düşüyoruz, çünkü toplumun siyasi-askeri ve hukukî varlığını "**Devlet**" (**üniter** devlet) olarak algılıyoruz. Siyasi denetimin dışında kalan tüm kurumları sanki Devlet'ten kopmuş gibi görüyoruz. Bu endişemizi farkedenden Prof. Hirsch, özerkliği şöyle açıklıyordu: "**Devlet, özerk Üniversiteyi kurar, destekler, gerektiğinde hatta denetler ama işlerine karışmaz.**" Oysa, özerk kurumlarda görevli bazı öğretim üyelerinin, aka-

demik özerkliği, devletten bağımsızlık ya da hiçbir kişi ya da kuruma karşı sorumluluğum olmamak yolunda yorumlandığını kabul etmek gerekir. Bunlar, geçiş döneminin kaçınılmaz cilveleridir.

Ne ki, bilim özerkliğinin, "üniversite teori (bilim), hükümet politika yapısını/ uygulamasını" şeklindeki yorumu da sağlıklı ve gerçekçi değildir. Böyle bir sınır çizilirse o zaman, söz gelişi, *siyaset bilimi* ile *bilim siyasetini* hangi güç yapacak? sorunu ortaya çıkar. Çünkü bunlar, bir yanıla *bilim* öteki yanıla *politika* olan disiplinlerdir. Çağdaş uygulamalar, bilim ve kalkınma politikaları, siyaset ile üniversitenin -ayrılmasından çok- işbirliğini gerektiriyor. Öte yandan, siyaset ile dini ayırmakta da güçlük çekiliyor. Dini siyaset dışında tutmak isterken, diyanet işlerini siyasi gücün denetimine bırakmış bulunuyoruz ki bunun da laikliğe tam uyan bir uygulama olduğu söylenemez. İslamcı çevreler bu çelişkiyi çok iyi kullandılar: "Ya devlet, halkın istediği din-diyamet eğitimini versin, ya da bıraksın, halk istediği din eğitimi kendisi yapsın" diyorlar ki, haklıdır. Bu alandaki geleneksel ve tarihi güçlüklerimizden biri de Akıl ile Kelam (Tanrı sözü) çelişkisidir. İmam Gazzali'nin, "**Akıl Kelam'a ters düşemez**" görüşü yüzyıllar boyu Osmanlı düşüncesine egemen olmuş, siyasetine yön vermiştir. Oysa, aydınlanma çağının **pozitivizm felsefesi**, aklın imana ters düşebileceği ilkesi üzerine kurulmuştu.

7 - Cumhuriyet Dönemi: Devrim ve Demokrasi

Cumhuriyet yönetimi Türk eğitimini bu aşamada buldu. *Eğitimi Birleştirme Yasası* (1924) ile dini eğitimi MEB'nin gözetim ve denetimine verirken. İstanbul Darülfunununa dokunmadı. Fakat 1933 reformu ile ilk Türk Üniversitesi kuruldu -MEB'nin gözetim ve yönetimi altında. Ondan önce Üniversite yoktu ki muhtar olsun. Siyasi ve ilmi kuruluşlar arasındaki ilk sürtüşmelerin başlaması üzerine hazırlanan 1945/4936 sayılı kanunla, Üniversite ve fakültelere **özerklik** verildi. Bu ilke sonradan 1961 *Anayasası*'na geçirildi. Siyasi gücün Üniversiteye ilk müdahalesinin **özerk** döneminde başladığını ve 1950'ler boyunca devam ettiğini burada belirtmek gerekir. CHP ve DP hükümetleri, gerek gördükçe Üniversite muhtariyetine (**özerkliğine**) müdahaleden çekinmemişlerdir. Belki de, **özerkliğinin Anayasaya** girmesi (1961), bu tür müdahalelere bir tepkiydi. Siyasi gücün bu tutumunu yalnız Üniversiteye karşı görmemek gerekir. Giderek azalmakla birlikte, Siyaset, diyanet işlerini de denetlemeye devam etmiştir. Ancak 1960 ve 70'li yıllarda, siyasal partilerle dini güçlerin üniversiteye karşı ortak bir tutum içine girdikleri de gözlemlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1970'li yıllardaki sosyal ve ideolojik çatışmaların özerk üniversitelerdeki bazı sorumsuz tutum ve davranışlardan kaynaklandığına inanan zinde koruyucular, Aydınlar Ocağı'nın (1973) *Türk-İslam Sentezci* görüşünü hemen aynen benimsediler. 12 Mart provası pek başarılı olmadı çünkü hazırlatılan 1775 sayılı yasanın öngördüğü ilk YÖK, **Anayasa Mahkemesi**'nce iptal edildi. Zinde güçler 12 Eylül'e sanki daha iyi ve sistemli hazırlandılar. Türk İslam Sentezcileri'nin *Milli Kültür Planı*'nı (1983) uygulamaya koymak için *Anayasa'yı* da değiştirdiler ve 1981/2547 sayılı Üniversite Kanunu'na *Anayasa* güvencesi (dokunulmazlığı) sağladılar.

Kamuoyu'na "Üniversite Reformu" olarak sunulan ve YÖK olarak bilinen bu uygulamanın modeli İspanya'dan mı yoksa Latin Amerika'dan mı alınmıştır, bilemiyorum. Ancak İngiltere ve Amerika'dan alınmadığı kesindir. İdare hukuku ve siyaset felsefesi açısından, 12 Eylül girişiminin bilimsel ve tarihi adı "**Corporatizm**"dir. Hafif ve ılımlı biçimi "**Milliyetçilik**", daha ağır ve sert uygulaması "**Faşizm**" olarak da bilinir. En kısa ve yalın tanımıyla, "*Korporatizm*, devletin her kurumda ve her kurumun devlet içinde yer almasını öngörür." 1983 Milli Kültür Planı uyarınca, yalnız Üniversiteler değil, fakat mesela, TTK, TDK, ve TRT gibi *özerk* kurumlar da siyasi parti hükümetlerinin yetki alanından çıkarılarak Devlet Başkanlığı'nın ve Milli Güvenlik Kurulu'nun gözetim ve denetimi altına alınmışlardır.

8 - Sonuç: YÖK Sorun Oldu. Çünkü YÖK:

- a) Tarihin akışına ve Dünya'nın genel gidişine;
- b) Demokrasi'ye ve insan hakları bildirgelerine;
- c) Zamanımızın ruhuna ve değerlerine;

Ters düşen, *anakronik* (çağdışı) bir "kurtarma" denemesiydi. Çağdışı olan, YÖK yöneticilerinin her fırsatta kınadığı, topluma jurnal ettiği öğretim üyeleri değil, YÖK modelinin kendisiydi.

YÖK Sorun Oldu. Çünkü:

- d) 12 Eylül yöneticileri, modelin kerametine kendilerini öylesine inandırmışlardı ki, en masum öneri, dilek ve dilekçeleri bile devlete isyan olarak gördüler; susturmaya kalkıştılar.
- e) Temel ve tarihi yanlışlarını görüp düzelteceklerine, yanlış hesapların Bağdat'tan dönmesini beklediler. Bazılarını belki düzeltmeye çalıştılar ama çoğu kez geç kaldılar.

- f) YÖK Başkanı'nı üzmeğe, binlerce öğretim üyesinin dilek ve uyarılarını yüzbinlerce öğrencinin şikayetlerini duymazlıktan geldiler, yok saydılar.
- g) Anayasa'nın tanıdığı toplu dilekçe hakkını kullananları bile mahkemeye verdiler. YÖK'ü eleştirenleri neredeyse "vatan haini" ilan edip ötekileri sindirmeye çalıştılar.
- h) Hukukun en doğal savunma hakkını tanımadan kişileri en ağır cezalara çarptırdılar. Kolayca ve alenacele çıkardıkları **kanunların hukuk** olduğunu sandılar. Yanıldılar.

YÖK Sorun Oldu. Çünkü:

- i) YÖK yöneticileri, Kurucu ATATÜRK'ün en büyük eserim dediği **Cumhuriyet'e**, Cumhuriyet'in vatandaşlarına, gençlerine, yaşlılarına, toplumun sağduyusuna, kurumlarına ve en temel ilkelerine ve değerlerine, insanlara saygılı davranmadılar.
- j) Kimi öğretim üyeleri de, pasif bir direnme olarak, YÖK sistemini inançla ve gönülden desteklemediler. Sistemlerin insanları çalıştıramayacağını bir kez daha kanıtladılar.

"İki yarımından bir bütün", "İki yanlıştan bir doğru çıkmaz" diye güzel sözlerimiz vardır. Bu kadar yanlıştan -alınacak tarih dersleri dışında!- bir doğru nasıl çıkar? doğrusu bilemiyorum. Bize bıraktıkları zengin tarih dersleri ve arşiv belgeleri için, geleceğin araştırmacıları YÖK yöneticilerine acaba ne tür bir şükran borcu duyacaklardır? diye düşündüğüm de oluyor.

METİNDE GEÇMEYEN KAYNAKLAR

- Güvenç, B. "University Government and its Relations to the State: Turkish Case." CRE-Information, V. 2. 32-53, 1970.
- "Üniversite Sorunu: Özerklik mi Özgürlük mü?" Cumhuriyet X3, 1987.
- "Turkish Higher Education in Transition from a formal Autonomy to Academic Freedom via State Corporatism." Konferenz "Turkische Hochschulen als Gegenstand der Forschung." vom 26-29. November 1989, in Universität Bamberg. (Almanya)
- HIRSCH, E. *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 1950.
- LEVY, D.C. "Corporatist and Pluralist Principles in Government-University Relations: Chile, Mexico, and the U.S." Fourth International Conference on Higher Education. University of Lancaster, 1978.
- MATEJKO, A. "The University as a Social System." Rome: International Congress of Sociology (*Proceedings*), 1968.
- WIARDS, H.J. *Corporatism and Development*. University of Massachusetts, 1977.

İKİNCİ OTURUM

Bildiri : 1

Nasıl Bir Yükseköğretim Yasası?

Prof. Dr. Metin GÜNDAY
A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Özcan DEMİREL

NASIL BİR YÜKSEKÖĞRETİM YASASI?

BAŞKAN — İkinci oturumu açıyorum.

"Nasıl Bir Yükseköğretim Yasası" konusunda Sayın Prof. Dr. Metin Günday açıklamalarda bulunacaklar.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Metin GÜNDAY — Nasıl bir Yükseköğretim Kanunu sorusunun yanıtı, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun tam tersi bir Yükseköğretim Kanunu olmalıdır. Bir başka anlatımla, şu anda yürürlükte bulunan 2547 sayılı Kanunun yerini alacak bir Yükseköğretim Kanunu, 2547 sayılı Kanunun ilke ve kurallarını, onun getirdiği üniversite statüsünü tamamen yadsıyan bir Kanun olmalıdır.

4 Kasım 1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu bir 12 Eylül kanunudur. 12 Eylül'ü gerçekleştirenler, ülkeyi 12 Eylül'e getiren kurumlardan birinin de üniversiteler olduğuna inandıklarından, üniversiteleri "zapt-ü-rapt" altına almak 12 Eylül yöneticileri için en başta gelen bir gündem maddesi olmuştur. İşte bu amaçla yürürlüğe sokulan 2547 sayılı Kanun, üniversitelerin yönetsel özerkliğini kaldırarak bu kurumların seçimle işbaşına gelen yöneticiler tarafından değil, atanan yöneticiler tarafından yönetilmesi esasını getirmiş, fakültelerin tüzel kişiliklerini kaldırarak tam anlamıyla merkezîyetçi bir yapı oluşturulmuş ve bağlayıcı karar alma yetkilerini sayıları belirli ve sınırlı makamlara vermiş, ilke olarak kararların seçimle oluşturulmuş kurullarda tartışılarak alınması yerine belli görevlilerce alınmasını öngörmüş, merkezîyetçi yapıya koşut olarak -adeta bir emir komuta zincirini andırırcasına- hiyerarşik bir düzen getirerek bu düzenin başına -üyelerinin tamamı Devlet Başkanı tarafından atanan- Yükseköğretim Kurulu'nu (YÖK) yerleştirmiş, YÖK'e yükseköğretime ilişkin temel konu ve alanları düzenleme yetkisi vermek suretiyle, aslında ayrıntılı bir yasal düzenleme ile hareket serbestisi minimum düzeye indirgenmiş bulunan üniversiteler ve öteki yükseköğretim kurumlarının bu minimum hareket serbestisini dahi pratikte ortadan kaldırmış, yükseköğretimde bütünlüğü sağlamak saviyla son derece farklı geçmişleri, gelenekleri ve hatta işlevleri olan yükseköğretim kurumlarını aynı statüye tabi tutarak hepsine aynı "üniformaları" giydirmiştir. 2547 sayılı Kanun öğretim üyeliğinin kaynağını oluşturan güvenceli asistanlık statüsünü kaldırarak, onun yerine -sanki mevsimlik işçi imiş gibi- belli bir süre için (genellikle bir yıl) atanan, bu sürenin sonunda görevleri kendiliğinden sona eren ve yeniden atanmaları rektörlerin takdirine bırakılmış

bulunan araştırma görevliliği statüsünü ihdas etmiş, benzer güvencesizliği öğretim üyeliğinin ilk basamağı ve yepyeni bir statü olarak oluşturduğu yardımcı doçentlik için de öngörmüş, rektöre ve YÖK'e gerekli gördüğü hallerde öğretim elemanlarının görev yerlerini değiştirme, bunlara yeni görevler verme ve yükseköğretim kurumları ile ilişkilerini kesme yetkisini tanıyarak doçent ve profesörleri dahi güvencesiz bırakmış, doçentliğe yükseltimede doçentlik tezi yazma zorunluluğunu kaldırarak nitelikli bilimsel araştırma ve yayın yapmayı teşvik etme yerine kösteklemiştir. 2547 sayılı Kanun'da üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kurumlar olarak tanımlanması tam anlamıyla bir aldatmacadır. Zira bilimsel özerklik herşeyden önce özgür ve güvenceli bir ortamın varlığını gerektirir. 2547 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce de, ülkemizde bilimsel özerklik için gerekli bir özgür ve güvenceli ortam tam anlamıyla mevcut değildi. Ama 2547 sayılı Kanun, yaptığı düzenlemeler ve getirdiği ilke ve kurallarla sınırlı da olsa mevcut olan özgür ve güvenceli ortamı tamamen ortadan kaldırmıştır.

2547 sayılı Kanun'un bir savı yükseköğretimde bütünlüğü sağlamak ise, öteki savı da taşra üniversitelerini kalkındırmak ve bu üniversitelere öğretim üyesi sağlamaktır. Bu amaçla, doçentlerin kendi üniversitelerinde profesör olamamaları, doktorasını tamamlayanların belli bir süre geçmeden kendi üniversitelerinde öğretim üyeliği kadrolarına atanamamaları ve rotasyon öngörülmüştü. Ayrıca doktorasını tamamlamış olanların yardımcı doçent olabilmeleri genç nesilden de öğretim üyesi olarak yararlanmak ve böylece -özellikle taşra üniversitelerindeki- öğretim üyesi açığını kapatmak amacına yöneliktir. Kuşkusuz bu düzenlemeler ilk bakışta doğru ve yerinde düzenlemeler olarak nitelendirilebilirdi. Ama keyfi uygulamalar bu düzenlemelerden beklenen yararın elde edilmesini engelledi. Zaten bir müddet sonra doçentlerin kendi üniversitelerinde profesör olabilmeleri ve doktorasını yapanların -beklemeden- kendi üniversitelerinde öğretim üyeliğine yükseltilmeleri mümkün kılınarak ilk bakışta doğru ve yerinde imiş gibi görünen bu hükümler yürürlükten kaldırıldı. Öte yandan, 3.4.1991 tarih ve 3708 sayılı Kanun ile 2547 sayılı Kanun'a eklenen maddelerle "özel statü"lü üniversitelerin kurulmasına olanak sağlamakla, 2547 sayılı Kanun'un yükseköğretimde bütünlüğü sağlama amacı ve ilkesi de tarihe karışmıştır. Bu nedenle, bugün 2547 sayılı Kanun'un yürürlükten kaldırılması, sadece onun bir 12 Eylül Kanunu olmasından ve üniversite özerkliğini kaldırmış bulunmasından kaynaklanan bir zorunluluk değildir. 2547 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması, aynı zaman-

da, bu Kanun'un başlangıçtaki amaç ve ilkelerinin daha sonra yapılan pekçok yasal düzenleme ve değişiklik ile geçersiz kılınması sonucu, amaçsız ve ilkesiz bir yasa biçimine dönüşmesinden de kaynaklanan bir zorunluluktur.

Amaç çağdaş ve özerk bir üniversite sisteminin oluşması ise, 2547 sayılı Kanun'un yerini alacak bir Yükseköğretim Kanununda (ya da Üniversiteler Kanununda) şu temel ilke ve düzenlemelere yer vermelidir:

1 - Herşeyden önce, bilimsel özerklik için varlığı gereken özgür ve güvenceli bir ortam sağlanmalıdır. Bunun için bilim özgürlüğünün önünde bulunan yasal sınırlama ve kısıtlamalar kaldırılmalıdır. Kuşkusuz bilim özgürlüğünün önündeki bu yasal sınırlama ve kısıtlamaların dayanağı 1982 Anayasası olduğundan, bilimsel özerklik tam anlamıyla özgürlükçü bir Anayasa ile sağlanabilecektir.

2 - Ülkemiz somutunda bilimsel özerkliğin ön koşulu yönetsel özerkliktir. Bu nedenle, yönetsel özerklik sağlanmalı, üniversite ve tüm üniversite birimlerinin organları ve yöneticilerinin seçimle iş başına gelmeleri esası benimsenmelidir. Yönetsel özerkliğin birinci koşulu üniversite ve tüm birimlerin organları ve yöneticilerin seçimle iş başına gelmeleri ise, ikinci koşulu da seçimle iş başına gelmiş bulunan organ ve yöneticilerin hareket serbestisi ile donatılmış olmalarıdır. Bu nedenle, yasakoyucu temel ilke ve konuları düzenledikten sonra, zaman, mekan ve koşullara göre değişiklik ve farklılık gösterebilecek konu ve alanları düzenleme yetkisi seçimle iş başına gelen organ ve yöneticilere bırakılmalıdır. Böylece, tüm yükseköğretim kurumlarının aynı kalıba sokulması da engellenmiş olacak ve değişik nitelikleri ve sistemleri olan yükseköğretim kurumları yaratılabilecektir.

3 - Merkezîyetçi yapı tamamen terk edilerek yerinden yönetim ilkesine yer verilmelidir. Öncelikle fakülterele tüzel kişilik ve fakülteleri oluşturan birimlere (bölüm ve anabilim dallarına) daha geniş hareket edebilme olanağı tanınmalıdır. Bu bağlamda karar alma yetkileri her kademedeki seçimle oluşturulan kurullara kaydırılmalı, rektör, dekan ve öteki yöneticilerin yetkileri ilke olarak temsil ve kurul kararlarını uygulamaktan ibaret olmalıdır.

4 - Yükseköğretim kurumları arasında eşgüdümü sağlamak ve planlama ve denetim görevlerini yerine getirmek üzere bir Yükseköğretim Planlama, Koordinasyon ve Denetleme Kurulu oluşturulmalıdır. Milli Eğitim Bakanı bu Kurul'un

doğal başkanı olmalı ve Kurulda Üniöersitelerararası Kurulca doğrudan seçilecek üyeler çoğunlukta bulunmalıdır. Bu Kurulun görev ve yetkileri sadece koordinasyon, planlama ve denetim ile sınırlı tutulmalı, akademik konulara ilişkin hiçbir yetkisi olmamalıdır. Tüm yükseköğretim kurumlarını ilgilendiren akademik konuları düzenlemek ve karara bağlamak yetkisi münhasıran Üniöersitelerararası Kurul'a ait olmalıdır.

5 - Her ile bir niöersite açmak gibi ilkel bir popülist düşüncenin uygulamaya konulması sonucu kurulan fakat bir türlü gelişemeyen ve gelişmesine de olanak bulunmayan yükseköğretim kurumları mümkün olduğu ölçüde kaldırılarak, bu yükseköğretim kurumlarındaki öğrenciler ve personel Yükseköğretim Planlama, Koordinasyon ve Denetim Kurulu'nca saptanacak benzer yükseköğretim kurumlarına aktarılmalıdır. Gelişmemiş yükseköğretim kurumlarından, kaldırılmayanlara ğretim yesi sağlamak amacıyla öngörülecek olan rotasyon nesnel ölçütlere bağlanmalı ve ğretim yesi yardımında bulunacak yükseköğretim kurumundaki hizmeti aksatacak bir biçimde uygulanmamalıdır.

6 - Asistanlık statüsü yeniden oluşturulmalı ve bu statü, tembelliğe prim vermeyecek bir güvence ile donatılmalıdır. Öğretim yelerinin mesleki güvencelerini tehdit eden ve keyfi uygulamalara yol açabilecek olan düzenlemelere yer verilmemelidir.

7 - Doçentliğe ykseltirmede tez zorunluluğu yeniden getirilmeli ve yükseltmeler kadroya atanma koşuluna bağlanmamalıdır.

1982 Anayasası, lkemizde ağdaş ve özerk bir niöersiter sistemin kurulmasının önünde duran önemli bir hukuksal engeldir. 2547 sayılı Kanununu yürürlüğe koyanlar, bu Kanunun temel ilke ve kurallarını, bu Kanunun yürürlüğe konulmasından tam bir yıl sonra yürürlüğe giren 1982 Anayasası'na da sokmuşlar ve böylece bu ilke ve kurallara anayasal g vermişlerdir. Gerçekten 1982 Anayasası'nın yükseköğretim kurumları ve yükseköğretim üst kuruluşlarına ilişkin 130 ve 131 inci maddelerinde, daha önce 2547 sayılı Kanun'da yer verilen temel ilke ve kurallara aynen yer verilmiştir. Örneğin, niöersitelerin salt bilimsel özerkliğe sahip kurumlar oldukları ve yönetsel özerkliklerinin bulunmadığı, rektörlerin Cumhurbaşkanı'nca, dekanların ise yükseköğretim kurumlarıncı seçilip atanması, yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-ğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek vs.

amacı ile Yükseköğretim Kurulu kurulacağı ve bu Kurul'un üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığı'nca seçilen adaylar arasında Cumhurbaşkanlığı'nca atanan üyeler ile Cumhurbaşkanlığı'nca doğrudan seçilen üyelerden oluşacağı, 2547 sayılı Kanun'da yer alıp da daha sonra 1982 Anayasası'na da sokulan ilke ve kurallardır. 1982 Anayasası'nda yer alan bu ilke ve kurallar bu Anayasa'nın tüm özgürlükler ile birlikte bilim özgürlüğüne de getirdiği sınırlama ve kısıtlamaları da eklediğimizde, 1982 Anayasası'nın çağdaş ve özerk bir üniversiter sistemi oluşturmada ne denli önemli bir engel olduğu daha da açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu Anayasa yürürlükte kaldığı sürece;

1 - Tam anlamıyla bir bilim özgürlüğü sağlanamayacağından, bilimsel özerklik büyük ölçüde kağıt üzerinde kalacak, akademik yaşama geçirilemeyecektir.

2 - Bilimsel özerkliğin ön koşulu olan yönetsel özerklik tam anlamıyla gerçekleşemeyecektir. Zira rektör ve dekanların Devlet Başkanı ve Devlet Başkanı'nca atanan üyelerden oluşan YÖK tarafından atanma suretiyle iş başına gelmeleri öngörülmüştür.

3 - Yükseköğretim kurumlarına koordinasyon, planlama ve denetleme görev ve yetkilerini aşan görev ve yetkiler verildiğinden, bu yetki ve görevleri kısıtlayan yasal düzenlemelerin Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olacaktır.

Tüm bu nedenlerle, çağdaş ve özerk bir üniversiter sistem ancak köklü bir anayasa değişikliği ile gerçekleştirilebilir.

Yasama organının bugünkü oluşum biçimi nedeniyle köklü bir anayasa değişikliğini gerçekleştirme olasılığı bulunmadığından, böyle bir Anayasa değişikliği yapılmadan da yükseköğretim sisteminde bazı yasal iyileştirmelere gidilebilir. Şöyle ki:

1 - Merkezîyetçi yapının büyük ölçüde terk edilmesi ve yerinden yönetim uygulanmasına geçilmesi mümkündür. Bu bağlamda, fakültelere yasa ile tüzel kişilik verildikten başka, karar alma yetkilerinin seçimle oluşturulan kurullara kaydırılmasına da Anayasa engel değildir.

2 - YÖK'ün Anayasa'da sayılan görev ve yetkileri kısıtlanamaz ise de, YÖK'ün bileşimi değiştirilerek, bu Kurul'da Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenen adaylar arasından Devlet Başkanı'nca seçilen ve atanan üyelerin çoğunluğu oluşturulmaması sağlanabilir. Ayrıca Devlet Başkanı'na,

gösterilen adayları onama yetkisi verilmeyebilir. Nihayet Anayasa'da sadece YÖK üyelerinin Devlet Başkanı'nca atanması öngörüldüğünden, örneğin Üniversitelerarası Kurul Başkanı'nın YÖK Başkanı olması yolunda yasal düzenleme yapılabilir.

3 - Anayasa'da Devlet Başkanı tarafından atanması öngörülen rektör ve YÖK tarafından atanması öngörülen dekanların belirlenmesinde seçime dayalı bir öneri sistemi getirilebilir.

4 - Nihayet gelişmemiş ve gelişmesine de olanak bulunmayan yükseköğretim kurumlarının kapatılmasına ve bu kurumlardaki öğrenci ve personelin benzer yükseköğretim kurumlarına aktarılmasına, rotasyonun nesnel ölçütlere bağlanmasına, güvenceli bir asistanlık statüsünün oluşturulmasına, öğretim üyelerinin mesleki güvencelerini tahdit eden yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılmasına ve yükseltilmelerin yeniden düzenlenmesine Anayasa engel değildir.

TARTIŞMA

BAŞKAN — Sırayla soru sormak ve katkıda bulunmak isteyenlere söz vereceğim.

Buyurun Sayın Özoğlu.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Efendim, ben iki soru yönelteceğim, yalnız sorunun birini biraz açıkladıktan ve görüşlerimi belirttikten sonra yöneltmeyi düşünüyorum. Öğrendik ki, bir YÖK sorunu var, öyle zannediyorduk, varmış. Acaba bugün YÖK veya tartıştığımız konular toplumun gündeminde var mı yok mu? Zaman zaman gündemde diyorlar, tartışmalar başlıyor, kamuoyu oluşturuluyor, YÖK'e karşı olanlar, yetkililer, YÖK'ü savunanlar bu konuları işliyorlar. Politik partiler, politikaları çerçevesinde konuyu belirli ölçülerde gündeme getiriyorlar. Önce seçim vaatlerinin arasında üniversite, yükseköğretime yer veriyorlar, özgür üniversiteyi tanımlıyorlar, zaman zaman bunlar toplumun gündeminde de görünüyor. Sonra bir bakıyoruz, birden bire gündemden çıkıyor veya çıkarılıyor. Bugünlerde yine gündemden çıktı. Ama biz hala yine YÖK tartışması yapıyoruz? Birileri tarafından kandırılıyor muyuz acaba? Toplumun YÖK, yükseköğretim gibi bir toplumsal sorunu var mı? Sayın Bakan dediler ki bizim üniversiteyle ilgili temel sorunumuz üniversite önünde yığılan öğrencilerdir. Bu temel sorunu üniversite çözemez ki, çözmedi ki, bir bakıma üniversite eğilmez ki bu konuya. Üniversitenin sorunları başka. Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorunları başka. Öyle ise acaba bizim toplumumuzun gündeminde yükseköğretim konusu, üniversite sorunu var mı, yok mu? Sorusunu sormak gerekiyor. Ben bu konuda aldatılıyor muyuz diye kaygılanmaya başladım. Bakın bugün bu konu burada tartışılıyor. Sayın Bakan üniversite ve YÖK konusunda bizim hazırlığımız var, yasa taslağımız var dedi. Aralık 1991'den beri bakıyorum aynı bilgiyi, basın aracılığı ile vermekteler. Henüz bilinmiyor ve sonuç yok. Tanıdığım kadarıyla bu toplantıda Milli Eğitim Bakanlığında hiçbir yetkili yok şu anda. Yani bizim burada görüşmelerimizin onların yasa taslağına ve çalışmalarına yansımaları herhalde gerekmiyor. İkincisi, bu konuda en yetkili bürokrat, Sayın Güvenç belirledi bugün, gazeteye bir beyanat verdi, dedi ki, üniversite sorunlarına, üniversite hocaları görüş bildiremez, bunlara görüş sormayın, gereksizdir. Belki bunun için hakikaten hiç sorulmuyor öğretim üyelerine. Neden? Onlar bu işleri bilmezler dendi diye mi? Ama bir noktayı da çok iyi belirlediler. Eğer, biz öğretim üyelerinden birisini yönetici atarsak, o öğretim üyesi hemen yönetici olarak her şeyi bilir hale gelirler ve onlar üniversiteyi size anlatabilirler, ama yönetici atanmaları koşuluyla. Üniversite öğretim üyelerinin üniversite hakkında görüşleri yoktur dendiği bir ortamda,

basında bunu okuduk, acaba aldatılıyor muyuz tekrar ediyorum. Benim sorum şu: YÖK sorunu var; ama bu toplumun gündeminde mi? Her iki bildiri sahibinin bu konudaki görüşlerini özellikle öğrenmek istiyorum.

Başka konular da bize basın aracılığı ile sunuldu; dendi ki, YÖK'ün en yetkilisi yoruldu dendi. Ama hemen arkasından YÖK'ün en yetkilisi yok ben yorulmadım, göreve hazırım dedi ve bütün bunlar toplumda gözlerimizin önünde oluyor ve biz bunları seyrediyoruz. Acaba bu konular değişiklik, geliştirme boyutlarında yeterince toplumun gündemine girebiliyor mu? Korkarım, biz bu şekliyle YÖK sorunu vardır falan derken yeni kurulan üniversitelerle sorunların yine mevcut sistemde pekiştirilmesiyle de çok yakında karşılaşacağız. Öyle görünüyor ki, umutlarımız başka bir bahara ya kaldı, ya da kalmak üzere. Bu konuda bildiri sahipleri acaba görüşlerini belirtirler mi?

İkinci sorum şu: Ülkemizde uzun yıllara dayanan yükseköğretim, üniversite konusunda çalışmalarımız ve birikimimiz var idi. Fakat birdenbire bir YÖK oluştu diyoruz. Yani Yükseköğretim Kanunu birden bire nasıl oluştu? Tabii YÖK kurullarının nereden geldiğini biliyoruz, onları tanıyoruz da bu YÖK'ü yani yasağı nereden aldık? Sayın Güvenç acaba bize bu konuda bir bilgi verebilir mi? Nerelerden esinlenerek bu YÖK Kanununu ve kurullarını oluşturabildik, yoksa hakikaten kendimiz mi yarattık? Özgün bir oluşum mu?

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz de çok teşekkür ederiz.

Sayın Nurkut İnan, buyurun efendim.

Doç. Dr. Nurkut İNAN — Efendim, ben öğlenden sonra da panelde görevli olduğum için, mümkün olduğunca kısa olarak üç uyarıda bulunmak istiyorum. Yeni bir yasal düzenleme eşliğinde iken bir akademisyen olarak bu uyarıları yapmayı borç biliyorum, vatandaş olarak da borç biliyorum. Şuradan başlayayım. Türkiye üniversite tarihinde iki düzenleme haricindeki tüm düzenlemeler üniversiteyi "zapt-ü-rapt" altına almak için yapılmıştır. Üniversiteyi mevcut durumdan daha özerk, belki daha özgür hale getiren iki kanun var. Bir tanesi 1919 tarihli Darülfünun Nizamnamesi, öbürü 1946 tarihli Üniversiteye gerçek özerkliği veren yasa. Bunun dışındaki tüm düzenlemeler 1933 reformu dahil, 1960 düzenlemesi dahil, 1750 sayılı 1973 tarihli yasa dahil, hepsi üniversitenin elini kolunu bağlayan yasalardır. Öyle ise hükümetlerin yani iktidarların hangi partiden olursa olsun üniversiteye o kadar da hoş bakmadığını görüyoruz.

Biraz önce Sayın Özoğlu sordular, YÖK'ün kaynağı nedir diye? YÖK'ün kaynağı, Őimdiki iktidarın ortağı olan partinin getirdiği 1750 sayılı yasadır. Eğer Anayasa Mahkemesi onu iptal etmeseydi, biz 1973'den beri YÖK ile çalışıyor olacaktık. Onun için, birinci uyarım Şudur: Fazla bir Şey beklemeyin. Ama Şu bakımdan iyimser olabiliriz. BektaŐının önüne iki testi Őarap koymuşlar, hangisi daha iyi demişler. Birini içtikten sonra öbürü daha iyi demiş. Peki nereden biliyorsun, onu imedin. Bundan daha kötüsü olamaz demiş. 2547 sayılı Kanunda yapılacak her türlü değişiklik ancak iyiye doğru bir değişiklik olabilir, uđraŐsalar da daha kötü yapamazlar. Bu birinci uyarım. Belki kötümseniz olarak damgalayacaksınız ama ne olur ne olmaz, bilelim. Taslak açıldığında bir sürprizle karŐılaŐmayalım.

İkinci uyarım, hedef saptırmasına kurban gitmeyelim. Türkiye'de YÖK sorunu daha doğrusu üniversite sorunu ne zaman gündeme gelse ve ne zaman özerklik tartiŐması yapılırsa yöneticiler seçilsin mi, atamayla mı gelsin? Tartışması yapılır. 2547 sayılı Yasanın bütün atama maddelerini değiştirelim, yalnız seçim koyalım, yine bugünkü sistemi deđiŐtirmiŐ olmayız. Çünkü bugünkü sistem kişilere yetki veren bir sistemdir. Fakülte dekanı, fakülteadaki kurullarını ancak danışma kurulu olarak kullanır. Dekanı ister atamayla getirin, ister seçimle getirin, bir kiŐide bu tür yetkilerin toplanması hatadır. Rektör için de aynı Şeydir. Üniversite yöneticilerinin, daha önceki konuşmacıların da söylediği gibi, üniversiteyi yöneten kurulların icracısı ve kararların onaylayıcısı durumunda olması gerekir. Üniversiteyi, kendi öğretim üyelerinin ya da üniversite çevresinin, yönetmesi demek budur. Seçim ya da atama yöneticiler açısından ikinci planda kalır, önemli olan budur. Ama bütün buna rağmen seçim de son derece önemlidir. Benim rektörüm "YÖK daha güçlenmelidir, atamalar ve kişisel konularda da yetki sahibi olmalıdır" diye açıkça beyanat verebiliyor, beni temsil etmiyor, benim görüşüm bu değil. Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinin çoğunluğunun da görüşü bu değil. Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinin görüşlerini belirleyen anketler rektörümüzün önündedir, buna rağmen böyle bir beyanat verebiliyor. Onun için seçim önemli. Benim dekanım Şu Şekilde düşünen bir kimse benim fakültemde konferans veremez diye açıkça beyanatta bulunabiliyor. Bu dekan da beni temsil etmiyor. Ama uyarımı tekrar ediyorum, yalnızca yöneticileri seçerek göreve getirmek sorunu çözmeyecektir. Dikkatli davranalım, hedef saptırma budur. Özerklik tartiŐmasında yetkilerin kime verileceği önemlidir.

Nihayet üçüncü uyarım: Akademik sorunları ile yükseköğretim sorunlarını hiç değilse bu sorunların çözümü bakımından birbirinden ayırmak lazım.

Bugün üniversiteye girmek üzere üniversite önünde yığılan öğrenci sayısı çok büyük bir sorundur. Üniversitelerin kaynak sorunları da büyüktür; ama bunlar akademik sorunlar değildir. İşe başından başlamak lazımdır. Bir nevi evrensel akademik haklar var mıdır, yok mudur? Bunun tartışmasını yapmak lazımdır. Akademik özgürlük derken bu kavramı gözünüzde büyütmeyin. Akademik özgürlük, sokaktaki adama tanınan özgürlüğün, akademisyenlere ve öğrencilere tanınması ile başlar. Bugün sokaktaki adam Ankara'yı Güzelleştirme Derneği kurabiliyor. Ama fakülte öğrencisi dernek kuramıyor. Bugün demiryolu işçisi sendikaya üye olabiliyor, öğretim üyesi sendika kuramıyor, üye olamıyor. Öyle ise işe başından başlamak gereğini de üçüncü uyarım olarak kabul etmenizi rica ediyorum.

İşe sonundan başlar üniversitenin toplumla ilgili, sorunlarını uç noktasında çözmeye kalkarsak, yine sorunu çözememiş bir duruma düşeriz. Bu üç uyarımı gerek eğitimle uğraşanların gerek akademisyenlerin ama tabii herkesten önce yasayı hazırlamakta olanların dikkatine sunuyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de çok teşekkür ederiz.

Buyurun Efendim.

Prof. Dr. Suha SEVÜK — Ben bu yeni yasa tasarısı üzerinde iki tane konunun özellikle ele alınması kanısındayım. Bunlardan bir tanesi üniversiteler üstü bir yapı olacaksa YÖK deyip durduğumuz, bu yapının ne tür bir yapı olarak düşünüldüğünün net bir şekilde ortaya konması lazım. Kanımca planlama koordinasyon, denetleme, bunlar çok afaki laflar, geniş bir spektrumu var, bir uçtan öbür uca kadar çok rahatlıkla kullanılabilir. Herhalde bunu öğlenden sonraki pannelde tartışacağız.

Bir diğer konu da şu: Üniversite özerkliği, özgürlüğü, bağımsızlığı. Bu konunun net bir şekilde ortaya çıkması lazım. Şimdi, iki tarafı da dinliyoruz. Anglo-sakson kökenli taraf ve Orta Avrupa tarafı, her ikisinin de dediği doğru. Sayın İnan'ın da belirttiği gibi Anglosaksonların görüşü şu: kahvedeki adamın özgürlüğü ne ise senin de bilimsel özgürlüğün bu, hatta daha da kısıtlayıcı unsurlar var. Bireysel olarak akademik özgürlük (freedom) tanımları var. Kurumsal olarak da (University otonomi), üniversite bağımsızlığı diyorlar. Akademik özgürlük olarak şunu söylüyorlar: Öğretim üyesi her türlü özgürce araştırma yapmaya ve bunları yayınlamaya özgürdür, sınıfında istediği gibi dersini anlatır fakat dersinde konusu ile ilgili olmayan çelişkili tartışmalara girmemelidir. Bir üniversite profesörü her şeyden önce vatandaştır ve de bir eğitim kuruluşunun

mensubudur bir vatandaş olarak yazar veya konuşurken, müessesesinin sansüründen kurtulmalıdır fakat toplumdaki özel yeri nedeniyle birtakım sınırlamalara uymak zorundadır. Bakın Anglosaksonların akademik özgürlük tanımı, bu kadar dar kapsamlı bir şey. Buna karşın Avrupa'da çok daha geniş bir bilimsel özgürlük kavramı var. Dolayısıyla hangi modelin alınacağını ve de her iki tarafı savunanların referanslarının ayrı ayrı belirtilmesi gerekir. Bu ülkemizde de görünüyor. Mesela Sayın Günday bahsetti, fakültelerin tüzel kişiliğinin öneminin bizim için hakikaten fazla bir anlamı yok. Çünkü hiç yaşamadık yani ODTÜ'sünde böyle bir tüzel kişiliğimiz falan olmadı, bunun ne yarar getireceğini bilemiyorum. Buna benzer daha başka şeyler var. Örneğin asistanlık müessesesinin gerçekten yararlı mı, zararlı mı olacağını ben bilemiyorum. Bunun da temelinde değişik geleneklerden gelmiş olmamız yatıyor. Ben birinci sorumu Sayın Güvenç'e yöneltiyorum, lütfen akademik özerklik konusundaki bu Anglosakson ve Orta Avrupa ülkelerindeki farklılığa açıklık getirsin.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz.

Buyurun Efendim.

Prof. Dr. Hıfzı DOĞAN — Yeni bir yasa düşünülürken temelde YÖK'e tepki gibi değil, götürülecek hizmetin esas alınması gerekir. Üniversite topluma daha iyi bir hizmeti nasıl götürebilir. Benim sayın konuşmacılara sorum şudur: Şikayet ettiğimiz bütün insanlar üniversite ürünleridir. Bugün bürokraside, YÖK'de görev yapan ve şikayet ettiğimiz insanların hepsi üniversitelerimizden mezun olmuşlardır. Acaba yeni yasa çıkarılırken, bu noktanın dikkate alınması gerekir mi? Demek ki fırsat eline geçtikçe bir profesörün, bir bürokratin neler yapabileceğini gördük. Benim çalıştığım kuruma bir dekan atandı eğitim teknolojisi ile ilgili bütün tesisleri kapattı; fotoğraf stüdyosunu depo yaptı, kapalı devre televizyonu başka yere gönderdi, üç boyutlu araç laboratuvarını da aldı fakültenin bir bodrumuna koydu. Bu durumu üniversitenin eksikliğine, hatalarına bir örnek olarak veriyorum. Üniversitelerimizin sadece başkalarını şikayet etmeye ne hakkı var? Daha iyi bir Üniversite Yasası düşünülürken biraz da kendi durumumuzu değerlendirmemiz gerekir mi? Yeni yasa hazırlanırken, sadece mevcut yasaya tepki ön planda tutulmamalıdır.

Diğer bir konu şudur: Üniversitelerimiz toplumdaki değişikliklere uyum sağlayamamışlardır. Bu durum sadece YÖK dönemi ile sınırlı değildir. Bütün eğitim alanında bilgisayar, video ve genel olarak eğitim teknolojisinin sunduğu imkanlar varken, üniversitelerimiz hâlâ 30-40 yıl önceki gibi 200 kişiyi bir salona

toplayıp, konferans şeklinde öğretim yapmaktadır. Benim sorum şudur. Acaba kendi kendini yenileyen bir üniversite nasıl olabilir? Kendisini yenileyen, kendisini toplumun ihtiyaçlarına göre ve çağdaş koşullara göre geliştiren bir üniversitenin meydana getirilmesi için yeni yasadada ne yapılabilir.

Diğer bir konu da şudur: Üniversite 1970'li yıllardan başlayarak uygulamaya dönük kurumlar, meslek yüksekokulları kurmaya başladı, 1970'li yıllarda üniversitelerin bu alanda fazla başarılı olduğunu söylemek imkânsız. Daha sonraki yıllarda bu kurumlar dört yıla çıkarılarak lisans düzeyine getirilmiştir. YÖK'le beraber, bu nitelikteki bütün kurumlar üniversite şemsiyesi altında toplandı. Gerçekten araştırma ve uygulamayı içeren bu iki boyutun bugünkü gibi korunması mı gerekiyor? Yoksa bir kısmının gerçekten daha esnek bir yapıya mı dönüştürülmesi gerekir? Benim endişem şu: Üniversite aslında kuramsal ağırlıklı bir kurum ve uygulamaya ağırlık verilmesi gereken bir çok kurumu da bugün kuramsal bir boyuta yöneltmiştir. Bu da ülkenin ihtiyacını karşılamaktan uzak bir yaklaşımdır. Bu üç konuda görüşlerini rica ediyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun efendim.

Şerife BUDAK (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğrencisi) — Benim burada izlediğim kadarıyla konuşmacılar daha çok üniversite öğretim üyelerinin özerkliği üzerinde durdu. Üniversite öğrencilerinin bu özerklik içindeki yerine pek değinilmedi. Yeni bir yükseköğretim kanunu getirildiğinde veya yeni bir üniversite sistemi getirildiğinde öğrencinin yeri nedir? Ne olması gerekir? Bunun üzerinde durulmasını istiyorum. Ayrıca bir de benim dikkatimi çeken burada YÖK temsilcilerini göremedim, bunun üzerine de bir açıklama yapılabilir mi?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR — Sözlerimin yanlış anlaşılması için herşeyden evvel demokrasiye gönülden inanan bir insan olduğumu belirterek sualime girmek istiyorum. Fakat sayın Hukukcu Nurkut İnan Beyin ikazları ve mütemadiyen gerek kamuoyunda ve gerekse hepimizin tekrarladığı üniversitedeki seçimler konusunda sual sormak istiyorum. Hıfzı Doğan Hocamız, bugün hata yapan veya yanlış uygulamalara giren kadrolar içerisinde

üniversite ürünlerinin bulunduğunu söylediler, ben buna yürekten katılıyorum. Şimdi, üniversitede seçimi gündemin birinci maddesi haline getirdik, elbette özerkliğe, özgürlüğe inanan insanlar olarak bunu desteklememek mümkün değil. Ancak bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum ve ben hukukçulardan yöntem olarak da aydınlanmak için soruyorum. Seçime kimler katılacaktır? Son 10 yılda YÖK Yasasının tartışılan hataları muvacehesinde veya onların kolaylaştırdığı şartlar içerisinde oluşan öğretim üyeleri de katılacaktır herhalde. Binaenaleyh, en azından 1/3 veya % 50 kadro bu öğretim üyelerinden oluşacak ve eski kuşaktan veya YÖK öncesi öğretim üyeleri ekalliyette kalacaksa belki de öyle bir seçim sonucu çıkacaktır ki, YÖK Yasası kalsın bize özerklik lazım değil gibi, tabii belki aykırı bir örnek gibi görünüyor ama çıkabilecektir. Binaenaleyh, parmakları idare eden kafalar ve aydın sorumluluğu son derece önemli burada. Demokraside bence en zayıf yöntem parmak demokrasisi, bunun alternatifi her ne kadar konmuş değilse de şu kritik dönemde bu parmak demokrasisini en güzel nasıl uygulayabileceğiz, nasıl hem pratik ve hem de sorumlu bir anlayışla seçimleri nasıl yürürlüğe koyacağız. Bunun hukuki veya teknik formülleri var mı? Hukukçu olmadığım için öğrenmek istiyorum.

İkincisi, hükümetimiz demokratikleşme ve şeffaflaşma gibi hepimize hakikaten çok hitap eden, konuları gündeme getirmiş bulunuyor ve Sayın Bakanın açıklamaları da en azından ümit verici; fakat ben hükümetin yaptığı birinci toplantıyı bir öğretim üyesi olarak biraz kınıyorum. Çünkü, zaten gündemde olan ve tartışılan konu YÖK, onun mensupları, yöneticileri ve atadığı idarecilerle toplantı yapılıyor. Onun uygulamaları, onun getirdiği yasadır. O halde böyle bir toplantı tek taraflı bir koro veya monolog değil mi? doğrusu ben pek anlamadım. Hükümet mutlaka birinci toplantısında da, bundan sonraki toplantılara da bağımsız düşünebilen öğretim üyelerini davet etmelidir. Bu nasıl seçilir? Vakti almamak için burada tefferruatına girmiyorum. Yalnız ülke gerçeklerini dikkate alırsak, 12 Eylül generallerini de yönlendiren aramızdan çıkan bazı öğretim üyeleri olmuştur. Bugünkü YÖK'ün oluşumuna katkıda bulunanlar da bazı öğretim üyeleri değil mi? Ülkemizde en büyük sorunlardan birisi de aydın sorumluluğu kavramının üniversite öğretim üyeleri arasında yeterince berraklığa ve netliğe kavuşmamış olmasıdır. Demokratik seçimler ancak parmakları idare eden beyinlerin, düşüncelerin tamamen yansız ve tarafsız olduğu zamanlarda geçerlidir ve etkilidir.

Çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun efendim.

Yüksel KEPENEK — Yeni yapılacak yasada yüksek lisans ve doktora düzeyindeki araştırmalar için üniversite ve fakülte döner sermayesinden yardım ayrılması konusunda bir madde düşünülebilir mi? Ayrıca sosyal bilimler enstitüsü ile üniversite arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi hakkında ne gibi çalışmalar yapılabilir?

BAŞKAN — Peki, teşekkür ederiz.

Burada soruları almış oluyoruz. Dilerseniz sorulara cevap vermek üzere sözü Bozkurt GÜVENÇ Beye vermek istiyorum.

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ — İnşallah. Efendim. Gün-day, galiba bütün sorularda ikimize de pay var, ben kendi payıma düşeni biraz çabukca cevaplandıracağım. YÖK toplumun gündeminde mi? YÖK toplumun gündeminde. Sorun, hükümetin gündeminde mi? Hükümetin sözünde, ağzında fakat gündeminde mi? Ben de değerli meslektaşım Ayhan Çavdar'a katılıyorum, son toplantıdan sonra konunun 18 Nisan'da rektörlerle yapılacak bir toplantıya kadar ertelenmesi hükümetin zaman kazanmak istediğini bana gösteriyor. Sonra Sayın Bakanı bu sabah dinledik, ondan sonra tasarımı tartışmaya açacağız ve herkesin ittifakıyla kanunu yapacağız. Yepyeni bir kanun yapma metodu geliyor gibi gözüküyor. Kanunlar böyle yapılmıyor. Eğer tasarı varsa niçin açıklamıyorsunuz? Sonra ne olacak, çok gecikti denecek, Türkiye'de böyle şeyler çok tartışılır, bir gece, bir kapalı kapının arkasında karar verilir ertesi gün de Resmî Gazete'de çıkar. Öyle olmasın. Eğer hazırsa tartışılsın.

Sonra efendim, yani arkadaşım çok güzel söyledi, rektörlerin hepsine saygım var kişi olarak; ama bunlar YÖK'ün atadığı rökterler, YÖK'ün atadığı rektörlerden nasıl demokratik bir öneri çıkacak, nasıl bir danışma çıkacak bilmiyorum. Geçen gün Ankara Üniversitesi Rektörü ile konuşuyordum, Sayın Rektör, nasıl özerklikle aranız? Benim hiçbir sorunum yok dedi. Doğru, onun hiçbir sorunu yok. Sorun bizim. Rektörünü görmek isteyip de altı ay, bir sene göremeyen benim sorunum. Onun için ben burada konuşuyorum. Yoksa rektörün bir sorunu yok, tabii yok.

Efendim, YÖK yöneticisi yoruldu mu? Yorulmamış olabilir; ama yönetilenler yoruldu mu? Bende öyle bir soru sorayım. Efendim, YÖK nereden geldi? Bilemiyorum. Yalnız 1983'de Türkiye İspanya'ya yetişebilir mi diye bir görev vermişti TÜBİTAK, o vesile ile İspanya sistemini inceliyordum, 1941-1942'de İspanya'da yapılan üniversite reformunda bize çok benzeyen bir YÖK kuruluşuna rastladım; ama bilgim bana bu konuda İspanya'dan alınmıştır demeye

yetmiyor, belki başka yerlerde başka benzerleri vardır; ama böyle bir benzerlik düşündüm.

Sayın Doğramacı bütün konuşmalarında bunun İngiliz ve Anglosakson kaynaklı olduğunu söylüyor, bilemiyorum. Anglosaksonlarda Rektör ataması var fakat atama böyle üç kişinin arasından birisini seçmek değildir, yani bul karoyu al parayı gibi üç tane, ver bunların içerisinde bir tanesini seç, kibrit çekmiyorsunuz. Arkadaşlar söylediler, üniversiteye rektör seçiyorsunuz. Anglosakson atıyor üniversiteye ama üniversite yöneticisini... Mesela Kolombiya Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1985'te bir açılma oldu, 400 aday arasından hukuk fakültesinin dekanı seçildi, altı ay sürdü, ama Kolombiya Üniversitesine bir hukuk dekanı atanıyor. Üç kişiden bir tanesi değil. Soru o, hangi üç kişi? Yani ben size öyle üç kişi seçerim ki, hangisini atarsanız atayın pek fark etmez. Yani bu şekli bir demokrasi olur. Üç tane alternatif sunabiliyor musunuz konu konuşunuz, akrabanız olmayan? O zaman belki bir seçim sözkonusu olabilir?

Efendim, doğru, YÖK nereden geldi? Şimdi YÖK'ün nereden geldiği konusundaki bir ihtimali söyledim. Benim kanım daha çok Güney Amerika'dan geldi. Şili'den geldi demeyeyim; ama Güney Amerika'daki modelden mülhem gibi gözüküyor, ya da başka araçlar da bulunabilir. Çok benzeyen uygulamalar oldu 1970'lerden sonra oradan da gelmiş olabilir. Onun dışında tabii bizim kişisel, ulusal katkılarımız da var, yani hepsi dışarıdan gelmiş değil. Efendim, İnan'ın uyarılarına katılıyorum, fazla ümitlenmeyin diyor, doğrudur. Ben hayatım boyunca hep ümitlenip, ümitlenip damdan düştüm, onun için umutlanmamaya gayret ediyorum, daha kötüsü olabilir mi? Bizim geleneğimizde, bizim töremizde daha kötüsü olabilir. Adamı mahkûm etmişler suçlu veya suçsuz asacaklar, yanındaki mahpus, haline şükret demiş. Yahu yarın asılacağım daha neye şükredeyim. Demiş ki yine sen şükret. Ertesi gün bir emir gelmiş, hayır asılmayacak, kazığa çakılacak demişler. Yani daha kötünün kötüsü de olabilir. Ona da dikkat etmek lazım. Daha kötüsü de gelebilir. Yani mesela ben şimdi burada suç işliyorum. Kanuna göre benim dekanımdan izin almam gerekirdi ben böyle bir toplantıya gidip orada şu fikirlerimi söyleyebilir miyim? Kanunen şöyle, Sayın Başkanın izin alması gerekirdi, biz kullanabilir miyiz diye. Dekan uygun görürse beni, görmezse bir başkasını gönderebilirdi. Ben suç işliyorum, yazdığım yazılar dosyada toplanıyor ama bana hesap sorulmuyor, ama sorulabilir bir gün, bunu siz mi yazdınız diye? benden imza alıyorlar, ben yazdım diyorum dosyama giriyor. Yani yarın öbür gün uygulamak istese bunun hesaplarını sorabilir bana. Efendim, atansın mı, seçilsin mi? Doğru atanma olabilir; ama bakın burada hukukçu arkadaşlarımız önemli bir noktaya değindiler, nasıl ataya-

caksınız, kimi atayacaksınız? Princeton Üniversitesinde bir rektörün adaylığı 2 bin kişiden başlamıştır, sonunda mütevelli heyetine beş kişi verilmiştir; ama süre dokuz ay sürmüştür, öyle beş kişidir ki mütevelli heyetine komisyon şunu söylemiştir. Bu beş kişiden hangisini seçersiniz? öğretim üyeleri, çalışanlar, öğrenciler, basın, partiler, bilim dernekleri, hepsi, yüzde 80'in üzerinde popülariteleri var. Herhangi beş kişi değil, böyle beş kişi; ama diyeceksiniz ki bizde bu kadar adam var mı? İşte bizde yok, o adamları nasıl yetiştiririz diye uğraşyoruz.

Akademik sorunlarla, üniversite kapısında yığılma ayrı mı? Sayın Bakan bugün onu söyledi, üniversite kapısında yığılma. Üniversite kapısındaki yığılma üniversitenin sorunu değil. Bu bizi aldatır. Bakın neden aldatır. Türkiye'de Yüksek öğretimde okullaşma oranı yüzde 12 imiş, düşüktür, doğru yüzde 19 muş, 20 imiş; ama o ülkelerdeki ortaokullarda okullaşmaya bakınız. Evet Amerika, Japonya yüzde 40-50'ye çıkmışlar ama ortaöğretimdeki okullaşma yüzde 96, Japonya'da yüzde 98, siz yüzde 98 ortaöğretimde okullaşma olan bir ülkede yüzde 36 aldığınız zaman üçte birini alıyorsunuz. Türkiye'de ortaöğretimde okullaşma yüzde 36, üçte birini aldığınız zaman yüzde 12. Biz düşük değiliz; ama bunu yüzde 25'e, yüzde 30'a çıkartırsan o zaman işte üniversite lise olur. Sorun bu. Sayın Millî Eğitim Bakanına onu söylemek istedim, onun için rica ettim kalmasını. Siz onu bırakınız, siz ortaöğretimdeki okullaşmayı çıkartabiliyor musunuz yüzde 90'lara? Tabii birden çıkmaz ama yüzde 40'dan, 50'ye, 60'a, 70'e, 80'e çıkartabiliyorsanız biz de paralel olarak çıkartalım.

Muhterem arkadaşlarım, Altan Günalp Bey ölmeden altı ay önce şunu söyledi, üniversiteye bu kadar öğrenci alıyoruz, az diye eleştiriyoruz, üniversiteye aldığımız öğrencilerin yüzde 90'ının ham puanı yüzde 50'nin altındadır. Gerçek budur. Ben söylemiyorum, kaydı var, beyanı var, gazetede açıklaması var. ÖSYM'de dosyası var. Peki. Bunu da zannediyorum bu şekilde cevapladım.

Amerika'daki otonomi farklı mı? Tabii farklı. Efendim, hukukcu arkadaşlarımız söylediler, yalnız bilimsel özerklik olamaz. Çünkü kurumu eğer dışardan birisi yönetiyorsa ve bu insan bilime inanıyorsa olur, inanmıyorsa olmaz. Onun için akademik özgürlük diyorlar. Amerika'daki otonomi başka bir otonomi. O vicdani bir otonomi. Şöyle bir olay anlatayım. Ankara Eğitim Fakültesi'nde bir toplantı, Newyork Üniversitesi rektörü hanım. Rahmetli Demirel, (Bedrettin Demirel Orgeneral) sivil kıyafetle gelmiş. Sayın Rektör, bizde bir özerklik tartışması var, siz de var mı? Yok efendim dedi. Peki sizde üniversiteye

müdahale etmiyorlar mı? Bizde üniversiteye müdahale edilemez, çünkü toplum ayağa kalkar dedi. Üniversitenin güvencesi toplumun vicdanıdır. Böyle bir ülkede hukuki özerkliğe gerek yok. Niçin? Çünkü Anglosakson dünyası bilimin ürünüdür. Bilim orada rüştünü, erkini ispat etmiştir. Bizde zararlıdır, belki de hiç gereği yok. İman varken ilme ne lüzum var, bütün her şey zaten kitapta. Böyle bir ülkede özerkliğe ihtiyaç var ve bakın idari özerklik de şarttır, mali özerklik de şarttır. Gerçek anlamda özerk olabilmek için. 1954-1955 Mc Carthy Harvard rektörüne mektup yazdı, dedi ki, üniversitenizdeki komünist hocaları atınız yoksa ben atacağım. Rektör cevap verdi, 1600'den beri biz üniversiteye hoca tayin ederiz, atarız, uzatırız, o bizim işimiz. Siz bana bunu söylemek yetkisini nereden alıyorsunuz? Eğer geçen yıl verdiğiniz 2 milyon dolarlık araştırma parasına güveniyorsanız, mektubuma ekli olarak sunduğum 2 milyon dolarlık çekin Bahriye Nezaretine ulaştırılmasına yardımcı olunuz, paranızı alınız. İşte özerklik bu. Gerçek anlamda özerklik: ama bütün üniversiteler özerk değil ama toplumun verdiği akademik özerklik var. Bu hoşumuza gitse de gitmese de gereklidir. İşte bunu sağlayabilsek, biz onun için özerk olalım diyoruz. Bunları söyleyebilmek, ben bunları söyleyebildiğim sürece ve evime gittiğim zaman bir yere götürülmeyeceğimden, işimden atılmayacağımdan emin olduğum sürece arkadaşşıma katılıyorum. Fakültem özerk, tüzelkişiliği var yok önemli değil. Doğru. Ama bunun güvencesi yok.

Onun için iki ayrı gelenek var. Bilimin kendisini kabul ettiği ülkelerde akademik özerklik önemlidir, henüz bilimin tartışmalı olduğu yerde özerklik gereklidir. Hıfzı Doğan arkadaşımın şu mantığına hiç katılamıyorum, gerçi Sayın Çavdar katıldı ama, bu işlere alet olanlar üniversiteli idi, öyle ise üniversitenin konuşmaya hakkı yoktur. Efendim, üniversite böyle bir torna tezgahı değil. Yani üniversitede çalışanlar aynı şeyi düşünmüyorlar, aynı şeyi düşünseler bu kadar kişiyi buraya toplamaya gerek yok. Bir kişi gelir üniversite adına konuşur. Böyle bir kişi yok üniversiteyi tek başına temsil eden. Ben kendi adıma konuşuyorum, oraya gidenler de kendi adlarına gitmişlerdir, inanmışlardır, doğru yapmışlardır. Beğenmeyenler ayrılmıştır istifa etmiştir. Yani onlar oraya gitti diye siz beni susturmaya kalkarsanız, o zaman ben üniversitede de çalışmam, Türkiye'de de kalmam. Çeşitlilik var, güç oradadır. Ben orada çalışan üniversite üyelerinin sorumlusu değilim, eğer onları beğenmiyorsak, onu seçenlere soralım. Çünkü belli bir zihniyete sahip olanları, bu fikri benimseyenleri destekleyenleri seçmişlerdir. Desteklemeyenleri değil, ben onların sorumlusu değilim. Ben kendi davranışlarımla sorumlusuyum. Ben işin başından itibaren buna itiraz ettim mi etmedim mi? Ettim, yazdım, söyledim, konuştum, tebliğ verdim her fırsatta yurt içinde, yurt dışında ve de yapmaya devam

edeceğim nereye kadar? Susturuluncaya kadar, onun için bu konuşma hakkımı lütfen benden almayınız. Ben yalnız değilim, benim gibi arkadaşlar da var. Biz orada olanlardan sorumlu değiliz. Bir de üniversite kendisini yenilemedi. Yüzde 95,5'i personel giderine giden bir kurumda, üniversitenin kendisini hangi para ve bütçeyle yenilemesini istiyorsunuz? Türkiye fakir bir ülke, bir tek F-16 uçağına milyarlarca dolar veriyor fakat benim üniversitemde bugün iki tane tepegöz var, birisi çalışmıyor, çünkü ampülü yok. Neyle yenileyeceksiniz. Arada bir kendi malımı götürüyorum, kullandığımı görüyorlar, emir verip alıyorlar. Ne demek biz isteriz alırız. Efendim, benim şahsi malım. Şahsi malını getirme üniversiteye; böyle üniversite mi olur? Para olmayınca nasıl olur? Geçen Nisan ayında bir paket klips, bir tane scotch teyp. Birkaç ay için size başka kırtasiye veremiyoruz. Siz ondan sonra eğitim teknolojisini yenileyeceksiniz, yenileyin yenilemeyin sorundur; ama bunun sorumlusu üniversite değildir. Üniversitenin sorumluluğu vardır geçmişte, o başka, kendisini bir şey zannetmiştir falan.

Budak arkadaşım, genç arkadaşım sordu haklıdır, hep üniversite öğretim üyelerinden söz ettiniz bu öğrencilerin durumu nedir? Şimdi, bir üniversite yalnız öğretim üyeleri değil, öğretim üyeleri yardımcıları var, öğrenciler var, programlar var, örgütler var, mali destek var, yapı ve tesisler var. Üniversite bunlardan oluşan bir yapıdır, bir camiadır. Yalnız öğretim üyeleri değil.

Bakın burada gördüğünüz şey 4936 sayılı Kanunun içinde yer alan maddelerdir. Şurada gördüğünüz büyük halka kanundaki öğretim üyeleriyle ilgili maddelerdir. Yapı tesis var, maliye falan var, öğrencilerle ilgili olan şeyler öğrencilerin nasıl cezalandırılacağı ile ilgili yönetim kurulunun yetkileridir. 4936 sayılı Kanun öğretim üyelerinin kanunudur ve öğrenciler buna tepki göstermişlerdir. Bu şemayı bugün için hazırlamadım kızım, bu şema 1971, 1750 öncesinde hazırlandı, ilk defa kullanıyorum bir eğitim camiasında. O zamanki tepkiniz haklı idi, bir üniversite kanunu yalnız üniversite öğretim üyelerinin kanunu olmamalıdır. Üniversiteyi oluşturan herkesin kanunu olmalıdır. Fakat bugünkü kanun nedir biliyor musunuz? Yalnız yöneticilerin kanunudur. Yani biz üniversitenin kanunu olsun derken, bu sefer YÖK kanunu çıktı, yönetim nasıl olur? Mühim olan odur. Gerisini boş ver; çünkü öğretim üyesini dinlemedikten sonra kanunda ona yer vermeye gerek de yok. Onun için derdinizi savunmuyor değiliz, ama bunu savunacak hale gelmeye çalışıyoruz. Savunduğumuz öğretim üyelerinin özerkliği değil, üniversitenin özerkliğidir. Üniversite öğretim üyelerinin özerk olmadığı bir yerde sizin senatoya gitmeniz size bir şey kazandırmaz. Siz ne olup bittiğini öğreninceye kadar

mezun olursunuz ama hoca orada emekli, ölür. O hoca oraya gitsin ki sizin hakkınızı savunsun. Siz orada yolcusunuz, biz hancıyız, siz yolcusunuz. Hanı islah edelim, yani hancıyı geliştirelim diyoruz.

Efendim, galiba ben bütün maddelerimi bitirdim.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın Günday.

Prof. Dr. Metin GÜNDAY — Sayın Güvenç, benim söylemek istediğim pek çok şeyi söyledi. Onun için ben iki nokta üzerinde duracağım. Bir defa, YÖK gündemde mi sorusuna ilişkin düşüncemi kısaca ortaya koyacağım. YÖK sorununu, bugün ülkemizde demokratikleşme sürecinden ayrı bir şekilde düşünmek olanaksızdır. Bugün demokratikleşme süreci gündemde mi? Daha geniş açıdan baktığımızda, demokratikleşme ve dolayısıyla yükseköğretim sorunu toplumun gündemindedir; ama, Sayın Güvenç'in dediği gibi, hükümetin gündeminden çıkmıştır. Bu sorun, hükümeti oluşturan partilerin seçim meydanlarındaki gündemindeydi; sadece yükseköğretim sorunu değil, öteki pekçok demokratikleşme sorunları da seçim meydanlarında gündemdeydi; ama bugün o maddeler gündemden çıkmış görünüyor. Sayın Milli Eğitim Bakanının ağzından dinledik: Sorun üniversite kapılarına yığılan gençlerin sorunu biçimine dönüştürülmüştür. Bu sorunu çözebilirler; ancak bu sorunu çözmek için kuracakları kuruma üniversite denmez. Bunun örneklerini biliyoruz. Bugün Sayın Doğramacı çıkıyor, elinde bir takım şemalarla, tıp fakültelerinde bilmem ne kadar öğretim üyesi var diyor. Nerede tıp fakültesi var bilmiyorum ama, benim kendi branşımınla ilgili olarak bildiğim yeni kurulan yükseköğretim kurumları var. Diyarbakır Hukuk Fakültesi var. Orada bir tane öğretim üyesi var mı? Erzincan'da, çok açık seçik bir şekilde o zamanki Sayın Başbakan Akbulut'un hatır ve gönlü için, Hukuk Fakültesi kurdular. Erzincan'da Üniversite var mı ki Hukuk Fakültesi kuruyorlar? Atatürk Üniversitesi'ne bağlı Hukuk Fakültesi. Nereden bulmuşlarsa bir dekan, hukukçu değil, kapı kapı dolaşıyor, hoca toplayacak da eğitim yapacak... Bu şekilde kurulan bir kurum, bırakın fakülte olmayı, bir okul, bir mektep olarak nitelendirilebilir mi? Özetle, yükseköğretim sorunu bugün hükümetin gündeminde değildir. Zaten Sayın Bakan'da gayet açık bir şekilde söyledi. Sayın Başbakanın ve de Sayın Başbakan Yardımcısının uygun görecekları bir günde gündeme gelecek. Gizli kapılar arkasında yapmış oldukları yasa taslağı. Kimden görüş aldıklarını da bilmiyoruz. Bir takım örgütlerden, öğretim üyelerinden görüş almışlar. Ortaya

çıkarttıkları taslak işte Sayın Başbakan ve Sayın Başbakan yardımcısı ne zaman uygun görürlerse o zaman gündeme gelecek.

Değerli dostum İnan'ın bir uyarısına ilişkin görüşümü açıklamak istiyorum. Zannediyorum bir görüşümü yeteri kadar açıklayamadım. Yönetmelik özerklik zorunludur. Ama yönetmelik özerklik tek başına, yani seçimle işbaşına gelmek, tek başına sorunu çözmez. Şimdi bütün sorun yetkilerin kimde toplanacağıdır; ve de seçilmiş yöneticilerin ne gibi yetkiler kullanacağıdır. Seçilmiş yöneticilere siz dört sene için, beş sene için seçildikten sonra öyle yetkiler tanırırsınız ki, bu yöneticiler yetkilerini tek başına kullanırlar, şimdi olduğu gibi, hiçbir anlamı kalmaz. Onun için seçim zorunludur. Bizim ülkemizde de zorunludur, bizim ülkemiz koşulları içerisinde, Sayın Güvenç'in belirttiği gibi, zorunludur. Efendim bilmem hangi ülkede üniversite rektörünü yürütme tayin ediyor, diyorlar. Edebilir. Askeri yönetim, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunu bir gecede lav etmiştir. Hiç unutmam, 1981 yılında bir Mayıs gecesi televizyonda haberleri dinlediğimde haber şu idi: Yüksek Hakimler Kurulu lağvedilmiştir. Bu kadar. Arkasından o zamanki Sayın Devlet Başkanı, bunu gerekçelendirirken şunu söylüyordu. Efendim, Fransa'da da hakimlerin özlük işlerini düzenleyen kurulda devlet başkanının tayin ettiği adamlar var. Fransa'da hakim bağımsız değil mi, mahkeme bağımsız değil mi ki, biz de olmasın bu şekildeki bir düzenleme ile. Şimdi aynı şeyi Sayın Doğramacı da söylüyor. Efendim, bilmem Amerika'da şöyle imiş, İngiltere'de böyle imiş. Bir noktayı çok açık bir şekilde dikkatten kaçırmamamız gerekir. Örnek verdikleri ülkelerdeki herşey Türkiye'de var mı ki onlar da olsun. Özellikle de bu düzenlemelerin yapıldığı dönemde, Fransa'da, İngiltere'de ve Amerika'da olan herşey Türkiye'de var mıydı da bir bu eksik kalmıştır. Fransa'da ya da İngiltere'deki sistem bir bütündür. Üniversite rektörlerinin, organlarının seçimle işbaşına gelmesi de biraz Türkiye'ye özgü koşullardan kaynaklanmaktadır. Ama seçim herşey değil. Yetkilerin kurullarda toplanması, ben konuşmamda onu vurgulamaya çalıştım, seçilmiş katılımcı bir şekilde oluşmuş kurullarda toplanması ve de seçimle gelen yöneticilerin sadece temsil yetkisinin olması, yetkilerinin sadece kurul kararlarını icra etme, uygulamaya koymadan ibaret olması. Aksi taktirde, seçimin de pek fazla bir anlamı kalmaz.

Sayın Sevük, fakültelere tüzel kişilik neden tanınsın, biçiminde bir soru yönelttiler. Ben fakülteye tüzel kişilik verilsin şeklindeki düşüncemi, şu düşüncemin bir uzantısı olarak söyledim: Merkeziyetçi yapıya son verilsin. Yükseköğretimde yerinden yönetim ilkesi uygulansın. Şimdi tüzel kişilik serbest hareket edebilme yetkisini içerir. Dolayısıyla siz fakültelere tüzel kişilik verdiğinizde merkeziyetçi yapı belli ölçüde bozulmuş olur ve fakültelerin

seçimle oluşturulmuş kurulları serbestçe, yukarıya danışmadan, karar alma yetkisiyle donatılmış olurlar. Bu nedenle, ben fakültelere tüzel kişilik verilmesi gerektiğini söyledim. Hemen akabinde fakülteleri oluşturan öteki birimlerin de hareket serbestisiyle donatılması gerektiğini belirttim, bunu söyledim. Asistanlık önemli miydi? Adı asistanlık olur, başka bir şey olur, ama herhalde öğretim üyeliğinin kaynağını oluşturacak olan bir statünün adı ne olursa olsun, bugünkü gibi, mevsimlik işçi statüsü gibi, böyle belirsiz ve keyfi uygulamalara yol açabilecek bir statü olmaktan çıkartılıp güvenceli, ama geçmiş dönemde daha doğrusu 1980'den önceki dönemde çok da eleştirilen tembelliğe de prim vermeyecek olan bir güvenceye kavuşturulmuş olması gerekir. Bu anlamda söyledim. Adı asistanlık olabilir veya başka şey olabilir; ama bir öğretim üyeliğinin kaynağını oluşturmak üzere güvenceli bir statü olmalı.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Çok sağolun.

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ — Ben bir hususu ifade etmek istiyorum, Türkiye'ye genel bir eğilim olarak çifte standartların ülkesi diyebiliriz. İşimize geldiği zaman Batı'da böyle, Türkiye çağ atlasın, demiryollarını kaldırsın, sosyal devleti bir tarafa bıraksın. Ama işimize geldiği zaman aman efendim, bizim ülkemizin özel şartları var. Peki bu çifte standart değil mi? Yani bunun ne zaman öyle, ne zaman böyle çalışacağına kim karar verecek? Ama efendim, ülkemizin imkânları yok, paramız yok, ne yapalım veremiyoruz. Paramız yoksa, o zaman mevcut 29 üniversiteye yenilerini nasıl ekleyeceğiz?

İkinci husus bugünün olayı da değil, 1971-1972 Nihar Erim Hükümeti Anayasa değişikliğini düşünüyor, böyle gayet garip bir madde çıktı, rahmetli Erim'in televizyondaki savunması, efendim bunu gökten indirmedi, Lüksemburg Anayasasında buna benzer bir madde var, 1896'da konulmuş. Hani şu geçen gün 3-2 yendiğimiz ve mutlu olduğumuz Lüksemburg.

Efendim, Çavdar arkadaşımın bir görüşüne değinmek istiyordum, fırsatı kaçırdım. Bugün seçim yapılırsa hoşumuza gitmeyen bazı yöneticiler seçilebilir. Doğru. Fakat hukukcu arkadaşlarımız bunun çözümünü gösterdiler. Bugün seçeceğimiz yöneticilere aynı yetkileri verirseniz sakıncalı, ama onlara verdiğiniz, bırakılmış yetkileri fakültenin kurullarına dağıtırsanız mesele çözümlenir. Bir iki hata yapar ve tabii burada şu gerçeği de unutmayalım. Ülkenin genel demokratik ya da genel rejimi üniversiteyi etkiler. Yani ülkede eğer bugünkü koalisyon hükümeti vaad ettiği demokratik havayı yaratabilirse üniversite de demokrasiye inanmayan arkadaşlarımız zamanla buna uymak ihtiyacını duyarlar. Asistanlık meselesi nereden çıktı? Nereden çıktığını çok iyi

biliyorum, devlet sırrı değil, 1970'lerde görevine son verilen doktorasını alamayan falan asistanların belli bir süre sonra görevlerine son verilirdi, onlar da Danıştaya giderler bir hafta içerisinde yürütmeyi durdurma kararı alırlar, niversiteye dönerlerdi. Ne olacakları belli değil. Doktora yok, mit yok, gelecek yok; ama niversite asistanlığı bir devlet memurluğu olarak devam eder. Çünkü göreve girdikten bir sene sonra asistanlıkları, yani devlet memuru oldukları tasdik olmuştur. Şimdi bunu önlemek için dediler ki, bunu kaldıralım, bir yıl sonra otomatikman sona ersin, ondan sonra istersek devam ettirelim. Tabii bunu iyi uygularsanız fena değil, bunu uygulayan ülkeler var; ama bunu uygularken, o bizdendir, onunkini yenileyelim, bu ise bizden değildir, onu yenilemeyelim dediğimiz zaman, biz ve onlar, kimler? Bakın demokrasinin temel mantığında şu var. Biz aynı zamanda onlarız. Bugünkü muhalefet yarının iktidarındır. Bunu iimize sindiremezsek, ne demokrasi olur, ne de niversite olur.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Biz de her iki konuşmacıya çok teşekkür ediyoruz.

Oturumu kapatıyorum. (Alkışlar)

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Panel

Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa?

Panel Üyeleri:

Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR
(A.Ü. Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi)

Doç. Dr. Nurkut İNAN
(A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN
(A.Ü. Bankacılık ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Müdürü)

Prof. Dr. Suha Sevük
(ODTÜ Mühendislik Fakültesi Dekanı)

Prof. Dr. Tosun TERZIOĞLU
(ODTÜ Fen ve Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
(TED Bilim Kurulu Başkanı)

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN — Üçüncü oturumu açıyorum.

Efendim 20 Ekim seçimlerinden önce herkes ümitlenmişti yeni bir yükseköğretim düzeni, bir partiye göre özerk üniversite, diğerine göre özgür üniversite düzeni gelecekti. Seçimlerden sonraki söylenti ve gelişmeler, o ümitler, biraz hayal kırıklığına uğradı. Bu sabahki konuşmalardan Sayın Bakanın ve Sayın Başbakanın rektörlerle görüşmesinden sonra da şöyle bir duygu bende çok fazlasıyla yer etti: Yeni yükseköğretim düzeni bir başka bahara mı kaldı? Yani bu yasama döneminin sorunu olmaktan çıktı mı? Bu soru işareti var. Sanıyorum benim bu kaygımı paylaştan bir çok öğretim üyesi de var. Umarım başka bahara kalmaz, bu yasama döneminde yapılabilen asgari Anayasa değişikliği belki mümkün değil; ama yapılabilecek asgari bir düzenleme yapılır, üniversiteler de belli bir rahat eğitim-öğretim ortamına kavuşabilir.

Panel düzenlenirken çeşitli eğitim alanlarından elemanlar katılıyor; çünkü bazı alanlara özgü sorunlar da var yükseköğretimde; yani tıp alanındaki bir öğretim üyesinin yaşadığı bazı sorunlar, hukukta ya da eğitim bilimlerinde olmayabiliyor. Bu nedenle her panel üyesinin birinci turda 10'ar dakikalık bir süre, ondan sonra her panel üyesine, diğerinin söylediği ya da eksik bıraktığı noktalar için bir beşer dakikalık süre verdikten sonra, bir çay aramız var, ondan sonra da izleyenlere söz verilecektir.

Yükseköğretimde nasıl bir yasa derken yeni bir yasanın özlemi de var, yasal değişikliğin özlemi, onun için ben ilk sözü Sayın Doç. Dr. Nurkut İnan'a vermek istiyorum. Nasıl bir yasa özlemi içindeyiz, tabii nasıl bir yasa derken şunu sormuyorum. Yani bugün üniversitelerde yönetim görevi başında olan insanların görüşü değil gerçekten üniversite öğretim üyesi özellikle de 2547 sayılı Yasadan önce öğretim üyesi olan insanların o günle, bugünü nasıl gördüklerini almak istiyorum. O halde YüksekÖğretimde Nasıl Bir Yasa?

Sayın İnan, buyurun.

Doç. Dr. Nurkut İNAN — Son derece zor bir soru. Yükseköğretimde nasıl bir yasa? Çünkü buna üç, dört düzeyde cevap vermek mümkün. Sayın Başkanın açıkladığı gibi öğretim üyelerinin özlemleri açısından mı cevap vereyim, yahut bir tepki yasası modeli mi çizeyim, ki en kolayı bu; çünkü tepki gösterecek çok şey var, başta 2547 sayılı Yasa olmak üzere ve Anayasa olmak üzere; ya da ideal düzeyde bir yasa nasıl olmalıdır bunu mu tartışalım. Bilmiyorum, belki hepsinin biraz karışımı olacak.

Acaba ayrıntılı ve geniş bir üniversiteler yasası mı, yoksa bir çerçeve yasa mı? Bu da zamanında çok tartışılmış olan konulardan bir tanesi. Şurası muhakkak ki, yükseköğretim konusunun bir Anayasaya ihtiyacı var ve üzerinde görüş birliğine varılmış ilkelerden, değer yargılarından hareket eden bir Anayasaya ihtiyacı var. Sabahki konuşmada Sayın Güvenç hukuk ve yasa arasındaki ilişkiden söz etti. Uluslararası belgelerle saptanan belki evrensel doğru giden değer yargılarından söz etti. Özellikle 1990 lar dünyasında bunların erişmiş olduğu noktaları da belirtti. Artık insan hakları konusuna birden fazla anlam veren kişi ve kurum kalmadı yeryüzünde. Bunun nedeni insan hakları konusunda birden fazla uluslararası belge olması mı, yoksa uluslararası dünya toplumunun belirli bir düzeye gelmesi mi, onu bilemiyorum; ama ben özellikle ülkemizde yükseköğretimle ilgili temel ilkelerin değer yargılarının tartışıldığı ortamı biraz 1930'ların dünyasına benzetiyorum. 1930'larda bir resmi ideoloji olarak demokrasinin işlemeyeceğini savunan, devletin en önde gelen değer olduğunu, bireyin devletten sonra geldiğini ideoloji olarak resmen savunabilen rejimler mevcuttu, biz bunun adına faşizm diyoruz. Faşizm bunu açıkça savunabiliyordu. Ama İkinci Dünya Savaşından sonra İnsan Hakları Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi ve özellikle son geçtiğimiz 10 yıl içindeki gelişmeler belirli temel hak ve özgürlüklerin anlamı konusunda bütün insanlığı birleşmeye zorladı ama akademik hak ve özgürlükler konusunda böyle bir görüş birliği yok. Sabahleyin dinledik Anglo-Amerikan görüşü ile kıta Avrupası görüşü arasındaki farklar, bu iki ayrı görüş acaba bir asgari müşterekte birleştirilebilir mi? Bir uluslararası belge ile ortaya çıkmak mümkün olabilir mi? Bu yönde yapılan birkaç atılım var Avrupa Rektörler Birliğinin daha çok yönetsel konularda, çıkardığı bir belge var. Dünya Üniversiteler birliği (WUS) tarafından Lima kentinde yapılan genel kurulların da benimsedikleri için Lima Bildirgesi* adı verilen bir küçük belge var. Demek ki aynı kavramlara, aynı anlamı vermek yönünde bir eğilim var. Ama hâlâ çıkıp bir kısım insanlar diyebiliyorlar ki, şu şu şu işlemlerin yapıldığı yerde üniversite özerkliği bozulmaz. Ya da akademik özgürlük bunları içerir, ya da içermez. Konunun esas tartışılabilir. Abartılmış bir örnek vereyim; Bir adamı yakalayıp, mahkemeye vermeden vurmak insan haklarına aykırı değildir, ya da devletin yüksek çıkarları için kişileri susturmak insan haklarına aykırı değildir, bunu artık yeryüzünde söyleyen kalmadı; ama buna paralel ve buna benzer şeyleri akademik özgürlük konusunda söyleyebilenler var. Özellikle bizim ülkemizde var. Acaba özlenen yasanın üzerinde görüş birliğine varılan ve belki de değişmez değer yargısı olarak benimsememiz gereken temel akademik hak ve özgürlükleri kapsamaması gerekmez mi? Demin sözünü

* Bu bildirgenin tam metni EK 1'de verilmiştir.

ettiğim Lima Bildirgesi bu konuda yapılmış bir girişim. Dünya Üniversiteler Birliği bugün 70 küsur ülkenin tam üye olarak katıldığı ve Birleşmiş Milletler örgütünün üye devletler dışındaki bağımsız örgütler arasında kabul ettiği bir kuruluş. Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Komisyonu aracılığı ile bu bildirgeyi "Birleşmiş Milletler Evrensel Akademik Haklar Beyannamesi" haline getirmeye çalışıyor. Türkiye bu kuruluşta tam üye olmak imkanını elde edemediği için, şimdilik yardımcı üye.

Bu belgedeki temel koşullar, benim saptayabildiğim kadarıyla halen iktidar-da bulunan koalisyon ortakları partilerin kendi hükümet programlarına ya da kendi parti programlarına ve koalisyon protokolüne aykırı hükümler içermiyor. Bu bildirmede temel olan özerklik değil, akademik özgürlük. Özerklik, akademik özgürlüğü sağlamak için bir araç. Bence bunun evrensel hale gelmesi lazım. Yani Anglo Amerikan sistemiyle, sui generis kıta Avrupası sistemi arasında da bu açıdan bir fark yaratmamak gerekli. Öyle ise nasıl bir yasa dendiği zaman önce temel ilkelerden başlamaz isek, yasanın ayrıntılarında boğulma tehlikesi ile karşı karşıya kalırız, her zaman için bu böyledir. Temel akademik hak ve özgürlükleri güvenlik altına alabilecek bir yasa, tercihan bir Anayasa maddesi gerekli. Halen hükümetçe hazırlanmış olan taslağın böyle bir taslak olduğunu hiç sanmıyorum. Ama bunu hükümeti kınamak için söylediğimi sanmayın. Sayın Bakanın sabahleyin belki biraz abartarak söylediği 60 küsur taslak arasında bu nitelikte bir taslak olduğunu da zannetmiyorum. Sabahki küçük konuşmamda size kötümser bir resim çizmiştim, hatırlayacaksınız; Hükümetler daima üniversiteleri zapt-ü rapt altına almak için düzenleme yaparlar demiştim. Bence öğretim üyelerine ve üniversiteye düşen gerçek görev, ayrıntılı bir taslak hazırlamak değildir. Bizim paramız yok, biz para istiyoruz, biz şu kadar daha fazla öğrenci alacağız, işte bizim ihtiyaçlarımız bunlardır, biz merkez kampüslü üniversiteyiz, biz dağınık kampüslü üniversiteyiz vesaire, ayrıntılara boğulmak da değildir. Temel ilkeler konusunda, (ki bunlar konusunda görüş birliğine varmak çok zor bir iş değil) görüşbirliğine varıp, tekelden ve birlik olarak 65 taslak yerine, tek bir taslak çıkararak hükümete vermek çok daha yararlı olurdu. Bu taslağın iskeleti elimizde var. Lima Bildirgesi adı altında bunun incelenmesi, tartışmaya açılması ve başlangıç noktası olarak kabul edilmesi, bana öyle geliyor ki, en doğru yol olacak. Ben değişik yerlerde, değişik amaçlarla yaptığım konuşmalarda bu bildirgeyi tanıtmaya çalıştım. Şimdi bunun ayrıntılarına girmek istemiyorum, bunu daha sonra da yapabilirim. Ama nasıl bir yasa sorusunun cevabı bence bu biçimde ortaya çıkmalı. Her ne biçimde olursa olsun hazırlanacak yasada bu temel kavramlar, temel akademik hak ve özgürlüklerin hükme bağlanması gerekiyor.

Sabah söyledim şimdi biraz daha açarak sözlerimi bitireyim. Akademik hak ve özgürlükler, derken, akademisyenleri ayrı bir özel yere koyup, akademisyen olmaları nedeniyle sahip olmaları gereken hakların var olduğunu kabul ediyorum. Ama bunlar ikinci planda kalır. Önemli olan bize belki biraz garip gelebilecek bir şeydir. Akademik çevre (dikkat ediniz akademisyenler demiyorum) akademisyenler, çalışanlar ve öğrencilerin oluşturduğu bir çevrenin herşeyden önce sokaktaki adamın özgürlüklerine sahip olmasının sağlanması lazım. Bundan sonra özel akademik özgürlüklere sıra gelecektir. Onların örneklerini verdim tekrar etmeyeyim; ama bugün bir demiryolu işçisinin sahip olduğu sendika hakkına bir üniversite öğretim üyesi sahip değildir. Bir lise mezununun altı, yedi tane lise mezununun bir araya gelip Kocaelini Kalkındırma, Ankara'yı Güzelleştirme derneği kurma özgürlüğüne üniversite öğrencileri sahip değildir. Önce bunları sağlayacak bir düzenleme yapılmalıdır. Ondan sonra kişilere özgü, akademisyenler ve akademik çevreye özgü özel akademik hak ve özgürlükler tartışılabilir. Ders verme özgürlüğü gibi öğrencinin ders seçme istediği dersi okuyabilme özgürlüğü vardır vesaire bunların üzerinde durmak istemiyorum.

Söylemek istediğim şey; nasıl bir yasa sorusunun cevabı üzerinde görüş birliğine varılacak temel bir yasa nasıl bir taslak dersiniz, 65 değil, tek bir taslak.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Biz de Sayın İnan'a bu bilgiler için çok teşekkür ediyoruz. Sanıyorum, Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasayı, Sayın İnan bir cümle ile şöyle özetlediler: Temel akademik hak ve özgürlükleri güvence altına alabilecek bir yasa.

Efendim, şimdi 2547 sayılı Kanundan önce diğer üniversitelere göre, çok farklı bir statüsü olan, bir üniversitemizin öğretim üyesi Sayın Suha Sevük'e söz vereceğim. Sayın Sevük, Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasayı nasıl yanıtlayacaksınız?

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Suha SEVÜK — Teşekkür ederim Sayın Başkan. Efendim, öyle anlaşılıyor ki, ilk önce tartışmamız gereken konu akademik özgürlük ve üniversite özerkliği. Bireysel olarak akademik özgürlüğü kanımca çok fazla tartışmaya gerek yok. Üniversite öğretim üyelerinin de her yurttaş, her vatandaşın sahip olduğu insan haklarına sahip olması, onun ötesinde dersini ve araştırmasını özgürce yapması burada aldığı bulguları dilettiği gibi yayınlaması, ki bunlar önümüzdeki yıllarda zaten insan haklarının bir parçası olacaktır, bu ko-

nuda bir sorun yok. Sorun, dönüp dolaşıp üniversite özerkliğinin kurum olarak özerkliğin tanımında yatıyor.

Lima Bildirgesi var, Avrupa üniversiteleri arasında imzalanan Magna Carta var, Avrupa üniversitesi rektörleri imzalamış, öte tarafta Anglosaksonların bir sistemi var. Şimdi, bu tarafta bildirimler var, esaslar tespit edilmiş; fakat bunun ötesinde bir de toplumların gelenekleri, uygulamaları var. Bu yazılı bildirimlerle uygulamalar arasında çok derin farklılıklar olabiliyor. Örnek olarak bir ekstremde Anglosakson sistemi alacağım. Hakikaten Anglosakson sistemi en alttan en üste kadar bir atama sistemidir. Kağıt üzerinde böyledir. Uygulamada sabah Sayın Güvenç'in de belirttiği gibi esasında bir önerim danışma atama sistemidir. Yani "search and screen committee" dedikleri komiteler aylarca, yıllarca çalışırlar, adaylar sadece üniversite içinden değildir, dışardadır. Belki de en sıhhatli seçim-atama kombinasyonudur. Öte taraftan İngiltere de chancellor'ı Kraliçe atar; fakat bu şekilsel bir atamadır. Esas görev Vice chancellor'dadır. Almanya'da da aynı şeydir. Efendim, Almanya'da da Milli Eğitim Bakanı atıyor; ama Milli Eğitim Bakanı kafasından geçen bir ismi atamıyor oraya, onun alt sistemleri oluşmuş. Kanımca Türkiye'de de bu uygulanabilir. Çünkü bizim Anayasamız rektörü Cumhurbaşkanı atar diyor, doğalı da bu esasında. Rektörü Cumhurbaşkanı atar; fakat onun yanında, atamayı hazırlanacak kanun ve usullere bağlıyor. Bunlar doğru dürüst hazırlanırsa, biz de aynı sistemi getirebiliriz. Yani üniversitelerin katıldığı, onayladığı kişilerin idareci olarak atanmalarını sağlayabiliriz kanısındayım.

Yeni yükseköğrenim yasası konusunda benim kanımca bir diğer önemli, cevaplandırılması gereken husus, Üniversitelerin üstünde bir yapı gerekli midir, değil midir? Bunu tartışırken, mevcut yükseköğrenim kurumunu, bu kurumun uygulamalarını kafamızdan bir parça silmemiz gerekir kanısındayım. Çünkü bizim maalesef yükseköğrenim sistemimizin en önemli yönetim sorunu şu anda yaşadığımız işlevsel ve çağdaş bir yönetim yerine, biçimsel bir üst yönetimin varlığıdır. Merkeziyetçi bir yönetim modeli uygulanmaya çalışılırken, planlama, koordinasyon, denetleme gibi temel görevler aksatılmış ayrıntılarla uğraşarak bir yönetim boşluğu oluşturulmuştur. Ben bir akademik yönetimden bahsediyorum. Düşünün hala makro düzeyde bir bilim teknoloji politikamız yok. Yükseköğrenimde bir stratejik planımız yok. Burada bu toplantıları düzenliyoruz, bu konuda meraklı bir kaç arkadaş bir hafta önce toplanıyor, fikirlerimizi toparlıyor, gelip burada tartışıyoruz. Yani biz çalışmadan tartışmayı seven bir toplumuz. Benim kanımca bu tartışmalar yıllarca sürmeli idi ve gündemden hiç düşmemeli idi. Örneğin Almanya'da bir üniversite yasası

hazırlanması altı senelik çalışmayla bitmiştir, İngiltere'de üniversiteler arasında para dağıtımının nasıl yapılacağına karar vermek için üç sene çalışılmıştır, University Grants Committee kurulacak, nasıl olacak oluşumu, bu paralar nasıl dağılacak? Bu çalışmalar üç sene sürmüştür ve birkaç kişi tarafından değil, düzinelerle eksper, uzman çalışmıştır. Şimdi çok somut bir örnek ben dekan olarak önümüzdeki dönemde bizim fakültemize kaç öğrenci alınacağını bilmiyorum, ancak eğitim başladığı anda bileceğim. Ben nasıl planlama yapabilirim. Önümüzdeki seneye geçmeyelim, ben bu sene bütçemin ne kadarının serbest bırakılacağını, ne para sarfedeceğimi bilemiyorum. Yani öyle bir şey ki, Kristof Kolomb gibi bir yelken açtık gidiyoruz, rüzgarlar bizi bir yerlere götürüyor, nereye gittiğimizi de bilmiyoruz, bir yere geldiysek nerede olduğumuzu da bilmiyoruz. Kanımca hazırlanacak yasa tasarısında yükseköğrenim sistemimizin makro düzeyde planlanması, koordinasyonu ve denetimini sağlayacak üst yapının tasarımı en önemli husustur. Bu çok demokratik bir üst yapı da olabilir. Bu üst yapının oluşumunda ülkenin sosyal ve ekonomik gelişiminde önemli payı bulunan kesimlerin de yeterince temsil edilmelerine özen gösterilmelidir. Yükseköğrenim sistemi ile toplum arasındaki diyalogu ve etkileşimi bu kurul üstlenmelidir. Yükseköğretim planlaması üniversiteler ile etkin bir iletişim ve diyalog içinde demokratik bir zeminde gerçekleştirilmelidir. Üst yapı konusundaki görüşlerim bu.

Şimdi, yeni üniversite yasasında üniversitelere ilişkin görüşlere geçmek istiyorum. Bugün Sayın Bakanın da belirttiği gibi önümüzdeki en önemli husus, hükümet açısından bakıldığında biriken öğrencileri nasıl eriteceğiz? Kanımca burada da yine, yeterince çalışmalar yapmadığımız için, doğru ortamlarda tartışmıyoruz. Yılda 300-320 bin lise ve dengi okul mezunumuz var esasında. Yani aşağı yukarı bu civarda bunlar da beş aşağı beş yukarı, yarı yarıya meslek okulu, sanat okulu mezunları ile lise mezunları. Demek ki, akademik eğitime yönelmiş, bizim ortaöğretimimizin bize sağladığı öğrenci sayısı 160-170 bin kişi. Gerçek okullaşma oranımız bizim yüzde 15 falan değildir, bunun çok ötesindedir, yani bu ortaöğretimdeki okullaşma oranımız Sayın Güvenç de sabah belirtti galiba yüzde 36 civarında, yüzde 36 okullaşma oranı ile yükseköğrenimde yüzde 15'leri sağlayan kaç ülke var acaba. Şimdi bu konuda mesela üniversitemiz tüm rezistanslarını hükümete koymalıdır. Hangi kanunu getirirseniz getirin, bu rezistanslar konmadığı takdirde yükseköğrenim kurumumuz çağdaştırılamaz. Sorunları bilmiyoruz, dolayısıyla çözüm arama yöntemine giremiyoruz. Uzatmayacağım, Türk yükseköğretim sisteminde nitelik değil, nitelik sorunu vardır ve biz sayıları artırarak sorunları içinden çıkılmaz hale getirecek boyutlara götüreceğiz. Şu anda halledilebilir düzeyde

olan nitelik sorununu eğer biz beş on üniversite daha açarsak, artık işin içinden çıkılmaz bir hale getiririz.

Fakat bir parça da pragmatik olmak lazım, herhalde bu oluşacak. Yani bu öğrencileri bir şekilde alacağız, o zaman ne yapabiliriz. O zaman, kanımca, üniversiteleri tek düzelikten çıkarmamız lazım. 2000'li yıllar teknolojik toplum yılları, 20'nci asrın son çeyreğinde teknoloji üreten ülkelere baktığınız zaman yükseköğrenim sistemlerinde en önemli husus çeşitliliğe gitmektir. Biz yükseköğrenim kurumu kanunu çıkarttık, eskiden var olan çeşitliliği kaldırdık, tek düzeliğe yöneldik; bence, bu en büyük hatalardan bir tanesi idi. En azından ikili bir eğitim sistemine gitmek lazım. Yükseköğrenim kurumlarının bir kısmı kitlesel eğitim yapıp, teknolojiyi özümseyecek, kullanacak profesyonelleri yetiştirirken, az sayıda seçkin öğrenciler, seçkin öğretim üyeleri ve finansmanın odaklaştığı elit kurumlarda teknolojiyi üretecek araştırmacıları ve öğretim üyelerini yetiştirecek bir yapıya büründürülmelidir. Bu ikili sistemi ne kadar genel, ne kadar temel yasa dersenez deyin, bir yasa altında toplamanın bence büyük zorlukları vardır. Tabii siyasal irade de parasal sorunların çözümüne iyi niyetli, somut bir şekilde yansımalıdır. Bir arkadaşım, 1960 ila 1990 yılları arasındaki tüm hükümet programlarını hatta parti programlarını incelemiş, eğitim konusundaki görüşleri, bu programların tümünde, muhalefette bile kalsa hiçbirisinde bu iyi niyet, ki bu ayrılacak kaynak miktarıdır ve somut önerilerle karşılaşmıyorsunuz, sadece ideolojilerle karşılaşıyorsunuz, yani Kemalist bir ideoloji gerek hükümet programlarında, gerekse parti programlarında var; fazla bir şey yok içinde. Tabii bu çözümlenmelidir. Şimdi bugünkü üniversite düzeyimizin, bugünkü akademik düzeyimizle ilgili çok ciddi sorunlarımız vardır. Yükseköğretim kurumlarımızdan hiçbirisinin ileri batı ülkelerinin elit üniversiteleri düzeyine eriştiğini söyleyemeyiz. Maalesef henüz bu düzeyde bir tek üniversitemiz yoktur. Akademik terfi ve atamalarda kullanılan standartların düşük olması akademik performansı yüksek olan öğretim üyelerini ödüllendirecek yasal imkanların olmaması, tabii bunun tersi de doğal olay esasında, öğretim üyeliğinin çekiciliğini yitirmesi ve üniversitemize dışarıdan taze kan aktarılamaması gibi nedenlerle üniversitemiz giderek akademik düzeylerini yitirmişler ve bazıları kabul edilemeyecek seviyelere düşmüşlerdir.

Ben bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Şimdi bizim şu anda seçkin üniversiteler dediğimiz üniversitelerin de durumu pek parlak değildir. Yapılacak yasal düzenlemelerde öğretim üyelerinin bir takım özlük haklarını akademik performans ile ilişkilendirmek, terfi ve atamalarda kullanılan akademik standart-

ları yükseltmek, lisans ve lisansüstü düzeyde tüm eğitim programlarında ulusal bir akreditasyon sistemi oluşturmak yönünde adımlar atılmalıdır.

Benim bu aşamada söylemek istediklerim bunlar, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Sevük'e çok teşekkür ediyoruz.

Efendim, benim not ettiğim önemli bir şey var; demokratik üst yapı diyorlar, akademik nitelik konusunu vurguladılar, bunu tabii hem lisans, hem de lisansüstü düzeyde vurguladılar. Bu konularda bundan önceki 1988 yılında yaptığımız toplantıda bize çok önemli yorumlar getiren Sayın Prof. Dr. Ayhan Çavdar'a söz vereceğim çünkü kendileri bize o zaman da çok önemli katkılarda bulundular. Üniversitede bilimsel ölçütler konusunda bize neler söyleyeceksiniz, bu yeni yasa beklentisi içinde.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR — Her şeyden evvel bu organizasyon için size ve TED'in üst yetkililerine teşekkür etmek istiyor ve dinleyicileri de saygıyla selamlıyorum.

2547 sayılı (YÖK Yasası) 1981 yılında yürürlüğe girdiğinden itibaren gerek kamu oyunda ve gerekse üniversite çevrelerinde yoğun tartışmaların hedefi olmuştur. Ancak Yasa, getirdiği yönetmelikler, uygulama hataları sıklıkla gündeme geldiği halde çok önemli bir konu üniversitelerimizde bilimsel durum ve bilimsel ölçütler gözardı edilmiş ya da genellikle tartışmalarda ön planda yer almamıştır. Bu nedenle ben konuşmamda öncelikle son 10 yılda üniversitelerdeki önce genel sonra da bilimsel duruma kısaca değinmek istiyorum.

Günümüzde ülke ve ulusların gönenç, mutluluk ve gelişmeleri bilimsel ve teknolojik alanlarda gerçekleştirdiği atılımlara bağlıdır. Bu atılımların temelinde ise "bilimsel araştırmalar" bulunmaktadır.

Çağdaş anlamda üniversiteler, öncelikle bilimsel araştırmalar yapan ve bilgi üreten kurumlar olarak kabul edilir. Eğitim ve öğretim üniversitelerin öteki görevleri arasında yer almaktadır. Dünyanın her yerinde bilimsel araştırma yapabilmeyenin vazgeçilmez bazı, temel öğeleri vardır.

1 - En önemli ve belki de başlıca öge; "insan ögesi" yani yaratıcı beyin gücüne sahip bilim adamıdır. Bilim adamları kolay yetişemeyeceği gibi ancak özgür ve özerk bir ortamda varlıklarını sürdürebilirler.

2 - Belki birincisi kadar önemli diğerk bir öge ise uyarıcı (stimulan), özgür, tartışmaya açık, yapıcı bir "ortam" daha doğrusu "entellektüel bir ortam"ın varlığıdır.

3 - Çağın gereklerine uygun araç ve gereçlerle donatılmış "laboratuvarlar" ve araştırma ortamını tamamlayan diğerk olanakların varlığı

4 - Son olarak bilimsel ve güncel yayınları içeren yeterli "kütüphaneler". Bu dört temel ögeden sadece birisinin eksikliği bile normalde bilimsel çalışmaları ve araştırmaları aksatmaya yeterken, Türk Üniversitelerinde dördünün de aksak ve eksik olduğu dönemler giderek artmıştır. Oysa üniversitelerin temel görevleri, başta da belirttiğimiz gibi, araştırma yapmak ve bilim üretmek iken, Türk Üniversitelerinde giderek, özellikle son 10 yılda öğretim ağırlıklı bir çalışma düzeni egemen olmuştur. Kaldı ki yapılan öğretim ve eğitimin kalitesi de ayrıca bir tartışma konusudur. İyi yetişmemiş öğretim elemanları yanında sıklıkla değişen ders saatleri ve programlarıyla eğitimin niteliği de giderek bozulmuştur. Sonunda üniversiteler üst düzey araştırma yapan ve birinci sınıf eğitim, öğretimi gerçekleştirilen kurumlar olmaktan çıkmış, sıradan yüksek okullar düzeyine indirgenmiştir. YÖK'ten sonra hızla sayısı artan üniversiteler ve alelacele verilen ünvanlarla buralara atanan öğretim elemanları arasında ne kadarının gerçek bilim adamı olduğu üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bilim adamlığı uzun ve zahmetli bir yoldan geçerek gerçekleşen bilgi ve deneyimlere, sabırlı ve sürekli çalışmaya dayanan yaşam ve davranış biçimidir. Yasalarla bilim adamı olunamayacağı ne kadar gerçekse, ülkemizde bazı kanunların bilim adamlarını zarara uğrattığı da aynı derecede düşündürücü ve acı bir gerçektir. Bu olaylar öteden beri ve bilhassa yoğun olarak son 10 yılda yaşanmaktadır.

Aslında üniversiteleri toplumdan soyutlanmış kurumlar olarak düşünmek olanaklı değildir. Toplumdaki olumlu ve olumsuz olaylardan her kurum gibi üniversiteler de payını almakta ve etkilenmektedir. Ülkemizde 1950'li yıllardan itibaren başlayıp maddeye ve tüketime yöneliş, 80'li yıllardan sonra daha da artmış ve çok hızlı bir biçimde değişime uğrayan moral değerler, daha doğrusu bu değerlerde ortaya çıkan yıpranma (erozyon), "doğru", "iyi" ve "güzeli" bulmak için uğraş vermekten ziyade, kolaycılığı ve hatta haksız kazancı gündeme getirmiş ve toplumumuzda "parayı" neredeyse tek geçerli değer olarak sunan ve özendiren bir hava estirilmiştir. "Dürüstlük", "erdemlilik", "çalışkanlık" ise önemini kaybeden nitelikler haline gelmiştir. Bu hava içinden üniversitelere baktığımızda da olumsuz etkileşim göze çarpmaktadır. Belirtmek gerekirse üniversitelerde bunalımın başlıca nedenlerinden biri de neredeyse unutul-

maya başlanan "bilimsel ölçütlerdir". Bilim evrensel olduğu gibi ölçütleri de evrenselidir*: Uluslararası saygın bilimsel dergilerde yayınlar, sitasyonlar ve önemli bilimsel forumlarda Türkiye adını yansıtan sunular vs. gibi.

Gerek YÖK'ten önceki kanunlarda ve gerekse YÖK'ün sık değişse de, Doçentlik ve Profesörlüğe yükseltilemeyle ilgili Yönetmeliklerinde "orijinal, bilimsel" çalışmaların gerekliliği yazılmışsa da uygulamada ne orijinal, ne de bilimsel olan çalışmalar, hatta baskıdaki çok vasat derleme yayınlarıyla bile akademik ünvanlar cömertçe verilegelmiştir. Sık değişen yönetmeliklerle de üniversitelerde heterojen Doçent ve Profesörler topluluğu egemen olmuş ve gerçek bilim adamları bunlar arasında adeta kaybolmuştur. Bunda bilimsel kriterlerin titizlikle uygulanmamasına göz yuman yöneticiler ve YÖK kadar, konulara yeterince dikkat etmeyen ve demokrasinin en zayıf yöntemi olan "parmak demokrasisiyle" iş gören bazı öğretim üyelerinin de sorumluluğu vardır.

Daha da tehlikelisi, üniversitelerde, sınırlı da olsa, bilimsel ahlâk ve bilimsel kavramlara ters düşen davranışların yer almış olmasıdır: Bir "zakkum" olayında dahi üniversite kaynaklı yetersiz ve yüzeysel gözlemlerle sözde bilimsel ahkâm kesilmiştir. Fikir çalıntıları ve tez sahtekârlıklarına da, üzülmeye belirtelim ki, rastlanmaya başlanmıştır. Oysa bu durum üniversitelerin temelini dinamit koymakla eşdeğerdir. Zira üniversiteler ancak dürüst, bağımsız düşünebilen, objektif fikirlerini kendi kuruluşlarında ve diğer ortamlarda yeri geldikçe tartışabilen kişilikli öğretim üyeleriyle başarıya ulaşabilir. Ayrıca akademik ünvanlarda nitelikten ziyade niceliğe önem veren YÖK zihniyetinin buradaki sorumluluğu da küçümsenemez.

Görülüyor ki üniversitelerin topluma yön verme işlev ve sorumluluğu giderek azalmış, neredeyse bu kurumlar toplumun gerisine düşmeye başlamıştır.

20 Ekim seçimlerinden sonra toplumumuzda yetkili ağızlarca sıklıkla tekrar edilen "Demokratikleşme ve Şeffaflaşma" kavramlarının gündeme gelmesi elbette sevindirici ancak yeterli değildir. Demokrasiye öncelikle üniversitelerden başlamak, bilimsel ölçütleri esas kılmak devlete, YÖK'e ve üniversite yöneticileri ve öğretim üyelerine düşen bir görevdir.

— Sonuç ve öneriler; YÖK kanunu değişikliğe uğrayacaksa kanımızca üniversiteye iki türlü kadro ayrılmalıdır. Son 10 yılda öğretim üyesi ünvanı alanlar yeniden değerlendirilmeli, araştırmacı öğretim elemanlarıyla, öğretim-eğitim ağırlıklı çalışanlara göre kadrolar ayrılmalıdır.

* Uluslararası bilimsel sıralamada Türkiye öne geçememiş aksine 43 üncü sıra ile (sadece bir yıl) 45'nci sıra arasında seyretmiştir. Zaman zaman Tayland, Güney Kore, Potekiz vb. ülkelerin de gerisine düşmüştür.

— Araştırma Merkezleri ya kurulmamalı ya da kurulanlara gerekli destek verilmelidir (bütçe, kadro vs.)

— Araştırma Enstitüleri yalnızca bazı üniversitelerin tekelinde olmamalıdır.

— Bilimsel ölçütler yeniden, önemle ve ciddiyetle üniversiter yaşama geçirilmelidir. Burada başta yöneticiler olmak üzere idealist, dürüst ve mücadeleci hocalara da büyük görevler düşmektedir.

— YÖK kalacaksa mutlaka reforma uğramalıdır. Yıllardır yapılan ve kamu oyuna mal olan eleştirilere ek olarak, YÖK'te yalnız suça ve cezaya yönelik "Denetleme Kurulları" değil, "Bilimsel Değerlendirme" kurulları da oluşturulmalıdır.

— Bilimsel araştırmaları özendirecek ciddi ve sürekli tedbirler alınmalıdır.

— Üniversitelerde Rektör ve Dekanlara yardımcı veya yol gösterici, "bilimsel danışma" kurulları oluşturulmalıdır (Buralara hatırı için üye seçilmemelidir.)

— Bilimsel ölçütler, hocaların ücret politikalarında esas alınmalı, çok sayıda veya hayali ders yapana veya "reçete" yazana daha fazla ücret uygulamasından vazgeçilmelidir.

— Üniversiteler kapalı kapılar arkasında yönetilen kurumlar olmaktan çıkarılıp, öğretim üyelerinin tümünün kararlara katılabileceği özgür ve özerk kurumlar olarak bir bakıma yeniden kurulmalıdır.

Burada son bir cümle olarak şunu da söylemek istiyorum. Aslında 1750 sayılı Yasada da bir hayli çalıştığımız için o zamanın senatolarında ve profesörler kurullarında, ki haftada bir muntazaman toplanırdı, bu konuları gündeme getirdiğiniz için söylüyorum, özerkliği yanlış yorumlamaktan sakınmalıyız. Dünyanın en demokratik en özerk ülkesinde bile özerklik sorumsuzlukla eşdeğer değildir, paralel gitmez. 1750 esnasında biz bunu yaptık, biz özerkiz, kimse bizi denetleyemez, oysa yasalarla saptanmış otokontrol mekanizmaları vardı. Her yılın Mayıs ayında bütün kürsülerin (o zaman ana bilim dalı yoktu) faaliyetlerinin gündeme gelmesi ve akademik kurullarda tartışılması yasalarla öngörülmüştü. Bunların bile hakkını verebildiğimizden emin değilim. Eğer vermiş olsaydık, esasen, YÖK'e ve benzeri otoriter yasa ve yönetmeliklere yeterince çanak tutmamış olacaktık. Binaenaleyh, kaybolan yıllarımızın telafisi ancak elbirliğiyle halen durmakta olan YÖK'ün sorunlarıyla üniversite öğretim üyelerinin konuya ciddiyetle ve büyük bir sorumluluk anlayışı ile ve nihayet hükümetimizin hassasiyetle ve ciddiyetle konuya eğilmesiyle mümkün olabilecektir.

Dikkatleriniz için teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Prof. Dr. Ayhan Çavdar'a çok teşekkür ediyoruz bu özlü açıklamaları için. Kendileri üniversitede bilimsel ölçütler başlığı altında bilimsel araştırma, eğitim öğretim, bilim adamı yetiştirme, bilimsel yayınlar ve benzeri konular üzerinde açıklamalarda bulundular. Bunların hepsine yürekten katılmamak mümkün değil. Şimdi benzer konularda Sayın Hocam Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'ın görüşlerini alacağız. Sayın Hocam 1968'de üniversitede öğrenciler fakülteleri işgal ettiği zaman Ankara Üniversite Hukuk Fakültesi Dekanı idi, 12 Mart 1971 öncesi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi dekanı idi, 1980'e gelindiğinde 1750 sayılı Kanunda öngörülen Üniversite Denetleme Kurulu üyesi idi. Üniversiteden o ünlü telgrafından sonra ayrıldıktan sonra, üniversite ile ilgisini hiç eksiltmedi, giderek artırdı. Onun için Sayın Hocam Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa sorusuna siz nasıl cevap vereceksiniz? Buyurun söz sizin.

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN — Sayın meslektaşım, Sayın Başkan, aziz meslektaşlarım;

İçinizde benim veya bana yakın yaşda olanlar var. Onun için ben bu konuyu ikiye ayırarak incelemenin yararlı olduğu kanaatindeyim. Önce bizi bugüne getiren başlıca sebepler nelerdir? Gayet açık bir şekilde bunların belirtilmesi gerektiği kanaatindeyim. İkincisi bugünkü duruma göre neler yapmak lâzımdır? Ben şimdi birinci kısımda görüşlerimi arz edeceğim. İkinci kısım için herhalde sıra da gelecektir, o zaman düşüncelerimi ve önerilerimi sunmaya çalışacağım.

Aslında bu toplantının Sayın Milli Eğitim Bakanının sabahleyin belirttiği taslak hazırlandıktan ve ilân edildikten sonra yapılması daha isabetli olurdu; ama yine de faydalı olduğu kanaatindeyim. Yapılması gereken, bu taslak ilân edildikten sonra Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nun belki yine aynı kadro ile veya uygun görecekları başka bir kadro ile tasarının ayrıntılarını değil sadece ana esaslarını bir daha açıkça tartışmak, katkıda bulunmaktır.

Panelde bulunan Sayın meslektaşım Sevük dediler ki, bu üniversitelerle ilgili yasayı yıllarca tartışmak gerekirdi. Kendileri belki hatırlamazlar. Rahmetli Adnan Adıvar'ın "Bilgi Cumhuriyeti" adlı bir kitabı vardır. "Bilgi Cumhuriyeti" Üniversite anlamında kullanılmış bir deyimdir. Ben "Bilgi Cumhuriyeti"nin bir vatanı olarak üniversitede görev yaparken, bizim kurullarımızda Ankara Hukuk Fakültesinin kurullarında günlerce, haftalarca, aylarca üniversite kanunu hükümlerinin nasıl olması gerektiği konusunda bitmez tükenmez tartışmalar yapılmıştır. O kadar ki o zaman ben üniversitelerde bu açıdan ne kadar zaman kayboldu diye bir hesap yapmış, onu da bir yazımda açıklamaya çalışmıştım.

Bugüne gelişimizin çeşitli sebepleri vardır. Bütün sebepleri YÖK'te aramak doğru değildir, asıl günahkâr odur; ama sadece o değildir. Bu alanda benim kanaatim, görüşlerim, müşahedelerim şunlardır:

a) İş bir defa Türkiye Büyük Millet Meclisinden başlar. Üniversitelerde yönetimde gerileme, bozulma 1961 yılında profesörler kurulunun üye sayısının çoğaltılmasıyla başlamıştır. O zamana kadar profesörler kuruluna yalnız iki doçent temsilcisi katılırdı. Biz o dönemde rahmetli arkadaşım Kudret Sayıtır ile beraber senelerce Hukuk Fakültesinde doçent temsilcisi olarak çalışmıştık, fakat vaktaki bütün doçentler kurullara katılmaya başladı, o zaman bu büyük kurullarla üniversitede, fakültelerde hizmetleri başarılı bir şekilde yürütmek adeta imkansız hale geldi. Ben bunu büyük kurul tuzağı olarak adlandırıyorum. İkinci nokta, ben Türkiye Büyük Millet Meclisinde oluşan siyasi güçlerin baskılar altında veya diğer sebeplerle planlamaya inanarak üniversitelerle ilgili yasa çıkarttıkları kanaatinde değilim. Siz ne kadar planlama ismini kullanırsanız kullanın, onun kurallarına uygun hareket etmezseniz, netice başka türlü olur. Biraz evvel, sabahki toplantıda bir arkadaşım bahsettiler: Erzincan Hukuk Fakültesi olayı. Erzincan Hukuk Fakültesi olayı plansızlığın tipik örneğidir; bir nevi halk dalkavukluğudur. Daha diğer hukuk fakültelerindeki kadrolar asgari seviyede dahi değilken kendi bölgesinde prestij sağlamak amacıyla böyle bir kanunu önermek ve çıkartmak bence üniversitemiz hayatı bakımından bir cinayettir.

Diğer bir nokta: Türkiye'de yeni yeni üniversiteler kurmak zarureti aşikardır; ama yeni kurulan üniversitelerin belli bir düzeye getirebilmek için, öğretim üyesi kaynağını da sağlamak iyi değerlendirmek lazım. Bunun için de kadro kanunları ile olumlu bir siyaset uygulamak gerekir. Bakın, 1979-1980 senelerinde olan hadiseyi size şimdi anlatacağım. Türkiye'nin çeşitli illerinde tıp fakülteleri var. Hocaları yok. Ankara ve İstanbul'da bulunan büyük fakültelerde öğretim üyesi fazlalığı var, öyle iken Büyük Millet Meclisinden bir kanun çıktı; Ankara Tıp Fakültesine belki 150-200 gibi öğretim üyesi kadrosu ilave ettiler ve böylece diğer tıp fakültelerine hocaların gitmesi fiilen ve anlamsız bir şekilde önledi. İşte bu siyasetler arkasından da efendim niye bu yeni açılan fakültelere hocalar gitmiyor diye şikayet edildi. Başka bir olayı da bilmenizi isterim. Bir üniversitemizin tıp fakültesi kadrosunda bu yeni fakülteler için görevlendirilmiş olan hocaların yeni fakültelere gitmeleri icap ederken, oralara gönderilmedi, o büyük fakülte de hizmete devam ettirildi. Arkasından bunu yapanlar yeni tıp fakültelerinin, fakültelerin hocaları yok diye şikayet ettiler. Tabii siz orada görevli olan ve orada çalışması gereken hocaları büyük fakültede istihdam etmeye

devam ederseniz elbette o yeni fakülte gelişmez. Konuları çok iyi değerlendirmek ve bazı acı gerçekleri de bilmek lazım.

b) Anayasa Mahkemesine gelince: Anayasa Mahkememizin eğitimle ilgili kararlarını ayrı bir toplantıda biz hukukcularla eğitimcilerin müştereken değerlendirmeleri lazım. Yalnız şunu söyleyeyim. Türkiye'de 1970-1971 senelerinde bir özel yüksek okul furyası vardı. O zaman bu özel yüksek okulları denetlemek, belli bir seviyeye getirmek için gayret sarf etmek gerekirken, bu yola gidilmedi; bazı siyasi grupların baskıları da eklenerek Anayasa Mahkememiz dedi ki bu özel yüksekokullar Anayasaya aykırıdır. Neden Anayasa'ya aykırıdır? Anayasa üniversitelerin kanunla kurulacağını kabul etmişti. Ama yüksekokullar hakkında bir hüküm ihtiva etmiyordu. Anayasa Mahkememiz yüksekokul ile üniversite arasında bir fark bulunmadığı görüşünden, yüksekokul eşittir üniversite, hareket ederek yüksekokulların da kanunla ve kamu kuruluşu şeklinde kurulması lazımdır; özel yüksekokullar Anayasaya aykırıdır dedi ve böylece önemli bir fırsat da maalesef kaçırıldı. Eğer o zaman akıllı bir siyaset güdülerek hakikaten başıboş olan özel yüksekokullar bir düzene konabilse idi Ülkemiz bu imkandan büyük ölçüde faydalanırdı diye düşünürüm.

Yüksek Öğretim Kurulu ilk defa 1973 yılında 1750 sayılı Kanunla bir planlama ve koordinasyon organı olarak kuruldu. Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetimini sağlamak amacıyla Üniversite Denetleme Kurulu oluşturuldu.

Yüksek Öğretim Kurulu'nun Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası ile Anayasa Mahkemesinde davayı Ankara Üniversitesi Rektörü açtı. Yani yüksek öğretimde planlama ve koordinasyon konusunu üniversitede bile bazı yöneticiler kavrayamamışlardı. Anayasa Mahkemesi bu Kanunun Yüksek Öğretim Kurulu ile ilgili hükümlerini 1975 yılında iptal etmese idi altı yıl sonra Türk yüksek öğretim hayatı için YÖK macerası belki söz konusu olmayacaktı!

Bundan başka 1981'e kadar Türkiye'de çeşitli hükümetler üniversite meselesi ile "hep bana dokunmasınlar da ne yaparlarsa yapsınlar" zihniyeti ile hareket etmişlerdir. Sayın Başkanın biraz evvel belirttiği Üniversite Denetleme Kurulu'nda ben iki sene kadar görev yaptım, buna bizzat şahit oldum. Üniversite Denetleme Kurulu o zaman iyi çalıştırılmış olsa idi, belki bir çok yasal müdahalelere gerek bile kalmazdı diye düşünürüm.

c - Üniversitelerin durumuna gelince: Sayın meslektaşlarım yani çuvaldızı başkasına batırırken, gerekince iğneyi de kendimize batırmasını bilmemiz lâzım. Üniversiteler o senelerde iki büyük yanlışta içindediler.

Üniversitelere polis giremez. Bu görüş o kadar söylendi ve pompalandı ki üniversiteler, bir gün polis giremez değil, polise muhtaç hale geldiler. Muhtaç oldukları zaman da polis gelmedi. Üniversiteye polis giremez zihniyeti ile özerklik anlayışı üniversiteleri ve ülkeyi zor günlere götürdü.

Biraz önce sayın Çavdar da temas ettiler "Üniversite denetlenemez" görüşü. Ben bu konuda bütün gelişmeleri yakından takip ettim. Üniversitelerin denetlenmesi konusu, size gayet açıkça söylüyorum, 1960 senelerinde benim çeşitli yazılarımda ortaya atılmıştır. 1962 senesinde Ankara Üniversitesi Senatosu bir komisyon oluşturmuştu. Bu komisyonda Sayın Doğramacı da vardı, biz 10-15 meslektaş oturduk, üniversiteleri geliştirme konularını tartıştık ve elimdeki şu raporu hazırladık. Bu raporda ilk defa ben üniversitelerin denetlenmesi gerektiği, bir koordinasyon, planlama ve denetim organının mutlaka ihdas edilmesi gerektiği fikrini savundum. Aradan kısa bir süre geçti. Sayın Doğramacı Ankara Üniversitesi Rektörü oldu ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde dekanlara ve diğer senato üyelerine bir kokteyl verdi. Bana dedi ki siz bu komisyonun bir nevi raportörü durumundasınız, zaten denetimi savunuyorsunuz, o zaman gelin görüşünüzü açıklayın. Senatör olmadığım halde davet edildiğim o toplantıda üniversitelerde çok ağır tenkitlere maruz kaldım.

Üniversitede birçok meslekdaşlar iç ve dış denetim zorunluluğunu maalesef zor kabul etmiştir; hatta kavramamıştır. Bir müessese ister akademik olsun, ister ticari olsun, ister resmi, ister özel olsun, sağlıkla veya başka bir alan ile ilgili olsun, iç ve dış denetim konusu olmazsa o müessese dejerene olmaya mahkûmdur, benim başından beri savunduğum görüş budur.

Başka bir işletmecilik prensibi de vardır: Yönetici, denetici olmaz; yöneten denetleyemez, yönetim fonksiyonu ile denetim fonksiyonları birbirinden tamamen ayrıdır. Yönetimden sorumludur, onun faaliyetlerini malî bakımdan, idarî bakımdan, akademik bir kuruluş ise eğitim bakımından denetleyecek bir organa ihtiyaç vardır.

Türkiye'de YÖK düzeninin ortaya çıkmasının çeşitli sebepleri var; ama 12 Eylül olayı gerçekleştiği vakit, o zaman zaten problemleri olan üniversiteler için o devrin yönetim sistemine uygun olarak bir şeyler yapılmak istendi. Ben şu kanaatheyim: YÖK'ü kuranlar üniversitelerde bir akademik darbe yapmışlardır. Yani askeri güçle üniversite içinden başta sayın Doğramacı olmak üzere bir grup, yüksek okul ve akademik statüsünden üniversite statüsüne bir yasal düzenleme ile geçivermek isteyen kişi ile işbirliği yaparak bu kanunu çıkartmışlardır.

YÖK dönemi iki açıdan incelenebilir. Birisi yasal düzenleme açısından, diğeri fiilî uygulama açısından. Belki YÖK'ün Başkanı Sayın Doğramacı değil de başka herhangi bir üniversite öğretim üyesi olsa idi, yasal düzenleme bakımından bir değerlendirme yapmak kolay olurdu; ama Sayın Doğramacı'nın yapısı dolayısıyla artık buna lüzum yok, imkan da yok çünkü benim müşahedem, üniversiteler YÖK döneminde keyfî, gayri ciddî ve laübali yönetilmişlerdir. Buna karizmatik yönetim diyebiliriz, fakat bu karizmatik yönetim tabii karizmanın tabiatına göre çeşitli şekiller arz etmiştir. Şimdi, bakın, Sayın Doğramacı diyor ki, üniversite öğretim üyesi yönetici olmaz. Üniversitelerin yönetiminde yönetim başkadır, öğretim başkadır, üniversite öğretim üyesi iyi yönetici olamaz. Peki siz? Bir üniversite öğretim üyesinin bunu söylemesi birinci çelişme; ikinci çelişme, Doğramacı'ya göre üniversite hocalarının YÖK'ten şikâyet etmelerinin sebebi tembel olmalarıdır. O zaman kendisine sormak lâzım: Sizin emrinizde bir Denetim Kurulu var, sizin vazifeniz üniversitelerin iyi çalışmasını, başarılı çalışmasını sağlamaktır. Tembeller varsa onun içinde kanda müeyyideler vardır. Siz bu mekanizmayı yıllarca işletmeyin ve ondan sonra üniversite hocalarına, kendi meslektaşlarınıza siz tembelsiniz deyin. Ben bunu önce asgari akademik nezaketle ve terbiyeyle de bağdaşmayan bir davranış sayıyorum. Denetim mekanizmasını on yıl çalıştırmamış olan Doğramacı için bu ikinci bir çelişmedir. Sayın Doğramacı son aylarda hep şu temel görüşü ortaya atıyor, bir plak gibi, hep aynı şeyi tekrar ediyor. Yüksek Öğretim Kurulu bir yönetim organı değildir, koordinasyon ve planlama organıdır. Öyle olması gerektiğine şüphe yok; ama 10 senelik uygulamayı bilenler, YÖK'ün bir koordinasyon, planlama organı değil, tam anlamıyla, bütün şartlarıyla bir yönetim organı olduğunu bilirler. Bu yönetimin psikolojik yapısı meselesi, bunun sonucu ne olmuştur? Asıl mühim olan bu. Bir organ fiilen yönetim organı olursa, artık ondan denetim fonksiyonu beklenemez. Aramızda 10 yıl içindeki uygulamayı çok iyi bilen ve YÖK üyesi meslektaşlarımız da var, 10 sene 10 üyeli Yükseköğretim Denetim Kurulu gerçek bir denetim fonksiyonunu yerine getirememiştir. Denetim Kurulu raporlarını, önerilerini Yükseköğretim Kuruluna gönderir. Yükseköğretim Kurulunda fiilen kim karar veriyor? Başkanı karar veriyor. Raporlar, öneriler dosyalarda kalıyor.

Diğeri bir nokta, kadro siyaseti, Üniversiteyi planlayacak, denetleyecek bir organın elinde iki güç vardır. Kaynak tahsisi gücü, kadro verme gücü. Ben Üniversite Denetleme Kurulu üyesi iken, ilgililerden rica ettim ve 1978-1979 senesinde üniversite doçentlik imtihanını başarı ile verenlerin listesini aldım. Bu toplantıya katılmadan evvel o listeye tekrar baktım 1978 senesinde tıp fakültelerinde iki dönemde doçent olanların sayısı 97, 1979 senesinde 102.

Bu şu demektir: Eğer Türkiye'de o zaman çok başarılı çok mükemmel bir kadro siyaseti uygulanabilmiş olsa idi, her sene iki yeni tıp fakültesi 50 öğretim üyesi ile hizmet verebilecek bir düzeye gelebilirdi. Kaldı ki 1978-1979'dan sonra doçentlik şartları da değişti, doçentlik çok ucuzlatıldı. Doçentlik tezi kaldırıldı. Bundan dolayı her sene doçent olanların sayısının daha da çok artmış olması lazım olduğu halde yeni kurulan tıp fakülteleri başarılı bir kadroya maalesef sahip olamadılar.

Şimdi, isterseniz ben burada keseyim. Bu şartlar altında yeni bir yükseköğretim kanunu nasıl yapılması lâzımdır. Burada hangi esasların, ilkele-
rin benimsenmesi lazımdır, o konuda da bazı önerilerim var ama isterseniz onu ikinci tura bırakayım.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Efendim, biz de Sayın Hocamıza çok teşekkür ediyoruz. Bizi bugüne getiren nedenleri çok özlü biçimde açıkladılar. Şimdi son sözün temel bilimci hocamıza, Sayın Prof. Dr. Tosun Terzioğlu'na veriyorum. Yükseköğretimde Nasıl Bir Yasa sorusuna siz temel bilimci olarak ne diyorsunuz?

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Tosun TERZİOĞLU — Teşekkür ederim. Şimdi ben yükseköğretimde nasıl bir yasa konusuna girmeden önce başka bir açıdan yaklaşmak istiyorum. Şimdi, üniversiteler herhangi bir eğitim kurumundan, bir ilkokuldan, ortaokuldan liseden verdiği eğitim düzeyi açısından değil de işlevleri açısından oldukça farklı, üniversiteler bilimin yaşatıldığı, bilimin gelecek kuşaklara anlatıldığı bilimin araştırma ile geliştirdiği, artırıldığı kurumlar. Üniversitelerin işlevleri hakkında çok fazla bir şey söylemek istemiyorum, çünkü Sayın Çavdar gayet güzel bir şekilde onu açıkladı. Biz de ülkemizde özellikle son yıllarda, bilgi çağına geçmek üzere olduğunu dünyanın, bizim de buna yetişeceğimizi bilimin çok önemli olduğunu vurgulayıp duruyoruz. Ama uygulamada gerçekten bu böyle mi? Şimdi üniversitelerimize baktığımız zaman veya genellikle Türkiye'deki araştırma, geliştirme harcamalarına baktığımız zaman, 1989 rakamlarıyla bu araştırma geliştirme harcamalarının gayri safi millî hasılaya oranları; İsviçre, Japonya'da yüzde 3'e yakın, yüzde 2.9; İsveç'te 2.8; Hollanda'da 2.4; İtalya'da 1.3; Türkiye'de ise binde 2. Bu araştırma, geliştirme harcamaları sadece kamudan gelmiyor. Çünkü bilim bugün salt bilgi üretmek için yapılan bir şey değil. Bilgi, teknoloji yardımı ile ülkelerin kalkınmasında insanların daha mutlu, daha refah içerisinde yaşamasında birinci derecede etken.

Dolayısıyla çoğu ülkeler de kamunun yanı sıra özel sektör de araştırma, geliştirme harcamalarına katkıda bulunuyorlar. Özel sektörün araştırma geliştirme harcamalarına katkısına bakarsak; bu oran Japonya'da yüzde 79, İsviçre'de yüzde 87, İtalya'da yüzde 44, Türkiye'de ise yüzde 9. Bu sayılara baktığımız zaman en azından 1989 yılına kadar ki, ondan sonra büyük bir değişiklik olduğunu bugüne kadar sanmıyorum, görülüyor ki, biz Türkiye'de ne kadar, zaman zaman bilim çok önemlidir, bilgi çağını yakalamak istiyous desek de bunun gereklerini anlamış, inanmış bir toplum değiliz. Sadece hükümet, Meclis vesaire değil, özel sektörümüz de, bu binde 2'nin, Türkiye'nin gayri safi milli hasılasının içinden araştırma geliştirmeye ayrılan payın binde 2 olduğunu söyledim, o binde 2'nin sadece yüzde 9'unu, bu İsviçre'de yüzde 87, Japonya'da yüzde 80 olan payın yüzde 9'unu bizde özel sektör veriyor. Halbuki dünya ile entegre olan bir ekonomik sistem içerisinde, gümrük duvarlarının ister istemez indirildiği bir sistem içerisinde özel sektör dünya ile rekabet etmek istiyor ise, onların ölçütlerine yakın bir biçimde araştırma geliştirmeyi buna göre yaptırmak, yapmak durumundadır. Çünkü araştırma geliştirme dediğimiz zaman, bu kolaylıkla hemen çabucak ithal edebileceğimiz bir şey değil. Bir bilim adamının yetiştirilmesi, bir geliştirme yapacak derecede bir mühendisin yetiştirilmesi yıllar alan birikimi, uğraşı, çabayı gerektiriyor.

Biz ise ne yapıyoruz. Zaman zaman diyoruz ki, üniversitelerin önünde biriken yığınlarımız var. Doğru. Acaba herkese üniversite diploması vermek zorunda mıyız Türkiye'de? Öyle ise nüfus kağıdı ile beraber versek nasıl olur? Bu benim aklıma şöyle bir şey getiriyor. Ne kadar doğru bilmiyorum ama bu geçen yüzyılın sonlarında Güney Amerika'da özellikle bir kişi Hükümet darbesi yapmakta çok başarılı imiş, pek okumuş, yazmış bir kişi değil, fakat iktidara çok kolay geliyor, öyle fazla da iktidarda kalmıyor, ama her iktidara geldikten bir kaç ay sonra başarısız oluyor, yine gidiyor. Kendisi bırakıyor. bu sefer ben bunu yapacağım demiş. İktidara gelmiş ve demişki bu ülkenin derdi nedir fakirliktir parasızlıktır; basın çuval çuval dağıtın. Ülke yine zengin olmamış kendisi yine köyüne dönmek zorunda kalmış. Bizim de yaptığımız acaba bu mu? Bu yükseköğretim kanunu ile beraber esas yaptığımız kötü şeylerden bir tanesi derhal bir gece içerisinde kanunla üniversiteler kurduk. Şimdi yükseköğretim kanunu çıkmadan önce Türkiye'den yanılmıyorsam üniversitelerde dokuz ya da 10 matematik bölümü vardı, bu dokuz, 10 matematik bölümünde had safhada öğretim üyesi açığı vardı. Yeterli değildi, ne eğitim yapmaya, bırakın araştırmayı, eğitim yapmaya yeterli değildi. Bu kanun çıktıktan bir süre sonra ben yurt dışında bir toplantıya katıldım, orada da bana Türkiye'de neler oluyor, yükseköğretimde bir şeyler değişmiş diye bir bilim adamı sordu. Matematik

bölümleri ne oldu dedi, Türkiye'ye gelmiş gitmişti birkaç defa, öğretim üyesi sıkıntınız vardı çok az sayıda idi, 28 Bölüm oldu dedim. Nasıl oldu? Kanunla oldu dedim. Ondan sonra o toplantı sırasında herkesi teker teker yanına çağırıp bir matematik bölümü nasıl kurarsın diye sordu. İlk önce ağırlık vereceğim konuyu seçerim, iyi kişiler bulurum vesaire şeklinde, yok dedi hepsine kanunla kurulur. Şimdi kanunlar çok önemli, üniversiteler için de çok önemli. Olan bir şeyi düzenlemek daha ileriye götürmek. Bir insanı kanunla doçent yapabilirsiniz, profesör yapabilirsiniz, bilim adamı yapamazsınız. Kanunla bilim adamı olunmaz. Nasıl olunur? Onun da bir takım ölçütleri var, değişen, kişiden kişiye de değişen bana göre filanca kişi çok iyi bilim adamıdır, diğerine göre o kadar da iyi değildir, olabilir bu ölçütler değişebilir. Ama bir bilim adamının bir profesörün, bir doktoranın evrensel boyutta bir düzeyi tutturması gerekir. Bunu yapmadığınız zaman... Zaman zaman şöyle şeylerle karşılaşıyoruz Türkiye'de, bizim ülke anlamında bu kadar, biz ancak bu kadar yaptırabiliriz. Bu biraz bence aynı kişiye buyurun uçağa binin, ama kusura bakmayın bizim imkanlarımız bu kadar minibüs şoförü kullanacak, sizi İstanbul'a o götürecek demeye benziyor. Halbuki evrensel birtakım ölçütlere uymamız lazım. Özellikle öğretim üyeliğine başlangıç aşaması olan doktora da bugün dünyada her ülkenin içinde farklı üniversiteler arasında doktoralar da farklı, üniversiteler arasında doktoralarda da farklılıklar var. Ancak istenen kendi konusuna özgün bir katkıda bulunmuş olması. Zor bulunan kitaptaki teoremi inşallah jüri üyeleri bulmaz bulurlarsa da doktora hocam halleder, gibi bir yaklaşım kabul edilemez, bu olmuştur Türkiye'de, diye doktora tezi verilmez. Bu bilimsel etiğe uymaz, bilim adamı veya üniversite öğretim üyesi olmak durumunda olan kişinin en fazla saygı göstereceği şey ise bilimdir. Ben burada keseyim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Ben de Sayın Terzioğlu'na çok teşekkür ediyorum. Ben daha önce de bir matematik profesörü ODTÜ'den emekli olan bir değerli profesörün 29 üniversiteyi 29 ortaokul diye nitelediğini hatırlıyorum, ne kadar haklı olduğunu şimdi görüyoruz. Zamanı onar dakika kullanacaktık, ben bu süre konusunda katı idim fakat gönlüm razı olmadı, çok geçtik; hayli de ilerledik, ben sayın panel üyelerinden, bu ikinci turda birkaç dakika içerisinde bitirmelerini rica ediyorum.

Doç.Dr. Nurkut İNAN — Sayın Başkan, zaman konusundaki uyarılarınız son derece haklı ama açık söylemek gerekirse ben hiç alınmadım, çünkü ben tam on dakika konuştum, şimdi müsaade ederseniz tam beş dakika konuşacağım.

Aslında ilk konuşmayı yaptım ve şu izlenimi uyandırmış olabilirim. Deyimi ile afaki konuştu, söyledikleri bilinen şeylerdi kabul edilen şeylerdi, işte temel ilkelere söz etti, ama zaman geçtikçe haklı olduğumu da gördüm. Bir konser artistini alalım dünya çapında bir artist şimdi çok moda, diyelim bir tenorun konser vermesi sözkonusu, birtakım emprazaryolar, ya da müzik uzmanları bir araya gelmişler şunu tartışıyorlar. Acaba maystro Verdi'den mi söylesin ya da şarkılardan oluşan bir konser mi versin. Sesini daha güçlü kılmak için neler yapabilir bu tartışma sürüyor ama o tenor konser sanatçısı can çekişmekte, ölüyor adam, bu adama kan vermeyi düşünen yok, sanatçı olduğu için veya belki oksijen vermeyi de düşünen yok. Daha temel, daha acil bir takım gereksinimlerinin olduğuna bakmak lazım. Evet üniversiteler bilim yuvasıdır doğru, üniversitelerde bilim şu veya bu şekilde yapılmalıdır, evrensel ölçütlere uygun olarak yapılmalıdır, son derece de doğru, akademik ilerleme şöyle olmalıdır böyle olmalıdır vesaire, bu tartışmalar büyük saygı duyduğum tartışmalar; ama bugünün üniversitesi için kolay değil, bugün can çekişen ölmekte olan bir üniversite var, önce ona kan verelim, oksijen verelim, onu yaşar hale getirelim, işte temel ilkelerin, benim açımdan önemli olan bölümü ve önemli olması bu nedenle. Ancak, bu olanakları sağladıktan, tekrar ediyorum, akademik çevreyi kurduktan sonra bu tartışmalar bu yeni yasa konusundaki özelemler dile getirilebilir gibi geliyor, bu açıdan baktığımızda temel ilkeleri, evrensel ilkeler olarak kabul edecek olursak, burada yükseköğretim temel ilkeleri akademik özgürlük derken, yüksekokul, üniversite ayırımını da yapmamak lazım. Bunların ayrı hükümlere tabi olması lazım geldiği, ayrı biçimlerde yönetilmesi lazım geldiği, ayrı ilkelere tabi olması lazım geldiği konusunda şüphe yok; ama yükseköğretimin ana ve evrensel ilkeleri bakımından bunlar arasında bir fark gözetmemek gerek. Nitekim Lima Bildirgesinden okuyorum, bu bildirgenin önemini de tekrar edeyim, bu 12 Avrupa ülkesinin, kimi seçilmiş, kimi tayin edilmiş rektörlerinin bir araya gelerek hazırladıkları, adına Magna Carta dedikleri şey değil, bu 70 küsur ülkenin akademik çevrelerden seçilmiş öğrenciler ve öğretim üyeleri komitelerinden oluşan bir genel kurulun hazırladığı belge. Yükseköğretim kurumları üniversitelerden ayrı tutuluyor ortaöğretim sonrası eğitim veren diğer kuruluşlardan ve bunlarla ilgili araştırma ve kültür merkezlerinden oluşuyor. Bu açıdan bir ayırım yapmamak lazım. Akademik özgürlük meselesi bakımından. Özerklik meselesine gelince yine Sayın Hocalarım, sayın meslektaşlarım yine çok doğru ve yerinde olarak özerklikle sorumsuzluğun karıştırılmaması lazım geldiği, özerkliğin denetimsizlik demek olmadığını doğru olarak vurguladıkları, doğru. Lima Bildirgesinde özerklikle ilgili altı madde var. Bu altı maddenin beş tanesi özerklik, dolayısıyla özerkliği hak edebilmek

için üniversitelere ya da yükseköğretim kurumlarına yüklenen görevleri anlatıyor. Ondan sonra bu görevleri yapan yükseköğretim kurumu özerk olabilir diyor. Dikkat ediniz, akademik özgürlük koşulsuz verilen bir şey ama özerklik koşullu verilen bir şey. Akademik özgürlük insan hakları gibi, insan nasıl doğuştan bir takım haklara sahiptir ve bunlara insan hakları diyorsak, yine aynı kişi akademik çevrenin bir üyesi olduğu andan itibaren akademik özgürlüklere sahiptir; ama özerkliği hak edebilmek için, belirli görevler verilmiştir. Bu görevlerin yerine getirilip getirilmediğinin de bir denetim mekanizmasına tabi olması gerekir.

Nihayet, nasıl biz insan hakları açısından bir değerlendirme yaparken, iyi, kötü vatandaş ayrımı yapmıyorsak, uslu, yaramaz vatandaş ayrımı yapmıyorsak, akademik çevrenin tüm üyelerinin yararlanması lazım geldiği, akademik özgürlüklerden de söz ederken iyi kötü akademisyen ayrımı yapamayız. Başarılı başarısız akademisyen ayrımı da yapamayız. Akademik çevre kendi iç dinamiği içinde bunları belirli bir sıraya koyar, nasıl ki, toplum kendi iç dinamiği içinde vatandaşlarının bir kısmını başarılı, bir kısmını başarısız hale getirirse, ama başarısız hale gelen vatandaş dışlamanın belirli usullere bağlı olması lazım gelir. Nitekim Lima Bildirgesi'nde de akademik çevrenin hiçbir üyesi, ki buna öğrenciler de dahildir, akademik çevrenin demokratik yollarla seçilmiş bir organı önünde adil bir savunma yapılmadan görevinden alınamaz hükmüne sahiptir. Bu akademik denetimin de son aşamasıdır ve aynı kurallara uyulması gerekir. Bu cümlemi tekrar etmek vurgulayarak tekrar etmek istiyorum, bu panelin açılışında yaptığım konuşma birtakım son derece de genel, herkesce kabul gören birtakım temel ilkelerden bir özlem düzeyinde bahsetmek değildi. Bunlar üzerinde görüş birliğine varılması lazım gelen ve genel kabul görmesi lazım gelen ve nihayet düzenlenecek yasanın temel ilkelerine, belki bir genel hükümler başlığı altında düzenlenecek olan temel hükümlerle, ilkelerle oluşturması lazım gelen bir akademik anayasa ihtiyacından söz etmek istedim. Bunu soru cevap bölümünde daha da ayrıntıya indirebilirim.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Ben teşekkür ederim Sayın İnan'a.

Buyurun Sayın Sevik.

Prof. Dr. Suha SEVÜK — Efendim, ben iki noktayı vurgulayıp, bırakmaya çalışacağım. Kanımca bu temel ilkelere Sayın İnan uzun uzun değindi, bunları daha da fazla tartışabiliriz; fakat ben teşkilatlanma yönünden yeni kanunda çok önemli gördüğüm bu üniversitelerarası üst yapıyı bir parça açmak istiyorum, yani yeni yükseköğretim kurumunun nasıl olması ve ne gibi

görev yetkileri olması gerektiğini açmak istiyorum. Planlama, koordinasyon, denetleme yapılmadı son 10 senede. Sayın Hocamız da söyledi, ben denetleme kurulu üyesi idim yapmadım dedi, yapılamazdı. Çünkü Yükseköğretim Kurumunun altyapısı yoktu. 29 tane Üniversitenin denetlenmesi bir Denetim Kurulu ile gerçekleştirilebilecek bir şey değildir. Ön hazırlıklarının yapılması lazım, neler denetlenecek, nasıl denetlenecek, performans kriterleri nedir, standartlar nedir, bunlar çok uzun çalışmalardır. Bunu tespit etmemiz lazım, bir. İki, koordinasyon, neyi koordine edeceksin? Nasıl bu eşgüdümü sağlayacaksınız? İnsan gücü planlamalarını yapmak lazım, istihdam, teknolojik projeksiyonları yapmak lazım, çok fazla iş var burada. Bu işleri eğer böyle bir kurum yapmazsa, Devlet Planlama Teşkilatındaki bir kaç uzman tarafından yapılıyor. Yani tercihiniz ya siz kendi seçtiğiniz veya katıldığınız bir kurulda, güvendiğiniz, toplumun tüm kesimlerinin katıldığı, ilgili kesimlerin, bilen insanların katıldığı bir gurup ile yapacaksınız ya da bunu Devlet Planlama Teşkilatına vereceksiniz, üç tane uzman sizin adınıza her şeyi planlayacak. Bu böyle yürümez. O halde güçlü bir yükseköğretim planlama örgütü olması lazım. Güçlü bir yükseköğretim denetleme ve akreditasyon sistemi olması lazım. Denetlemeye uzun uzun gitmenize gerek olmayabilir. Sonuca bakarsınız, akredite edersiniz, etmezsiniz, o üniversitenin mezununa mühendis diploması, proje imza yetkisi verirsiniz veya vermezsiniz, üniversiteler otomatik olarak kendilerini yükseltmeye gayret ederler. Dolayısıyla bir önerim, üniversitelerle demokratik ve etkileşim içinde çalışacak üniversite öğretim üyeleri veya üniversitelerin de katılımını içeren fakat salt üniversitelerin değil, toplumun diğer kesimlerinin de yeterince temsil edildiği bir Yükseköğretim Kurumu ve bunun çok güçlü bir alt örgütü oluşması lazım. Alt örgütlerin büyük çoğunluğu yine doğal olarak üniversitelerden oluşacaktır. Üniversitelerde bilim olayına değindi arkadaşlarım, ben de katılıyorum, üniversitelerin asli görevi bilim üretmektir, fakat bilim kolay üretilen bir şey değildir. Bunu her üniversite üretemez, her üniversite çabalar ama çok az kurum bunu üretebilir. Üniversitenin asli görevlerinden bir tanesi de eğitimidir. Şu anda toplumumuz, bizden Tosun Bey'in de belirttiği gibi araştırma beklemiyor. Devletimiz, hükümetimiz bir araştırma bekliyor mu? Beklemiyor. Araştırmayı yapılması gerektiği için Üniversiteler zorluyor, araştırma yapalım, bilim üretilim diye. Çünkü araştırmazsınız eğitim de yapamazsınız. Mesela bizim mühendislik fakültemizin araştırma misyonu özellikle eğitimin düzeyini yükseltmektir; bu misyonu koyduğumuz zaman politikanız, programınız farklı olacak. Ben eğitime geri dönmek istiyorum. Zira şu anda araştırmadan daha öncelikle (araştırma yok zaten) çok ciddi eğitim sorunları vardır. Bu ders programlarında vardır, öğretim metod ve yöntemlerinde vardır, eğitim teknolojilerin-

de vardır, ölçme değerlendirmede vardır, tüm boyutlarında vardır. Türk üniversitelerinin bugün, bizim ki de dahil en acil sorunu, öncelikle ele alınması gereken sorunu eğitim kalitesinin, düzeyinin yükseltilmesidir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Hocamıza çok teşekkür ediyoruz.

Sayın Ayhan Çavdar, buyurun efendim.

Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR — Galiba biz panelistler kendi aramızda tartışmaya başladık, tabii bu da faydalı, aslında başlangıçta da söylediğim gibi farklı fakülte ve disiplinlerden gelmiş olmamız hem çeşni katıyor, hem de bakış açılarımızı değiştiriyor; fakat değişmeyen bir tek şey var, sanıyorum üniversitelerin özerk ve özgür olması hususunda hiç kimsenin tereddütü yok, ister hukukçu olalım, ister olmayalım, bu mutlak, yani muhakkak olması gereken bir şey, bunda herkes birleşiyor, eminim dinleyiciler de konuşarlarda birleşiyor. Bunu nasıl yapacağız meselesi var. Başlangıçta da söylediğim gibi, yasanın hukuki düzenlemeleri, teknik hususlar vs. gibi hepsi ayrı ayrı önemli olan konular gündeme geldi, aslında panelistler olarak aramızda bir iş taksimi pek yapılmadığı için ben şahsen bilimsel ölçütleri gündeme getirdim, hemen şunu belirteyim ki YÖK'ün belirttiği ilerlemelere, 29 üniversite kurma çabalarına karşın 1982 yılında bilimsel yayınlar bakımından uluslararası sıralamada, ki bence 12 Eylül idarelerinin yaptırdığı nadir iyi işlerden biridir, TÜBİTAK'a yaptırmıştı zamanında 44 üncü sıralarda idik sonra bir aralık 43 olduk, yine 45'e düştük genel bir ölçü verecek olursak, biz bilimsel yayınlar ve faaliyetler bakımından uluslararası ölçütler dikkate alınırsa 43 ilâ 45 arasında seyretmekteyiz. Yani son 10 yılda bilimsel önemli bir ilerlememiz yok, bu gerçek ve dışarda Science Citation Index'in coğrafi bölgelere ve ülkelere göre yapılan sıralamasında ortaya çıkan rakamlar bunlar. O halde konu tabii bu vehçesiyle önemli. Bizden ilerde düşünmediğimiz bazı Mısır, Portekiz, Tayland, G. Kore gibi ülkelerin bile bazan gerisine düşüyoruz. Şimdi üçüncü dünya ülkeleriyle kümeleşiyoruz. Vaktinizi almamak için teker teker sıralamıyorum. Tabiiyla üniversiteler özerk ve özgür olacak, ilk konuşmada son cümleyi belki hızla söyledim iyi işitilmedi, üniversiteler tamamen yeniden kurulmalı diyorum ben.

Ayrıca bir olguya daha değinmek istiyorum, Türkiye 1992'de artık 1982'deki Türkiye değildir, dünya da değişmiştir. O halde yapacağımız yasaı teferruatlı, mütemadiyen ihtiyaçlara göre değişen, zikzaglar yapan yasa olmaktan kurtarmalıyız, Kanunun ana ilkeleri güzel tespit edilmeli ve gelişmeye açık bir yasa olmalıdır. Nasıl yapılır bu öğretim üyeleri, uzman eğitimci, hukukçu diğer teknik

uzmanlar vesaire bir araya gelip yapabilirler sanıyorum. Çünkü dünya hızla değişiyor, Türkiye konumu itibariyle değişmeye mecbur binaenaleyh, ana kavramlarda ülke yararına ve üniversitenin gelişmesine yönelik fakat diğer hususlarda gelecekteki gelişmelere de açık ve esnek bir yasa olmalıdır çok teferruatlı olmamalıdır bence, o zaman YÖK'ün durumuna düşeceğiz. Kararlarda mütemadiyen zigzaglar yapmak gibi, bir kitapta yayınladığı üzere, son 10 yıldan binden fazla karar alınmıştır YÖK'te, bunlardan bazıları da aynı konuyla ilgili çelişkili kararlardır. Kendi alanımızı ilgilendiren bir konuda dört farklı karar, üç ay içinde, alınmıştır.

Nihayet ilk bakışta pek de önemli görünmeyen diğer bir konuya gelmek istiyorum. YÖK toplumda ve üniversitelerde acı bir çağrışım yapmaktadır, ben yasayla beraber bu ismin değiştirilmesini de öneriyorum. Yeni adlar "üst koordinasyon kurulu" vs. gibi verilebilir. YÖK adı artık değiştirilsin. Bundan evvelki bir toplantımızda Sayın Hoca'ya da (Prof. I. Doğramacı) söylediğim gibi, bu yasa kendisini de herhalde çok üzdü ve yıprattı, YÖK kavramını ve uygulamasını ismiyle beraber değiştirelim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de çok teşekkür ederiz.

Sayın Karayalçın, buyurunuz efendim.

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN — Sayın Başkan, konuyu bence iki planda ele almak lâzım. Birincisi yükseköğretim düzeyinde, ikincisi üniversiteler düzeyinde.

Yükseköğretim düzeyinde bir planlama ve koordinasyon organına kesin ihtiyaç vardır. Bu organın elinde eğer kamu devlet üniversitelerine veya yeni devreye giren vakıf üniversitelerine ayrılacak ödenekler ve kadro fırsatları akıllıca kullanılacak olursa Türkiye'de hem ısraf önlenmiş olur, para bakımından, hem de yine insan kaynaklarının paradan çok daha değerli olan ısrafı önlenmiş olur kanaatindeyim. İkincisi, bir denetleme; ama gerçek anlamda halen YÖK'de olduğu gibi YÖK'ün dümen kuyruğunda iş görmeye çalışacak değil gerçek bir denetleme organına ihtiyaç vardır. Türkiye'de biliyorsunuz kamu yatırımları için bir Yüksek Denetleme Kurulu vardır, onun gibi bağımsız, raporlarını belli merciye verecek ve icabında yayınlayacak bir organa ihtiyaç vardır. Bu denetimin malî denetim olması lazım, önemli konularda idari denetim olması lâzım. Ayrıca eğitim bakımından seviye eğitimini de yapması lâzım YÖK'ün yayınladığı yükseköğretimde gelişmeler kitabında öğrencilerin başarısına ait rakamlar var. Bu dönemde öğrenciler yüzde 80 - 85 başarılı deniyor. Evet belki öyledir ama

ölçü ne? Siz ölçüyü gevşetirseniz başarıyı yüzde 100'e çıkartırsınız, indirirseniz yüzde 15'e de inebilir. Mesele, bu öğrenciler hakikaten beklenen seviyede yetişiyor mu, yetişmiyor mu meselesi?

Şimdi bakın çok acı bir gerçek var. Bugün Yüksek Öğretim Kurulunun başındaki sayın meslektaşımız tıp profesörüdür. Dolayısıyla tıp eğitiminde en başarılı sonuç alacak meslekî bilgiye sahip olması lâzım. Bugün tıp fakültesinden yetişen genç hekimerin seviyesi hakkında kendi meslektaşları tarafından ve Sağlık Bakanlığındaki Yüksek Sağlık şurası tarafından yapılan değerlendirmeleri göz önüne alacak olursak çok hazin bir manzara karşısında bulunduğumuz gerçeği ortaya çıkar. Eğitim açısından değerlendirme mutlaka lazımdır ve bence üniversitenin her kademesinde öğretimin öğrenciler tarafından da değerlendirilmesi lâzımdır öğrencilere bazı sorular sorulur o sorulara alınan cevaplar açıklanır veya açıklanmaz ama her öğretim üyesinin, eğitim faaliyetinin ne dereceye kadar etkili ve başarılı olduğunu bilmesi öğrenebilmesi lâzımdır. Eğitimin monolog şeklinde yürütülmemesi gerektiğini düşünürüm.

Diğer bir nokta, Türkiye'de artık devlet üniversiteleri yanında vakıf üniversiteleri de devreye girmek üzeredir. Binaenaleyh, vakıf üniversitelerinin denetimi de ayrıca önemli bir nokta olarak ortaya çıkacaktır. Vakıfların yalnız üniversite kurabilecekleri hakkındaki görüşe katılmıyorum. Vakıflar icabında yüksek okullar, meslek yüksekokulları da kurabilmelidir. Meselâ Bankalar Birliği bankalar için kalifiye eleman yetiştirmek amacıyla bir vakfı vasıtasıyla bankacılık yüksekokulu kurabilmelidir. Böylece öğrenci baskısı da bir ölçüde karşılanmış olur diye düşünürüm.

Ayrıca özel öğretim kuruluşlarının üniversitelerdeki kademelerle işbirliği anlaşmaları yapabilme imkânını da sağlamak lâzım. Yani özel müessesenin eğitim çalışması, eğer kendi standardına uygun ise o özel müessesenin verdiği sertifika veya diplomanın tıpkı Milli Eğitim Bakanlığında yapıldığı gibi resmi denkliği kabul edilmiş olsun. Bunlar ana hatlarıyla yükseköğretim düzeyindeki önerilerim.

Üniversite düzeyindeki önerilerim. Ben, 1961 senesine kadar uygulanan üniversiteler Kanunu dönemini yaşadım, çok iyi biliyorum. Bu kanunun planlama, koordinasyon ve denetimi dışında en uygun, en mükemmel çözüm getirdiği kanaatindeyim. Problemler olmamış mı? Elbette olmuştur. Sayın Çavdar'ın belirttiği gibi parmak demokrasisi olmamış mı? demokrasiyi kabul ederseniz onunla birlikte parmağı da kabul etmeye mecbursunuz. Demokrasiyi, parmağı kabul ettiğiniz anda, problemlerin, çözümlerin tartışılmasını da kabul ederseniz önemli olan budur. Kurullar da insanlar gibi olgunlaşır, yapılan hatalardan ders

alınır. Ama hiç şüphe etmiyorum, eğer siz, bir doçentin profesörlüğe yükseltilmesini üç kişilik bir komisyona bırakacak olursanız orada neler olmaz ve Türkiye'de neler olmamıştır.

Bir şey daha ilâve edeyim, sabahleyin bir meslektaşım sordu, bu sistem nereden geldi dedi. Şimdi sistemin koordinasyon ve planlamayla ilgili kısmını ben YÖK'ün kuruluşundan belki 20 yıl önce şahsen önerdim; ama şu doçent ve profesör tayini, seçimi mekanizması doğrudan doğruya sayın Doğramacı'nın önerisidir ve fikridir. Daha YÖK çıkmadan evvel sayın Doğramacı'nın söylediği şu idi: "Efendim bir fakültede bir çocuk hastalıkları kliniğinde bir profesör tayini, seçimi söz konusu olduğu vakit benim de çocuk hastalıkları profesörü olarak bir Türk profesörü olarak, İngiltere'de fikrimi aldılar; Türkiye'de bunu uygulamak lâzım "Her toplumun kendi şartları var. Türkiye'de bunu uygulamaya kalkarsanız, o zaman işte bu çarpık durum ortaya çıkar.

Bakın, YÖK kanununun 26. maddesi diyor ki, profesör olmak için "uluslararası düzeyde orijinal çalışma" yapmış olmak şarttır. Şimdi sene içinde üniversitelerde profesör olanların listesini çıkartın, yayınlarına bakın, uygulamanın bu ölçüyle tamamen çelişme halinde olduğunu görürsünüz bunlar arasında birkaç tane bu düzeyde profesör yok mudur? Elbette olabilir. Bunlar için de çok değerli meslektaşlarımız yok mudur? Elbette vardır, fakat YÖK'den önceki ölçülere göre fakülte kurulundan doçentliği bile geçemeyecek kişiler bu sistem sayesinde rahatlıkla profesör olmuşlardır.

Üniversite yönetiminde öğretim üyelerinin seçtikleri organların her kademedeki söz sahibi olması ile üniversitede öğretim üyesi teba durumundan çıkar, o cumhuriyetin vatandaşı haline gelir ve dolayısıyla sorumluluk da taşır. Şimdi, ne olmuştur bakın? Üniversitedeki arkadaşlarımız artık yönetim sorumluluğunu taşımadıkları için üniversite yönetimiyle katiyen ilgilenmiyorlar. Fakülteyi yöneten dekan ve bölüm başkanları, fikrimizi alan yok benim kürsüme araştırma görevlisi, yardımcı doçent gelirken dahi görüşümüzü almıyorlar diyorlar haklı olarak. Ben özerklik, organların seçimle oluşması, yöneticilerin seçimle belirlenmesi gerektiği kanaatindeyim.

Bir de bence üniversitelere her kademedeki danışma organları ihdas etmek yetkisini tanımak lâzım. Bu sayede üniversite ile çevre ve diğer alanlar işbirliği yapmak imkânına kavuşmuş olurlar. İsteyen üniversite ve alt birimleri bu imkanlardan faydalanır.

Fakültelerin tüzel kişilik meselesine sabahleyin yine bir arkadaşımız temas etti, Üniversite, "Üniversitas" fakültelerin, öğretim birimlerinin oluşturduğu" bir bütün topluluktur. Yoksa üniversite ünite (Unitas) demek değildir.

Üniversite, bir nevi fakülteler federasyonudur. Onun için temel öğretim, araştırma organı kanaatimce fakültelerdir. Fakülte kurullarına yönetim yetkisi verilirse eskiden olduğu gibi doçent ve profesörlüğe yükseltme işlerinde görev verirsiniz, hiç şüphe etmiyorum, bugünkünden çok daha başarılı sonuçlar elde edilir.

Ayrıca kanaatimce doçentlik sırasında doçentlik tezine tekrar dönmek şarttır. Tezin kaldırılması ile doçentlik seviyesi açıkça düşürülmüştür. Hele profesör olmak için, "uluslararası düzeyde orijinal çalışma" yapma şartına rağmen benimsenen sistemin çok ters işlemesi dolayısıyla negatif seleksiyon denen olay Türkiye'de maalesef çok acı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Son bir nokta: Lisans üstü çalışmalar için ayrı bir üniversitede Enstitüler ihdas edilmiştir. Fakültelerin tüzel kişiliği gasp edilmiş ve bütün lisan üstü çalışmalar enstitülere bırakılmıştır. Halbuki bu enstitülerin kendi kadrosu yok. Türk Eğitim Derneği'nin 1988'de yapılan toplantısında da arz etmiştim, bu enstitülerin kaldırılması lâzımdır. Fakülteye yüksek lisans, lisansüstü çalışmalar yaptırmaya yetkisini vermek lâzımdır. Kütüphanesi, laboratuvarı kadrosu müsait olan fakülteye lisansüstü çalışmalar yapma hakkını vermek lâzım, olmayanlara da oluncaya kadar onları bu haktan mahrum etmek lâzımdır. Ankara'da dahi yüksek lisans yapan bazı öğrenciler Enstitümüze (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü'ne) geliyorlar. Sorduklarına bakıyorum da bu şartlar altında Ankara'da dahi nasıl böyle lisans üstü çalışma yapılır diye hayret ediyorum.

Önerim kesin olarak şudur: Bu enstitülerin kaldırılması lâzımdır. Türkiye'de yüksek lisans ve doktora yapmak hakkının, ancak kadrosu ve kütüphanesi veya laboratuvarı da bu çalışmaya müsait olan fakülteye verilmesi lâzımdır.

Bugünkü sistemde yüksek lisans asgari iki senelik bir çalışmayı gerektirmektedir. Halbuki bazı alanlarda bir senelik yüksek lisans da benimsenmesi lâzımdır. Bizim Fakültemizde İnan arkadaşım çok iyi bilirler, YÖK döneminden önce bir sene sürekli lisans programları uyguladık. Bu sayede hakimler, avukatlar bir sene içinde çok ileri bir seviyede araştırma yapmak imkanına sahip oldular. O öğrencilerimiz şimdi yüksek mahkemelerde Yargıtay'da çok başarılı hizmetler veriyorlar. Bugün için bu imkân yoktur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Terzioğlu.

Prof. Dr. Tosun TERZİOĞLU — Ben iki noktaya çok kısa değinmek istiyorum. Birincisi, demin araştırmaların durumundan 1979-1989 arasında bah-

şederken, öğretim açısından üniversitelere bakmadım. O da oldukça basit 1990 sabit fiyatlarıyla ODTÜ'si, ki oldukça açıkça söylemek lazım, yükseköğretim kanunundan olumsuz etkilenen üniversiteler arasında en üst seviyede olumsuz etkilenmemiştir muhakkak ki, belki de en az etkilenmiştir. Bir öğrencinin 1979'daki maliyeti 11 milyon iken, 1986'ya doğru gayet doğrusal bir şekilde 2,5 milyona düşmüştür, ondan sonra bir yükselme başlamış 1990'da daha 1979'un seviyesine ulaşmadıysa da 10 milyon dolaylarında olmuştur. Bu sabit 1990 fiyatlarıyla. Demek ki, bazı şeyler Türkiye'de ucuzluyor gördüğünüz gibi pahalılaşmıyor. Başarı oranı yükselmiş deniyor YÖK'de evet gayet etkili önlemlerle yükselmiştir, kendi üniversitemde olmayan iki örnek vereyim. Mesele İstanbul üniversitesinin bir tıp fakültesinde dekan öğretim üyelerine haber yollamıştır, diğer tıp fakültesinde başarı oranı geçen dönem bu idi, bizde bu olmak zorunda diye. İstanbul Üniversitesinde matematik bölümünde bir öğretim üyesine dekan yazı yollamıştır, yaptığınız falanca sınav sonucunda başarı oranının yüzde 40 dolayında olduğu görülmüştür, en az yüzde 75 olmalıdır, bundan sonraki sınavı da o şekilde yapın diye ve öğretim üyesi de hayır ben böyle sınav yapamam, yaptığım sınav gayet doğru dürüst bir sınavdı, deneyimli bir kişi kendisi, diye itiraz edince verilen dersin sınavını yapma yetkisi başka bir öğretim üyesine verilmiş ve başarı oranı gayet güzel bir şekilde yükselmiştir. Bu yetkiyi dekan veriyor.

Şimdi, dolayısıyla bir kanundan, YÖK kanunundan ve üniversiteler kanunundan bahsettiğimiz zaman, bunca yıllık geçmişimize rağmen değişik üniversite kanunları içerisinde görüldüğü gibi en eski üniversitelerimizde bile bir takım akademik gelenekler tam tamına oluşmamış oturmamış, maalesef bu böyle, dolayısıyla biz kanunu ne kadar esnek yaparsak yapalım, Sayın İnan'ın bahsettiği bu evrensel, temel ilkeleri olanca sağlamlığı ile akademik özgürlüğü ve onun dayanağı olacak olan özerkliği sağlayacak biçimde kanuna geçirmemiz gerekli. Onun dışında üniversitelerimizin bir huyu vardır. Kendimizin iyi bir şeyinin herkes için mutlaka çok iyi olacağına inanırız. Bu ayakkabı bana çok iyi oldu mutlaka Bozkurt Bey de bunu giymeli. Bu her zaman doğru değil. Çok basit bir örnek fakültelerin tüzel kişiliği olsun mu, olmasın mı? Benim üniversitemde bu hiçbir zaman olmadı, doğrusu bir eksikliğini de hiçbir zaman hissetmedik. Çünkü merkezi bir idare bir kampüste toplanmış, zaten dört fakültemiz vardı, 5 oldu, YÖK bir tane daha fakülte yarattı bize, merkezi kütüphanemiz var, böyle bir şeye gereksinme duymadık. Ama örneğin bir Yıldız Üniversitesi, Marmara Üniversitesi İstanbul'da, İstanbul'un her bir tarafına dağılmış Marmara Üniversitesinde herhalde fakültelerin tüzel kişiliği olması mutlak gereklilik; ama bu ayrıntıların belki kanuna girmeden kanunun farklı

üniversitelerin, farklı yapılarını kendi iç dinamikleri, akademik gelenekleri, fiziksel yapıları doğrultusunda oluşturmasına olanak sağlaması ama mutlaka temel ilkelerin ve görevlerin ve sorumlulukların ve özgürlüklerin güvenceye alınması gerekir sanıyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz de Sayın Terzioğlu'na çok teşekkür ediyoruz.

Öyle zann ediyorum ki sayın konukların sabırlarını taşıradık, panel üyelerine katkıları için çok teşekkür ediyoruz, siz de bizi dinlediğiniz için ayrıca teşekkür ediyorum. Kısa bir ara vereceğiz efendim, buyurun.

B. TARTIŞMA

BAŞKAN — Bugünkü oturumun son kısmına geldik.

İzleyenler yalnız sorularını yöneltsinler ve biz panel üyelerinden hangisi o soruyla ilgili ise cevap vermelerini rica edelim.

İlk sözü Sayın Akçakayalıoğlu istedi, buyurun efendim.

Cihat AKÇAKAYALIOĞLU — Evvela bir yükseköğretim yasaasının nasıl olması gerektiği hakkındaki fikrimi söyleyeceğim. Ondan sonra bazı yanlış anlamalara sebebiyet verecek hususları ortaya koymaya çalışacağım. Şunu söyleyeyim. Yükseköğretim üniversite ve diğer yüksekokullar dahil özerk olmalıdır. Yükseköğretim denetime bağlanmalıdır. Aslında dekanlıklar ve rektörlükler denetim unsurudur. Eğer Sayın Hocalarım bunu bu şekilde kabul buyurmuyorsa neden kabul buyurmadıklarını da sormak gerekir, denetim unsurudur, rektörlük ve dekanlık. Şimdi, üniversite ve yüksekokullar için üst düzeyde onları denetim ve gözetim altında tutacak ve fakat kendileri tarafından seçilip, düzenlenmiş bir yüksek kurula ihtiyaç vardır. Yasanın bölümleri ne olmalıdır. Evvela hükümler, yargılar bölümü. Ondan sonra ilkeler bölümü ve kesinlikle yasada Atatürk İlkelerine değinen unsurlar bulunmalıdır. Bu ülke bundan başka bir şekilde kalkınamaz ve yürüyemez. Ondan sonra kuruluşlar ve kadrolar ondan sonra da ilkeler veya diğer bir deyimle prensipler bulunmalıdır. Bugünkü YÖK beğenilmeyebilir, ama onu kaldıralım, yerine üniversitelerin kendi bünyesinden oluşturulmuş mutlaka bir denetim organı kurulmasına ihtiyaç vardır.

BAŞKAN — Sayın Akçakayalıoğlu'na teşekkür ediyoruz.

Şimdi uygun görürseniz soruları almayı sürdürelim ve o sorulara panel üyelerimiz cevap verecekler.

Sayın Özoğlu, buyurun efendim.

Prof. Dr. Süleyman ÇETİN ÖZOĞLU — Teşekkür ederim Sayın Başkan. Panel üyelerimiz üniversite ve yükseköğretim konularına değişik boyutlardan baktılar, bu arada bilimin ve araştırmanın esas olması gerektiğini vurgulayan görüşün yanı sıra halihazırda olduğu gibi üniversitelerin önce öğretimi sağlamasını gerekli gören panelistlerimiz de oldu, ben o konuya yaklaşmak istiyorum. Aynı panelistimiz, hükümet programlarını ve partilerin programlarının incelendiğini ve eğitim konusunda "Kemalist İdeoloji" dışında başka bir şeye yer vermediklerini söyledi. Aslında durum böyle değildir. Eğer Kemalist İdeolojiye yer vermiş olsalardı, Milli Eğitim Bakanlığımızın bugünkü

hali ve eğitim uygulamalarımız böyle olmazdı. Üniversitelerimizin hali de böyle olmazdı. Kemalist ideolojisinin daha doğru ifadeyle Atatürkçü düşüncenin temelinde bilim vardır. Buna, yani bilime yer vermedikleri açıkken, parti programlarında, hele bazı partilerin programlarında Atatürkçü düşüncenin, böyle bir ibarenin olduğunu hiç zannetmiyorum. Panel üyemizin bu konudaki görüşlerini bu yönden bir kez daha açıklamasında yarar var diye düşünüyorum.

Eğer üniversitelerde eğitim işlevi, eğitim öğretim sorunları varsa ve eğitim işlevi ve öğreticilik vurgulanacaksa, acaba bilim adamı mı yetiştirelim yoksa araştırmacı mı? Bu eğitim öğretim işlevini de ele alacak eğitim ve özellikle öğretim işlerinde beceriler kazanacak kimseleri mi yetiştirelim? Yani bilim adamı yetiştirirken, eğitimin öğreticiliğın gerekli kıldığı bazı bilgileri, bazı tutumları, bazı becerileri kazandıracak biçimde eğitim programları yapalım mı? Bu sorular bizi şuraya getiriyor: Şu anda ki bilim yapma araştırmacı yetiştirme işlemlerimizi eleştiriyoruz, tezler yok, araştırmalar yok diyoruz. Ünvanları kazandırma çok kolaylaştırıldı ve hafifletirildi diyoruz. Durum böyle olmakla beraber, tezler, araştırmalar ve benzer bilimsel ve kaliteli çalışmalar öngörülse bile bunların hiçbirisi laboratuvarın dışında, sınıfla yani öğreticilikle, öğretim üyeliği ile ilgili deneyimleri bilimsel bir biçimde kazandırmamaktadır. Yetişenler öğretme bilgi ve beceri ve benzerlerini yalnızca "ustalarından" kazanırlar, dolayısıyla eğitim öğretim işini de yeterince ve bilimsel olarak yerine getiremezler. Acaba eğer üniversitelerde eğitim öğretim işinin sorunlarına çözüm getirmek istiyorsak, yetişmekte olan öğretim üye adaylarına öğretmenlik, öğreticilik formasyonu diye özetleyebileceğimiz türde formal bir eğitimin verilmesine panelistlerimiz katılırlar mı?

Bir diğer sorum şu olacak: Üzerinde çok duruldu. Üniversite'de YÖK'den sonra öğrencilerin başarısı artmış, tabii artış nedenleri şu veya bu biçimde açıklanıyor.

Başarının tanımı YÖK tanımı özelliğini taşıyor. Ama bunun yanısıra dikkati çeken bir nokta daha var. O da üniversitelerdeki öğrencilerle ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisinin çıkardığı af yasalarının sayısı da YÖK ile bareber artmış. Hem başarılı öğrenciler çoğalmış. Acaba bunun arasında bir ilişki, bir çelişki var mı? Bu konuda bilgi verilirse memnun olurum.

Çok teşekkür ederim sayın Başkan. (Alkışlar)

BAŞKAN — Biz de Sayın Özoğlu'na teşekkür ediyoruz.

Sayın Sevük tarafından yanıtlanması ricasıyla bir soru var. Üniversitelerde egemen kılınmaya çalışılan Kemalist İdeolojiden kastınız nedir, endişeleriniz varsa nelerdir? Sayın Arif Çavdar'ın sorusu.

Buyurun Sayın Bursalioğlu.

Prof. Dr. Ziya BURSALIOĞLU — Sayın dinleyiciler, YÖK'ün nasıl olması gerektiği yani yeni bir yükseköğretim yasası nasıl olacak sorusu, nasıl bir YÖK sorusudur.

Önce belirtilmesi yararlı olacak bir olgu, bir çok yasalarımızda olduğu gibi, yükseköğretim ve üniversiteye ilişkin yasalarda da; hukuk biliminin yönetim bilimi aleyhine ağırlaştığı ve sonuçta ikinciyile uyuşmayan yönetim yapılarında, birincinin de işlevsel olmadığıdır ki; bunun en çarpıcı örneklerinden biri, 1981 yılında çıkarılmış bulunan 2457 sayılı "Yükseköğretim Kanunu"dur. Bu yasa ile, belki onaylayanların bile başlangıçta farkına varmadıkları, üstü kapalı bir yükseköğretim bakanlığı kurulmuştur. Çünkü yasa YÖK'e, yükseköğretime ilişkin politikaları saptama, yürütme ve denetleme görevleri ve yetkileri vermiştir. Genellikle, yükseköğretilmi ve gençliği politize etmeyi amaçlayan bu tür bakanlıkların kurulduğu bazı ülkeler bulunmaktadır: Eski Sovyetler Birliği, Polonya, Macaristan, Fas, Tunus, Cezayir, Libya, Irak, İran, Suriye, Suudi Arabistan, Kuveyt, Ürdün, Afganistan, Tayland, Küba, Mali gibi. Doğru Avrupa'daki gelişmeler sonunda, bunların bir kısmında yapısal değişmeler de olasıdır.

Bu boyutlar ışığında, yeni bir yükseköğretim yasasının oluşturulmasında hareket noktası şu soru olmalıdır:

YÖK yerine düşünölen kuruluş,

1. Bir politika (policy) organı mı?
2. Bir yürütme organı mı?
3. Yoksa hem politika, hem de yürütme organı mı olacaktır?

Eğer birinci seçenek yeğlenirse,

1. Bu organ, Millî Güvenlik Kurulu gibi, sadece politika mı öğütleyecektir?
2. Yoksa yükseköğretimin politikasını da saptayacak mıdır?

On yıllık uygulamanın kapsamlı ve sürekli eleştirileri, bu seçeneklerden birincilerinin hareket noktası alınmasını zorunlu kılmaktadır. Esasen demokratik yapı ve süreç de böyle gerektirir, çünkü tüm sektörlerin politikalarının saptama yetkisi Hükümet ve Meclisindir.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz Sayın Hocam.

Sayın Oğuzkan, buyurun efendim.

Dr. Ferhan OĞUZKAN — Sayın Başkan, değerli dinleyiciler!

Ben iki konuda sayın panelistlerin düşüncelerini öğrenmek istiyorum. Birincisi şu: Eski Yasada akademik kariyerde ilerlemek için belirli şartlar vardı; herhalde yenisinde de bu türlü şartlar belirtilmiştir. Bu şartlar arasında en önemlisi, bilim adamının kendi alanında araştırma ve öğretim çalışmalarını sürekli ve başarılı biçimde yürütmesi olmak gerekir. Ne var ki 1980'li yıllarda başlayıp hızla yaygınlaşan bir uygulama ile çok sayıda üniversite öğretim üyesi bürokrasinin çeşitli mevki ve makamlarında -üniversite ile de ilişkilerini kesmeden- görev almakta, hatta bazen uzmanlık alanları dışındaki yerlerde bir süre çalıştıktan sonra daha yüksek bir akademik ünvanla eski görevlerine dönebilmektedirler. Durumu daha açık ve somut olarak açıklayayım: Örneğin bir doçent başkanlıklardan birinde genel müdür, müsteşar yardımcısı veya müsteşar oluyor; birkaç yıl sonra sanki akademik bir çalışma yapmış gibi profesör olarak üniversitedeki eski yerine, görevine dönüyor. Şüphesiz üniversitelerin önemli kamu sorunlarının çözümü ve birtakım devlet hizmetlerinin görülmesi için öğretim üyeleri aracılığıyla hükümetlere yardımcı olmaları güzel bir şey. Ayrıca, öğretim üyelerinin belki bazı konularda ve işlerde kişisel deneyim kazanmalarını sağlayan bir yönü de olduğu için savunulabilir bir özelliği de var bu uygulamanın. Ancak bu uygulama aşırı bir biçimde yaygınlaştığı zaman kadroları çok sınırlı üniversitemizde öğretim üyelerinin asıl görevlerinden ayrılarak bu geçici görevleri üstlenmeleri eğitim ve öğretim bakımından büyük sakıncalar doğuramaz mı? Bu durumu, üniversitemiz için bir kazanç sayabilir miyiz?

İkinci konu da geniş anlamda üniversitenin amaç ve göreviyle ilgili. Üniversitemizin yeniden yapılanması sözkonusu olduğunda bunun üzerinde yeniden düşünülmesi gerek. Artık klasik üniversite anlayışı değişmiştir. Evet, üniversite araştırma yapacak, bilim üretilip yayacak, hatta uluslararası platformlarda bilim adamlarımız kendi özgün buluşlarını ve görüşlerini ortaya koyacaklar, bilimin evrensel gelişmesine katkılarda bulunacaklar. Ama, yalnızca araştırma yapmak üniversitenin işlevi olamaz artık. Bir zamanlar öğrencilerin başarı ölçütleri, kıstasları belirlenirken üniversitenin sadece araştırma yapan ve bilim üreten bir yer olduğu ileri sürüldü. Bu görüşü benimseyen hâlâ bir çok kimsenin bulunduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bu anlayış zamanla üniversite mensupları arasında gücünü yitirmektedir.

Esasen Avrupa üniversiteleri ile Anglo-Sakson üniversiteler arasındaki fark, bu amaç ve görev anlayışında kendini belli eder. İngilizler ve Amerikalılar -özellikle Amerikalılar- anlamışlardır ki üniversite yalnız araştırma yapan ve bilim

adamı yetiştiren bir kurum olarak varlığını sürdüremez. Üniversite, Ülkenin ihtiyaç duyduğu yüksek görevlere uzman kişiler de yetiştirecektir. Hatta, bırakınız uzmanı, daha alt düzeyde uygulayıcı elemanlar yetiştirecektir. Bugün doktorlar, mühendisler, tarımcılar vb. kimseler üniversitelerde yetişmektedirler ve bunların hiçbiri bilim adamı değildir. Giderek görülüyor ki uygulamada üniversitenin başlıca görevlerinden biri bu türde eleman yetiştirme noktasında toplanmaktadır; araştırma işlevi ikinci planda kalmaktadır. Bu gelişmeyi doğal karşılamak, "öğretim" ile "araştırma" işlevleri arasındaki dengeyi iyi kurmak gerekiyor. Biraz önce sayın konuşmacılar çok güzel belirttiler; öğretimin temelinde araştırmaların, bilimsel çalışmaların, yayınların verileri bulunacaktır. Böyle olmaz ise zaten öğretimin düzeyi o kadar düşer ki, ona artık üniversite öğretimi demek bile güçtür.

Çağdaş üniversitenin başka görevlerine de değinmek isterim. Nedir bu görevler? Önce, ülke kalkınmasına katkıda bulunacak düşünce ve önlemleri ilgili kuruluş ve kurumlara bildirmek, onlara yardımcı olmak. Sonra, çevre halkını aydınlatmak. Bu ikincisi, buldukları çevreyi geliştirmek, özellikle Amerikan üniversitelerinin başlıca görevleri arasında yer almış bulunmaktadır. Eğitim kurumları çevrelerini olumlu yönde etkilemediği sürece kendileri de pek fazla gelişme imkânı bulamazlar. Bu bakımdan yeni bir yasa hazırlanırken, üniversitenin yalnız kendi içerisinde akademik bir kurum olarak gelişmesi şartları dikkate alınmamalı, aynı zamanda çevreyi de değiştirip geliştirecek bir toplumsal kurum olarak neler yapması gerektiği konusu üzerinde de durulmalıdır. Bundan böyle üniversitelerimiz, özellikle taşra üniversitelerimiz yöneticileri, öğretim elemanları ve öğrencileriyle çevre halkının kalkınmasına yardımcı olma yollarını arar duruma gelmelidirler. Üniversitenin dışa dönük bu görevi sadece benim kişisel düşüncem değildir, bu birçok eğitimci tarafından önerilmiştir, fakat bugün "Nasıl bir yasa yapılmalıdır?" "Yasaya ne gibi ilkeler konulmalıdır?" gibi sorular ortaya atılınca ben bu hususu bir kez daha dile getirmek istedim. Sayın panelistler üzerinde konuştuğum konulara hiç değinmediler. Düşüncelerini belirtirlerse yararlı olacağı kanısındayım.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz Sayın Oğuzkan'a.

Özellikle genç arkadaşlardan şimdiye kadar söz alan olmadı, iki kişiye daha söz vermek istiyorum, ondan sonra panel üyelerimiz bu soruları yanıtlayacaktır.

Buyurun efendim.

Cemal LEVEN (A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde Master Öğrencisi) — Benim sormak istediğim Sayın Karayalçın'dan. Şimdi düşünülen yeni yükseköğretim kanununda özellikle özel üniversitelerin devlet üniversitelerinden özellikle devletin denetimi, dekan ve rektörlerinin seçimi gibi usuller nasıl farklı olarak düzenlenmelidir? Yoksa bunu ayrı bir farklı yasayla mı düzenlemek gerekiyor? İkinci bir sorum olacak, bunu da Sayın Nurkut İnan'a soruyorum. Bu da, YÖK tarafından, Sayın Çavdar'ın bir açıklaması vardı, şöyle diyordu, YÖK tarafından geleneksel ve yerleşmiş bilimsel usullere aykırı olarak unvan alan kişilerin tekrar değerlendirmeye tabi tutulmasını istemektedir. Acaba bunu kazanılmış hak ilkesiyle değerlendirirken, nasıl bir sonuç getirir toplumumuzda olumlu ve olumsuz yönden?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz efendim.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA (Gazi Üniversitesi) — Aslında tüm katılan panelistlerin ve daha önceki konuşmacıların görüşlerine katıldığımız noktalar çok. Yalnız aklımızda kalan iki nokta var. Biri, çifte standart uygulanması. Biri de hazırlıksız tartışmamız. Bu iki noktada görüş bildirmek istiyorum. Bir kere çifte standart uygulanmasına bir örnek; eğer bilimsel kriterler belli ise bunu zamanla sınırlamamak gerekiyor, biraz önceki arkadaşımızın sayın Ayhan Çavdar'a sorduğu soru bu düşünceyi bende çağırıştırdı, 10 yıl gibi bir süre konmuş. Ben akademik derecelerden birini 1750 sayılı Kanunla, diğerini de son kanunla alan bir kişiyim ve benim yaş grubumda da bu son 10 yıllık dönemde akademik ilerlemelerini yapanlar belli. Akademik ölçütlerin neler olduğunu net olarak biliyoruz. Böyle 10 yıl gibi bir dönemi kapsayacağına, bu ölçütleri koyalım ve bu ölçütlere şu anda üniversitede görev yapan herkesin uyup uymadığına bakalım. Bu son derece objektif bir kriterdir. Çünkü ben bilirim ki, bu kanun öncesinde de öyle fakülteler vardır ki, 10 yıllık dönemde bir tek uluslararası yayın yapmamıştır, öyle fakülteler vardır ki, herhangi bir öğretim üyesi bir tek uluslararası kongreye de katılmamıştır, tebliğ sunmamıştır. Yani bundan öncesi çok iyiydi de şimdi bir bozukluk var şeklinde düşünmemek gerekir, bu dönemi savunmak için kesinlikle bunu söylemiyorum, ama ölçütün tek olması lazım, çifte standardın olmaması gerekir.

Bir ikinci konu, hazırlıksız geldiğimiz. Bir Sayın Hocamızın, Metin Günday hocamızın sabahleyin bir görüşü vardı, asistanlık tekrar kurulmalıdır. Araştırma görevliliği gibi kısıtlı görev süreleri olan sistem kaldırılmalıdır. Hemen bir

öğrenci arkadaşımızın bir talebi vardı, dedi ki, acaba lisansüstü çalışmalar için döner sermayelerden bir fon ayrılabilir mi? Bir arayışın neticesi idi bu. Çünkü Türkiye gibi imkânları kısıtlı ülkelerde asistanlık bir yerde lisans üstü çalışmaların, finansman kaynağı olarak kullanılıyor. Bir periyod içinde verilen sınırlı sayıda asistan kadrosunu eğer kalıcı olarak tutarsak, tartışmaya açmak için söylüyorum ve hazırlıksız konulara yaklaşmamak ihtiyacından söylüyorum; Acaba daha sonra gelecek başarılı kişilerin önü kapanır mı? Ben şuna katılmıyorum. Kesinlikle daha önceki dönemden farklı değil, araştırma görevliliği güvencesi açısından, sayısız örnek vardır, tez yapma şansı ortadan kalkmıştır ama hâlâ üniversitenin kadrolarında vardır, pratik olarak zaten o bir yıllık görevlendirme süreleri işlememektedir.

Izin verirseniz iki dakika ile bir konuyu da belirtmek isterim. Hazırlıksız olmamızı belirtmesi açısından, Sayın Doğramacı'nın son derece övündüğü bir konu var. Yurt dışına lisansüstü eğitim için öğretim elemanlarının gönderilmesi. Bu tam bir fiyaskodur. 1988'deki toplantıda burada ifade etmiş, kitapçıkta okudum, o zaman 500-510 kişiymiş, merak ettik arkadaşlarımızla, yükseköğretim kuruluna sorduk, kaç gönderilen hedefi gerçekleştirip geldi, cevap veremeyeceklerini söylediler, bu konudaki kayıtlar üniversitelerde dediler. Kaç kişinin gönderildiğini sorduk, Hocanın kitabında var dediler. Gidilirken, YÖK tarafından bir koordinasyon var; ama daha sonraki verim kesinlikle kontrol edilmiyor. Öyle örnekler var ki, özellikle kıta Avrupasının bazı ülkelerinde ikinci, üçüncü sınıf doktoralar, ekstra paralarla, İngiltere için söyleyeyim, yıllık 11 bin sterlinlik 7 bini üniversite parası, 4 bini de araştırmalar için o kişilerden alınan paralar, beş yıl süreyi de şart koşuyor, o geliri çünkü talep ediyor, bu şartlara rağmen bitiremeyip de gelenlerin sayısı oldukça fazladır. Bu konuda yapılan bir çalışma kaynakların nasıl israf edildiğini gösterir. Doğramacı, Türkân Hocayla yaptığı son televizyon tartışmasında bunu övünülecek bir şey olarak söyledi, aslında olay irdelense övünülecek bir şey değil, tabii bundan yararlanan, başarıyla tamamlayıp gelen arkadaşlarımız var, ama genel bir değerlendirmede bu kaynaklar israf olmuştur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Panel üyelerimiz konuşma sırasıyla yalnız kendilerini ilgilendiren sorulara cevap verecekler, bu süre dört beş dakika kadar olacaktır.

Buyurun sayın İnan.

Doç. Dr. Nurkut İNAN — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Efendim, ben iki soru konusunda görüşlerimi bildireceğim, bir tanesi direkt olarak bana sorulmuş bir soru, hukukçu olarak görüşüm soruluyor. Sayın Ayhan Çavdar hocamızın ortaya attığı bir sorun.

YÖK sonrası verilen ünvanlardaki çifte standart ya da tabiri caizse standartların yumuşaması bunların yeniden gözden geçirilmesi sorunu. Bu tabii hukuken çözülmesi oldukça zor bir konu. Objektif olarak değerlendirme kıstaslarına baktığımız zaman Ayhan Çavdar Hocamıza hak vermemezlik edemiyoruz. Ama yeniden gözden geçirme ve hakların geri alınması sorunu yani kazanılmış hak sayılabilecek durumların geri alınması sonucunu doğurabilecek olan girişimler yargı denetimine takılmaya mahkûm benim görüşüm bu. Buraya kadar ki cevabım son derece de ciddi idi. Bundan sonrakini aynı ciddilikte almayınız lütfen; ama bir kanun değişikliği ile, bir yasa değişikliği ile belirli bir tarihten sonra ünvan alanların, ünvanlarının başına bir YS harflerinin eklenmesi düşünülebilir. YÖK'ten sonra, YS Profesör YS Doçent vesaire. Buna kimse de itiraz edemez, böyle bir farklılık çıkartılabilir. Herşeye rağmen bu önerimi o kadar ciddiye almanızı rica ederim.

İkinci değinmek istediğim husus, Sayın Sevük'e sorulan bir soru, ama ben de burada görüşümü açıklamak istiyorum. O da bütün panel üyelerine de gösterildi, üniversitelerde egemen kılınmaya çalışılan Kemalist İdeolojiden kastınız nedir? Endişeleriniz varsa nelerdir sorusu?

Şimdi görüşümü açıklarken izin verirseniz Anayasa'dan başlayayım; 1982 Anayasası'nın giriş bölümünde Atatürkçü düşünceden söz edilmekte ve deniliyor ki, hiçbir düşünce ve görüş Atatürkçü düşünce karşısında muteber değildir, makul değildir. Bir devletin resmi bir ideolojiyi benimsemeye çalışması yanlıştır. Eğer yaklaşım bu olur ise, bu üniversite fikri ile, akademik özgürlük ile çelişen bir görüştür. İstikbalde çıkabilecek olan düşünce ve fikirlerin önceden belirli bir kıstasa göre mahkûm edilmesi bilimsel yaklaşım ile üniversite kavramı ile bağdaşmaz. Nitekim, halen yürürlükte olan üniversiteler yasasının 4 ve 5 inci maddelerinde, ana ilkeler ve amaçlar maddesinde bunlarda üç şey düzenlenmekte. Nasıl bir üniversite olacak, bu üniversitedeki hocalar ne biçim düşünen insanlar olacaklar ve bu üniversitenin yetiştireceği öğrenciler hangi görüşe göre yetiştirilecekler 4 ve 5 inci maddeleri birlikte okuduğunuzda, bir üniversite yasası maddesinden çok bir parti programına benzer, yasaya girmiş bir parti programı...

Hükümet darbesi yapmış beş generalin görüşlerine göre belirlenmiş bir Kemalist ideolojiyi benimsetmeye çalışmak ve aksini düşüneni önceden mahkûm etmek benim kabul edebileceğim bir şey değildir...

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın İnan'a biz de çok teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Ayhan Çavdar, bu çifte standart konusunda çok kısa bir açıklama yapacaklar.

Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR — Gerek öğrenci arkadaşımıza, gerekse Sayın Prof. Ali Esat Karakaya'ya müştereken cevap vermek istiyorum. Tabii biraz hızlı ve çok konuştuk, sanıyorum bazı kavramlar pek iyi anlaşılmadı. Benim yeniden değerlendirmekten kastım, bir kere ünvanların ve hakların elden alınmasını hiçbir şekilde önermedim. Yani bunun kanuni engellere takılacağını düşünmek, öngörmek için hukukçu olmak da şart değil, sağduyu ile bile karar verilebilir. Fakat ben genç arkadaşına soruyorum. İyi yetişmemiş bir uzman hekime ve hocaya kendi sağlığını veya kendi çocuğunun eğitimini tevdi etmek ister mi? Bunu hiç kimse istemez herhalde. Bir kere bu arkadaşların iyi hazırlanmadan doçent ve profesör olmaları veya yardımcı doçent olmaları kendi hataları değil en azından başlı başına kendi hataları değil. YÖK'ün en büyük hatalarından birisi uzmanlığının birinci senesinde olan insanlarla tıp fakültesinde yaşadığımız olaylar var. Kendi yanımızda çalışan genç arkadaşlar biz henüz tam yetişmedik ama YÖK bize hak verdi binaenaleyh doçentliğe gireceğiz, demektedirler. Doçentlik, imtihanı değil de artık formalitesi demek caiz herhalde çünkü imtihanlar çok kolaylaştı, tez yok, yeterince bilimsel çalışma yok. Bizlere nezaketen haber veriliyor. Peki kendini yetişmiş hissediyor musun? sualine karşılık bu haktan ben de yararlanmak istiyorum herkes giriyor cevabını alıyoruz.

Bizde adeta tersine bir gelişme var genç arkadaşlar birden bire doçent oluyor, doçentliğinin dördüncü senesinde bir de yan dal uzmanlığı alıyorlar gayet acayip bir gelişme dünyanın hiçbir yerinde olmayan şey. Bu bizatihi bu işe talip olanların tabii suçu değil; ama iyi yetişmemiş hocaların eğittiği talebeler bu memleketin çok büyük bir sorunu olmayacak mı? Çünkü iyi hekim olamayacaklar, iyi hukukçu olamayacaklar ve iyi hiçbir şey olamayacaklar. Buna bir yerde dur demek ve müdahale etmek lâzım. Onun için ben çok yumuşak bir yaklaşım önerdim. Yeniden gözden geçirilmeli eksiklikler varsa bunları tamamlayıcı ve bu arkadaşlardan başka şekilde istifade edici yöntemler getirilmeli. Kanımca bir hata sonuna kadar götürülmemelidir. Üniversiter yaşamda özellikle; çünkü etkileri çok büyük, eğitim, öğretim çok ciddi bir olay. Araştırmayı bir an için bırakalım şimdi, eksik hatta yanlış eğitimin önüne nasıl geçeceksiniz? Hoca yeterince bilmiyor ve öğretemiyorsa ister misiniz böyle bir eğitimi? Örneğin tıp gibi uygulamalı ve hataların insan hayatına malolabileceği bir dalda? Binaenaleyh, ben fik-

rimde ısrar ediyorum ve Sayın hocamıza geliyorum. Konuşmamda dedim ki 1750 sayılı Yasa esnasında da ben, eğitim ve öğretimde her zaman tatmin olduğumu söyleyemem. Ziya Bursalı Hocamız hatırlar, üniversite senatosunda o zamanın senatörlerine ve rektörlüğüne şunu önerdim. Bir insan iyi tıp bilebilir; ama iyi tıp öğretemeyebilir. Muhakkak hocalık formasyonu gerekli, o zamanlar sıkı çok kademeli doçentlik imtihanları vardı. Lisan özellikle tez çalışmaları gibi özetle doçentlik bugünkü kadar kolay değildi. Senatoda bu kadar herşeyi eliyoruz da neden hocalık yeteneği için en ufak bir ölçü ve bilgi vermiyoruz, bu arkadaşlara dedik, eğitim psikolojisi, metodolojisi, ayrı ayrı uzmanlık dalları bugün, ya da kısa bir pedagojik formasyondan geçsinler dedik, kabul görmedi. Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır gibi ders verilemez; ama bugün Türk üniversitelerinde belki eğitim fakültesi dışında herhalde dersler bu şekilde verilmektedir. Binaenaleyh, biz bunu zamanında önerdik, yani eski yıllarda da gerekli tenkitleri yaptık. Bağnazca ve sadece YÖK'e saldırır durumda değiliz, ancak en yoğun biçimde bu olaylar YÖK'ten sonra gelişti. Benim fakültemdeki öğretim üyeleri iki misline çıktı şu anda. Bu kadar kısa bir zamanda nasıl bilim adamı oldular, nasıl profesör oldular? İşte YÖK'ten sonra kolaylaştırıcı yöntemler sağlana sağlana bu duruma gelindi. Bunu bir yerde düzeltmemiz lazım. Onun için çifte standart deyimini izninizle reddediyorum. Hiçbir zaman ne kendi kişiliğimi, ne de akli başında bir hocanın kişiliğine bu deyimii yakıştırmıyorum ben. Çifte standart kullanmıyoruz biz, YÖK'ten öncesini de tenkit ettik, YÖK'ten sonrasını da tenkit ediyoruz ve belki de etmeye devam edeceğiz. Çünkü düşünen kafalar her zaman eleştiri de getirebilirler.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Sevik.

Prof. Dr. Suha SEVÜK — Sayın Arif Çevdar'ın sorusuna kısaca cevap vereyim. Efendim, bütün bunları oraya yazmaya gerek yok. Atatürk'ün söylediğini uygulayın yeter "Fikri hür, vicdanı hür nesiller yetiştirin" yani benim orada söylemek istediğim o idi. Bir de onu şu bağlamda söyledim dikkat ederse-niz. Bu programların hepsinde ideoloji var ama ne somut program ve öneriler var, ne de yeterli bütçe ve kaynaklar ayrılmış; yani sadece ideolojik elemanını koymuşlar, diğerlerini pek ciddiye almamışlar bağlamında söylemiştim. Şimdi birkaç tane önemli gördüğüm hususta açıklama yapmak istiyorum.

Ben burada daha da iyi bir şekilde gözlüyorum ki, Üniversiteler arasında hakikaten farklı gelenekler var, bir de disiplinler arasında hakikaten farklı kuşklar ve oluşumlar var. Herhalde fen ve mühendislik, tıp bilimleri belki biraz benzer

fakat sosyal bilimlerin ayrı bir yapısı var. Şimdi asistanlık olayını söyledi arkadaşımız. Mesela bizim Üniversitemizin asistanlık olayına yaklaşımı şu. Biz bu araştırma görevlisi statüsünden hakikaten çok memnunuz. Kendi araştırma görevlimizi doktorasını alsa bile bizde öğretim üyesi yapmak istemiyoruz. Dolayısıyla asistanlık kurumunu müesseseleştirmek için hoş bir şey fakat bizim işimize gelmeyecek. Biz, mesela, öğretim üyesi güvencesinin doçentlik seviyesinde başlamasını istiyoruz. Yani öğretim üyesinin iş güvencesini doçentlik seviyesinde başlatmayı düşünüyoruz. Kalite kontrolünü gerçekleştirmek için. Bir de bu profesörlük konusuna değinmek istiyorum.

Yiğidi öldürün ama hakkını verin, yani bunu sadece YÖK'mü yaptı? Bunu biz yaptık, bunu Üniversiteler yaptı. Sadece YÖK imkanları tanıdı, bin kişi profesör olabilir dedi, ama biz yapmayabilirdik. Standartları kendimiz düşürdük, onun için hiç kimseyi suçlamayalım. Şimdi tez olsun, yok eski kanun olsun. Hiçbir şey değişmez. Ben 1750 sayılı kanunla doçent olmuşumdur o zaman da bu uygulamalar vardı. Maalasef toplumumuzda daha Üniversite geleneği oluşmadı, standartlar oluşmadı. Dolayısıyla bu yasalar hazırlanırken, bu kadar ayrıntılara girmek çok yanıltıcı. Sayın İnan'a katılıyorum, temel ilkeler belirlensin, özgürlük, özerlik, genel yapı oluşturulsun; fakat ondan sonra üniversiteler kullarlarını, yönetim biçimlerini terfi atama mekanizmalarını kendi kararlarını versinler, kanımca en uzun yaşamı olacak kanunlar bunlar olacaktır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Sevük hocamıza teşekkür ediyoruz.

Sanıyorum Arif Çavdar Bey'in sorusu yanıtını buldu, bundan sonraki söz.

Açıklama mı istiyorsunuz Sayın Arif Çavdar? Buyurun.

Prof. Dr. Arif ÇAVDAR — Sayın Profesör Sevük yanıt verdi, yalnız bir kavram kargaşası doğdu. Sayın Nurkut İnan'ın beyanı ile. Evvela Atatürk, Kemalist ideoloji Kemalist kelimesi de bize yabancıdır, batılıların taktığı bir isimdir, ideoloji de yabancıdır. Çünkü ideoloji doğmatizmdir, teori, komünist ideoloji, faşist ideoloji, kökten dinci ideoloji; yani şeriat ideolojisi. Bunlar münakaşa edilmez, edilmediği için de hep böyle kendi ömürlerini tamamlamış ve yıkılmışlardır. Türkiye'de Marksist ideolojinin, faşist ideolojinin ve kökten dinci ideolojinin bugün Büyük Millet Meclisinde, içinde ve dışında müştereken kullandıkları tabir resmî ideolojidir. Rusya'dan kaçan bilim adamları, doğmatik rejimden kaçan bilim adamları Türkiye'ye, Atatürk düzenine, özgürlük düzenine sığınmışlardır. Hitlerden kaçan bilim adamları, Türkiye'ye gelmişler, darülfünunun imamlarının elinden üniversiteyi kurtarmışlardır, üniversiteler

düzeni ilk defa hem Türkiye'de sağlamışlar, hem bunların birçoğları Türk tabiyetine geçmişlerdir, hem de para için değil, çünkü Atatürk'ün, Türkiye'nin verecek parası yoktu, hem de o beyin göçünü sağlayan sağlıklı düzen ile Türkiye istikametinde değerlendirmişlerdir. Bu adamların hepsi İstanbul Üniversitesini kurmuşlar, ondan sonra Ankara Üniversitesi'nde bulunan fakültelere de katkıda bulunmuşlardır. Yalnız Türk tabiyetini almakla kalmamışlar, Frank, dünyanın en büyük dahiliye profesörü Frank, beni müslüman mezarlığına gömün demiştir. Binaenaleyh, Atatürkçü düşüncenin yani bilimin, Sayın Özoğlu'nun dediği gibi, bilimin sağduyunun, aklın, mantığın uygulandığı bir rejimdir Atatürkçü düzen. Nitekim, kurduğu düzen, özgürlük ortamı 1924'de bir çoğulcu partiye geçmiş, bakmış ki, bugün olduğu gibi tarikatlar toplanıvermiş, 1930'da bir kere daha serbest cumhuriyet fırkası kurulmuş yine tarikatlar toplanıvermiş, ondan sonra da 1971'de kendilerine Atatürkçü diyen beş general Türkiye'de tarikatçıların iş başına getirilmesini sağlamışlardır. Şimdi hadise budur. Onun için ideoloji olarak konuyu değerlendirmek hatadır. İdeoloji değildir, dünyaya bakış açısidir, bilimsel bakış açısidir. Dünyaya çağdaş bakış açısidir, uygar bakış açısidir. Onun için bu hususu düzeltmek üzere söz aldım, özür dilerim. Fakat Sayın Sevük sürçü lisanla olduğuna yüzde yüz inandığım bir takdim yaptı, benim içimi rahatlattı, o itibarla kendisine bu hususta teşekkür ederim.

Sağolun efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Arif Çavdar'a çok teşekkür ediyoruz efendim.

Sayın Karayalçın, buyurun efendim.

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN — Doğru kavrayabildimse üç mesele üzerinde duruldu.

Bir tanesi öğretim üyelerinin seviyesi meselesi, diğeri kriter meselesi, sonuncusu da araştırma görevliliği meselesidir. YÖK'ten evvel de kriter vardı; konu fakülte kurullarına geldiği ve önce orada karara bağlandığı için akademik açıdan benimsedikleri ölçüler hakimdi. Biraz evvel de söylemeye çalıştım, benim hocası olmakla şeref duyduğum Ankara Hukuk Fakültesinde bir arkadaşın doçentliğe görevli olarak tayin edilebilmesi için, profesörlüğe seçilebilmesi için heyeti teşkil eden üyeler arasında onun bu işe layık olduğuna dair ortak bir kanaatin, olumlu görüşün olması lazımdı. Rektörün dilediği üç kişiden mütalaa almak suretiyle bir kişinin fakülte kadrosuna girmesine imkan yoktu! Fakat yine biliyorum ki, çok iyi biliyorum ki, o dönemde dahi kriteri uygulamayan bazı fakülteler vardı. İşte o dönemde o kriterlere saygı göstermeyen

kişiler, sonradan, YÖK'de, şikayet ettiğimiz bu uygulamaya sebep olmuşlardır, kanunda "profesör olmak için uluslararası düzeyde çalışma yapma" şartı bulunmasına rağmen! Bu demek değildir ki, YÖK döneminde de öğretim üyesi, doçent ve profesör olanlar arasında çok kıymetli olanlar yoktur, elbette vardır. Eğer bu dönemde 100-200-300 kişi profesör olmuş ise doçent olmuş ise elbette bunlar arasında çok kabiliyetli, çok başarılı olanlar vardır. Ama mühim olan bunların istisna değil kural olmasıdır.

Şimdi işin esasına girecek olursak, niçin bu YÖK döneminde böyle bir uygulama ortaya çıktı?

Bunun iki sebebi var kanaatimce. Birincisi Sayın Oğuzkan temas ettiler. 38 inci maddenin uygulanması. 38 inci maddenin uygulanması akademik açıdan bir faciadır.

Artık üniversitede hocalık tali istisnai, bir hizmet şeklini almıştır birçok hallerde. Profesör filanca nerede? Bilmem nerede genel müdür, profesör filanca nerede bilmem nerede müsteşar, veya özel bir kuruluşda görevli 38 inci maddenin uygulanmasında ölçü geniş tutulmuştur ve suistimal edilmiştir kanaatimce. Ben uzun seneler üniversite öğretim üyesinin yarım gün ve dışarda çalışmasını da savunmuş bir kişiyim; ama, dışarda çalışmak istisnadır ve öyle kalmalıdır. Önemli olan üniversitenin, hocanın fakülte içerisindeki görevidir. Bugün 38 inci maddenin uygulama şekli dolayısıyla iş tamamen ters dönmüştür.

İkinci ve kanaatimce çok daha önemli olan nokta şudur: aslında YÖK sistemi neyi getirmiştir Türkiye'ye? Asıl sıkıntıların kaynağında yüksek okullarla akademilerin ve üniversitelerin kaynaştırılması birleştirilmesi hadisesi vardır. Siz eğer sadece meslek adamı yetiştirme amacı taşıyan yüksekokulda öğretmenlik yapan kimseden profesör olmak için gereken vasıfları da ararsanız, ya o kişiyi profesör olarak görevlendiremezsiniz veya sistemi zorunlu olarak, kanun hükmüne rağmen sulandırırınız, yani bir yüksek meslek okulunda öğretmen olmak, hoca olmak başkadır, tıp fakültesinde veya bilmem hangi fakültede hoca olmak başkadır. Görevin mahiyeti itibarıyla değişik düzeyde olmaları gereken hocalar, bir müessese içinde aynı ölçüye tabi tutulunca elbette bu karmakarışık durum ortaya çıkacaktır.

Ama şimdi ne olacak? Bir düzeltme imkanı var mıdır, müktesep haklar dolayısıyla zannetmiyorum, artık o geçmiştir. Mesele artık dönemin günahınının, faturasınının kime mal edileceği meselesidir. Toplum YÖK düzeni ve uygulamasına müsamaha etmekte hata etmiştir, hataya sebep olanlar da bellidir, tarih bir gün elbette bu sorumluları tutum ve davranışlarını yazacaktır. Toplum maa-

İsef bunun faturasını bir müddet ödeyecektir. Ne zamana kadar? Yerine daha iyileri gelinceye kadar herhalde. Birinci mesele bu.

İkinci mesele: Bilmiyorum Sayın Özoğlu'nun görüşünü doğru kavrayabildim mi? Bilim adamı eğitim planlayıcısı ayırımından bahsettiler. Ankara'da Eğitim Fakültesinin kuruluşu sırasında sayın Doğramacı Ankara Üniversitesinin Rektörü idi, Bana Eğitim Fakültesi kuruluşunda görev alır mısınız diye öneri geldiği vakit bir hukukçu olmama rağmen şeref sayarım dedim. Çünkü ben bir şeye inanıyordum. Eğitim, pedagojiden ibaret değildir. Eğitim Fakültesinde pedagojinin dışında eğitimle ilgili bilimlerin okutulmasını sağlamak amacıyla bu öneriye evet dedim ve arkadaşların bazıları çok iyi hatırlarlar, Eğitim Fakültesinde eğitim planlaması, ekonomisi kürsüsünün kurulması öyle kolay olmamıştır. Fakülte Kurulu, önce teklifimi kabul etmişti. Başka bir toplantıda bu kürsünün kaldırılması önerisi lehine çoğunluk oluşunca ben bu amaçla kurucu üye görev ve sorumluluğunu kabul etmişim; bu karar dolayısıyla görevim bitti artık dedim. Ertesi gün İstanbul'da Unesco toplantısına katıldık. Asıl önemine karşı olan meslektaş vefat edince Kurulda denge bozuldu, önerisi yeniden oya kondu ve eğitim ekonomisi planlaması kürsüsü o zaman bu şartlar altında kuruldu.

Şimdi, şuraya geliyorum. Eğitim planlayıcısının belli düzeyde formasyonu olması lazım.

Bu alanda yetişmiş olanlardan bürokrat olan planlamada görev alır öbürü öğretmen olarak okutur, araştırmasını da yapar, ama hepsinin asgari belli düzeyde olması lazım. Bu itibarla burada bir ayırım olduğunu zannetmiyorum ve olmaması temennisindeyim, olduğunu da kabul etmiyorum.

Son nokta. Araştırma görevlisi. Yükseköğretim Kanunu ile asistan yerini araştırma görevlisi almıştır. Bence hataların, önemlilerinden bir tanesi de budur. Asistan doktorasını bitirinceye kadar bir nevi memur öğrenci durumundadır. Bitirdikten sonra doçentliğe hazırlık dönemi başlar. Araştırma daha yüksek lisans, doktora safhasında olan kişinin yani öğrenme durumunda olan kişinin yapacağı iş değildir, Araştırma kavramı bu seviyeye indirilmiştir. Yalnız bu da değil. Sizler hatırlar mısınız bilmiyorum, yalnız ben çok iyi hatırlıyorum, Sayın Doğramacı, "Efendim, araştırma görevlisi üzerinde niye bu kadar duruyorsunuz, bir şoförü dahi o sahada yetişmemiş herhangi bir kişiyi de tayin edebilirsiniz" demiştir. Araştırma görevlisi olmak için araştırma yapabilecek seviyeye yükselmek lazımdır. Yani asgari doktorayı yapmış olmak lazımdır. Doktorayı bitirinceye kadar ismi ne olursa olsun, o kişi yüksek lisans veya doktora öğrencisidir. Bu şerefli bir isimdir, hepimiz o dönemden geçtik, ama araştırma

kavramının sonunu bulmak lazım. Eğer araştırma görevi araştırmacı kadrosu öğrenim safhasında olan bir kişiye yakıştırılacak olursa, o zaman bütün değerler, araştırma kavramı ile birlikte hatta o alanla ilgisi olmayan şoför kavramı bile altüst olur kanaatindeyim. Nitekim olmuştur da.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz hocam, sağolun.

Sayın Oğuzkan'ın bir sorusuna Sayın Çavdar Hocamız cevap verecekler.

Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR — Aslında tam soru değil de kendi görüşlerine, kendi görüşümle müsaadeleriyle cevap vermek istiyorum. Hali-hazırda Türkiye'nin müstakil araştırma kurumları yok efendim. Araştırma doğal olarak bugünkü düzen içerisinde araştırmacının doğal kaynağı hâlâ üniversiteler. TÜBİTAK'ın bir iki araştırma enstitüsü var biliyorsunuz Gebze'de fakat sınırlı. Oysa gelişmiş ülkelerde üniversiteye bağlı olmayan araştırma kurumları var, mükemmel araştırma yapabiliyorlar. O sebeptendir ki, ben hâlâ da Türkiye'de mevcut olan düzen içerisinde üniversitelere büyük sorumluluk düştüğünü araştırma bakımından da vurgulamak istiyorum. Kaldı ki, çağdaş tanımlamalarda geçiyor bu biliyorsunuz, üniversitenin görevleri içerisinde üst düzey araştırma ve üst düzey eğitim öğretim var. Tabiatıyla eğitim öğretime çok önem veriyoruz, daha önce söylediğim gibi, esasında iyi bir bilim adamı olmayan, zaten iyi bir eğitim öğretim de yapamaz kendi alanında, bu ikisi çok defa paralel gidiyor. Bugünkü düzen için ben bunu gerekli görüyorum.

İkinci konu, mesela doçent bir kişi fakültenin ayrılıyor, müsteşar oluyor veya diğer bir bakanlıkta çalışıyor, ondan sonra da işte kısa bir süre sonra profesör oluyor gibi anladım soruyu. Çok haklısınız, bu hakikaten olagelmektedir. Fakat işte sabahdan beri vurgulamaya çalıştığımız husus bu. Ünvanların cömertçe dağıtılması ve tepemizde çok otoriter, çok merkezîyetçi bir YÖK'ün mevcudiyetine rağmen, gerekli işe müdahale etmiyor YÖK, en önemli iş akademik ünvanların verilmesi, dağıtılması ve bundaki kriterler olması lazımken falan hocanın filan yerde yaptığı konuşma için cezai soruşturma vesaire açıyor veya rektöre itaat etmediniz diye disiplin cezası veriyor. Bilmem anlatabiliyor muyum? Sonuçta dönüp dolaşıp bir uçta YÖK var, bu işlere bir nevi yeşil ışık yakmış YÖK. Çünkü yetkileri ve otoritesi itibarıyla en müdahale edici bir konumda bulunuyor. Bu jüriden profesör olan kişi iyi seçilmemiştir diyebilir, inceletebilir, hatta

o jüriyi oluşturan öğretim üyelerinin dikkatini çekebilir ve herkeste mütebbeh olur, bu işlerin laubali yürümeyecek işler olduğunu anlar. Bu hiç yapılmamıştır, hep kolaylaştırıcı yöntemlerle insanlar bu yıl olmamışsa, üç yıl sonra olmuştur. Kendi fakültemizde uygulama var. Bununla beraber üniversite öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarından danışmanlık biçiminde gerek devlet kuruluşları, gerekse diğer ilgili kuruluşlar istifade edebilmelidir. "Nitekim bu TÜBİTAK'ta oluyor, zaman zaman belki bazı bakanlıklarda da oluyor. Çünkü bir yandan da deniyor ki, üniversitelerin topluma karşı görevi var. Nasıl yapacak topluma karşı görevini? Bazı yerlerde bu danışmanlık hizmetlerini tabiatıyla kendi uzmanlık dalları içinde kalmak kaydıyla yapacak. Söz almışken bir şey daha söyleyeceğim. Hep Amerika Birleşik Devletlerini örnek alıyoruz ancak her konuda değil dolayısıyla çarpık bir gelişme gösteriyoruz, bana göre Türk toplumunda, tüketici ve zengin bir toplumu örnek alıyoruz fakat onun kullandığı akademik veya demokratik kurallara yeterince dikkat etmiyoruz. Amerika Birleşik Devletlerinde profesör düzeyine gelmiş bir kişiye (yakın zamana kadar profesörlerin tenürü vardı), kimse dokunamazdı, bugün bazı üniversitelerde tenür kalkmıştır. Eğer profesör üretken değilse, görevine son verilebilmektedir. Örnekleri biliyoruz. Kanımca 1980'den evvelki profesörler ve doçentler de gözden geçirilebilir, ben kendim, böyle bir teftişe şahsen çok hazırım, 1980'den sonrayı gündeme getirmemin nedeni, ünvanların verilmesindeki müsamahalar ve gereksiz cömertlikler yoğun biçimde 1980'den sonra olmuştur da ondan. Şunu söylemek istiyorum. Gelişmiş demokratik toplumlarda hayat boyu ünvan yok efendim. Siz üniversitede çalıştığınız zaman, belki doçent, profesör ünvanınız var, oradan çıktığınız zaman doktor veya avukat bilmem ne beysiniz. Yani ünvanlar geri alınabiliyor. Ben bunun yakın örneklerini biliyorum Amerikan Üniversitelerinde, bizde böyle bir şey var mı efendim? Bizde çalışma programlarının değerlendirilmesi bile yok. Falan kürsü iyi çalışmıyor hepimiz biliyoruz, bu dikkate alınmıyor. Yani YÖK, asıl görevlerini, ki bunun temelinde kaliteli akademisyen yetişmesi yatar bence, (bu ülkenin ihtiyaçlarına göre), bunu ihmal etmiş, buna mukabil çok tali görevlerde kendisine lüzumundan fazla ağırlık verilmiştir. Araştırma görevlisi lafı bence bir göz boyamacıdır. Hocanın yeterince araştırma yapamadığı bir kurumda, asistan nereden araştırma yapacak? YÖK ve kullanıldığı dönemin üst düzeydeki yöneticilerine etki yapan bir sıfattır. Kendimden örnek vermek istemiyorum, ama şahsen iyi yetişmemiş öğretim üyelerinin seçimlerine katkıda bulunmamak için bazı jürilerden istifa ettim, bazılarında ise muhalefet şerhi verdim. Sabah sorduğum, hukukçu mes-

lektaşlarımıza bu konu idi. Parmak demokrasisi hesabıyla ve oy çokluğuyla öğretim üyesi yapıyoruz. Tek bir kişinin muhalif kalması bile sırasında önemli olmalıdır. Sahte bir tezi yakalıyorsunuz muhalif kalıyorsunuz, ancak yine oy çokluğuyla aday kazanabiliyor. O kişi sahte çalışmalarla hoca olabiliyor. Ben vurgulamak istiyorum akademik ünvanlarda mutlaka oybirliği olmalı, tam bir yeterlilikte herkes anlaşmalıdır.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, biz de Sayın Çavdar Hocamıza çok teşekkür ediyoruz.

Yine Sayın Oğuzkan'ın sorusuyla ilgili son yanıt sayın Karayalçın hocamdan buyurun.

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN — Öğretim üyeliği düzeyi konusunda sayın Oğuzkan'ın sorduğu soruya kısmen cevap verdim, biraz daha konuyu açıklamak istiyorum. 38 inci madde ile görevlendirilen kişi mesela TÜBİTAK'ta araştırma ile görevlendirilmiş olabilir. O süre içinde doçent iken yaptığı çalışmalarla profesör olma şartlarını kazanmış olabilir, zannederim zaten mesele bu değil.

Mesele, bir üniversite öğretim üyesi doçent veya profesör doçent iken mesele bir yerde genel müdür veya müsteşar oldu, orada geçen ve akademik açıdan herhangi bir katkısı olmayan bu süre acaba profesör olması için geçerli bir süre mi sayılacak? Zannetmiyorum.

Ama bu mesele yalnız üniversiteler için söz konusu değil! Gene bir hukukçu Adalet Bakanlığında görevlendiriliyor, zamanla mesele Hukuk İşleri Genel Müdür Yardımcısı veya Genel Müdürü veya müsteşar oluyor. Bakanlıkta geçen hizmet yargıtay üyeliğine seçilmek için yeterli sayılmaya başlandı. Halbuki Yargıtay üyesi olacak meslekdaşın hakim olarak bazı tecrübelere sahip olması lazım. Meslek hayatı yalnız Adalet Bakanlığında geçen bir hukukçu hakimliği fiilen yapmadan bir müddet sonra Yargıtay Üyeliğine seçilebiliyor, yani aynı problem ordada var. Bence gideceği yerin gerektirdiği kalifikasyon şartları ne ise ilgilide o şartların bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Türkiye'de hem üniversite içinde, hem üniversite dışında ortaya koyduğumuz mesele maalesef bir problem olarak fiilen bulunmaktadır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, biz de Sayın Karayalçın hocamıza teşekkür ediyoruz.

Oturumu kapatmadan önce Şunu söylemek istiyorum. Bugün sabahtan beri izlediğimiz Türkiye'de yükseköğretimde nasıl bir yasa, belki Şu anda yasa hazırlanıyor, hazırlık aŐamasında Nasıl Bir Yasa adlı toplantımız benim değerlendirmelerime göre amacına ulaŐmıŐtır. Öyle zannediyorum ki, çk kısa bir süre içinde biz bunu yayına hazırlayıp, ilgili yetkili yerlere, makamlara da ulaŐtırabileceđiz. O zaman istediğimiz tam anlamıyla gerçekleŐmiŐ olacaktır.

Her zaman olduğu gibi sizler bize gç kattınız, sabırla dinlediniz, zaman zaman ilginç sorularınız oldu, bu katkılarınız için hepinize teşekkür ediyorum. Ayrıca panel üyelerinin hepsine çk teŐekkürler, çünkü onlar bize renk kattılar, birikimlerini anlattılar, bu konudaki görüşlerini sundular.

Hepinize teşekkür eder, iyi akŐamlar dilerim. (Alkışlar)

YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARININ ÖZERKLİĞİ VE AKADEMİK ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE LİMA BİLDİRGESİ

Başlangıç

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 40. yıldönümünde 6-10 Eylül tarihleri arasında Lima'da toplanan DÜNYA ÜNİVERSİTELER SERVİSİ (WUS) Altmışsekizinci Genel Kurulu,

İnsan hakları alanında, başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Andlaşması, Uluslararası Temel ve Politik Haklar Andlaşması ve Eğitimde Ayrımcılığa karşı UNESCO Andlaşması olmak üzere Birleşmiş Milletler'in ve diğer evrensel ve bölgesel örgütlerin oluşturdukları geniş kapsamlı uluslararası standartları gözeterek,

Üniversite ve akademik kuruluşların, insanların ekonomik, sosyal, kültürel, temel ve politik haklarını yaşama geçirilmesini takip etmekle yükümlü olduklarına inanarak,

Tüm diğer insan haklarından yararlanılmasında ve insanca kişilerin ve bireylerin yetişmesinde eğitim hakkının önemini vurgulayarak,

Eğitim haklarından yalnızca, akademik özgürlüğün var olduğu ve yüksek öğretim kurumlarının özerk oldukları bir ortamda tam anlamıyla yararlanılabileceğini göz önüne alarak,

Akademik çevrenin doğası gereği politik ve ekonomik baskılar karşısında savunmasızlığını akılda tutarak,

Ve eğitime ilişkin şu ilkeleri kabul ederek

a) Her insan eğitim hakkına sahiptir.

b) Eğitim insan kişiliğinin ve onurunun tam gelişimini sağlamaya yöneliktir ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve barışa duyulan saygıyı pekiştirir. Eğitim tüm insanların özgür ve eşitlikçi bir toplumun kurulmasına etkin biçimde katılmalarını sağlar ve tüm uluslar, tüm dini ve etkin gruplar ile tüm ırklar arasında anlayışı, hoşgörüyü ve dostluğu geliştirir. Eğitim kadınlarla erkekler arasında karşılıklı anlayışı, saygıyı ve eşitliği geliştirir. Eğitim, toplumsal eşitlik, barış, tüm ulusların eşit

gelişimi ve çevrenin korunması gibi çağdaş toplumların ana hedeflerinin kavranmasında ve bunlara ulaşılmasında bir araçtır.

c) Her devlet, her tür ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik ya da başka görüş, milliyet veya toplumsal köken, ekonomik durum ya da başka bir statüye ilişkin olarak herhangi bir ayrımcılık yapmadan eğitim hakkını güvence altına almalıdır. Her devlet, ulusal gelirinin uygun bir miktarını eğitim hakkından tam anlamıyla yararlanılabilmesini sağlamak amacıyla ayırmalıdır.

d) Eğitim olumlu bir toplumsal değişimin aracıdır. Dolayısıyla, eğitim her ülkenin toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel durumundan kopuk olmamalı, bütün hak ve özgürlüklerin tam olarak edinilmesine yönelik bir biçimde statükonun değiştirilmesine katkıda bulunmalı ve daimi biçimde değerlendirmeye açık tutulmalıdır.

Bu Bildirgeyi kamuoyuna açıklar.

Tanımlar

1 - Bu bildirgede kullanıldığı biçimiyle:

a) "Akademik özgürlük", akademik bir çevre üyelerinin tek tek ya da toplu halde bilgiyi araştırma, inceleme, tartışma, belgeleme, üretme, yaratma, öğretme, anlatma veya yazma yoluyla edinmelerinde, geliştirmelerinde ve iletmelerindeki özgürlükleri anlamına gelir;

b) "Akademik çevre", bir yüksek öğretim kurumunda öğretim, araştırma, inceleme yapan ve çalışan herkesi kapsar;

c) "Özerklik", yüksek öğretim kurumlarının iç işleyişlerine, mali işlerine ve yönetimlerine ilişkin kararlar almada ve eğitim, araştırma, dışa yönelik çalışmalar ve diğer ilgili faaliyetlerde kendi politikalarını oluşturmada devlet ve toplumun tüm diğer güçleri karşısındaki bağımsızlıkları anlamına gelir;

d) "Yüksek öğretim kurumları" üniversitelerden, orta öğretim sonrası eğitim veren diğer kuruluşlardan ve bunlarla ilgili araştırma ve kültür merkezlerinden oluşur.

2 - Yukarıdaki tanımlar, akademik özgürlüğün ve özerkliğin bu bildirgede getirilen kısıtlamalara tabi olmadıkları anlamına gelmez.

Akademik Özgürlük

3 - Akademik özgürlük, üniversitelerin ve diğer yüksek öğretim kurumlarının üstlendikleri eğitim, araştırma, yönetim ve hizmet işlevleri için vazgeçilmez bir ön koşuldur. Akademik çevrenin tüm üyeleri herhangi bir ayırım yapılmaksızın ve devletten ya da herhangi bir başka kaynaktan gelebilecek müdahale veya baskı endişesini taşımadan işlevlerini yerine getirme hakkına sahiptir.

4 - Devletler akademik çevrenin tüm üyeleri için İnsan Hakları Konusunda Birleşmiş Milletler Anlaşmalarında tanınan temel, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları sağlamak ve bunlara saygı göstermekle yükümlüdür. Akademik çevrenin her üyesi, başta düşünce vicdan, din, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri olmak üzere kişinin özgürlüğü ve dokunulmazlığı ile seyahat özgürlüğünden yararlanır.

5 - Akademik çevreye girme olanağı toplumun tüm üyeleri için hiçbir engelleme olmaksızın eşit olacaktır. Herkes, yetenekleri temelinde, hiç bir ayırım yapılmaksızın öğrenci, öğretmen, araştırmacı, işçi ya da yönetici olarak akademik çevre içinde yer alma hakkına sahiptir. Akademik çevrenin fırsat eşitliğine sahip olmamış üyeleri için eşitliğin sağlanmasını fiilen hızlandırmaya yönelik geçici önlemler, fırsat ve muamele eşitliği sağlama amaçlarına ulaştığında sona erdirilmek koşuluyla ayrımcı girişimler olarak değerlendirilmez. Tüm devletler ve yüksek öğretim kurumları öğretim üyeleri ve araştırmacılar için istikrarlı ve güvenceli bir istihdam sistemini temin ederler. Akademik çevrenin hiç bir üyesi, akademik çevrenin demokratik yollarla seçilmiş bir organı önünde adil bir savunma yapılmadan görevinden alınamaz.

6 - Akademik çevrenin araştırma işlevi ile ilgili tüm üyeleri, bilimsel araştırmanın evrensel ilke ve yöntemlerine tabi olarak, herhangi bir müdahaleye maruz kalmaksızın araştırma çalışmalarını sürdürme hakkına sahiptir. Bu kişiler aynı zamanda araştırmalarının sonuçlarını başkalarına özgürce iletme ve sansürsüz yayınlama hakkına da sahiptir.

7 - Akademik çevrenin öğretimle ilgili tüm üyeleri, öğretimin kabul edilmiş ilkelerine, standartlarına ve yöntemlerine tabi olarak, herhangi bir müdahaleye maruz kalmaksızın öğretme hakkına sahiptir.

8 - Akademik çevrenin tüm üyeleri, dünyanın herhangi bir yerindeki meslekdaşları ile temas halinde olma özgürlüğü kadar eğitim kapasitelelerini geliştirme özgürlüğünden de yararlanırlar.

9 - Tüm yüksek öğretim öğrencileri mevcut müfredat içinde istediği branşı seçme hakkı ve edindiği bilgi ve deneyimin resmi olarak tanınması hakkı da dahil olmak üzere, öğrenim özgürlüğünden yararlanırlar. Yüksek öğretim kurumları öğrencilerin meslek ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamayı amaçlamalıdır. Devletler, eğitimlerini sürdürebilmek için yardıma ihtiyacı olan öğrencilere gerekli kaynakları sağlanmalıdır.

10 - Tüm yüksek öğretim kurumları öğrencilerin, kurumun idari organlarında yer almalarını temin ederler. Tüm devletler ve yüksek öğretim kurumları öğrencilerin herhangi bir ulusal ya da uluslararası sorunla ilgili görüşlerini ek tek ya da toplu halde ifade etmek haklarına saygı gösterirler.

11 - Devletler, tüm orta öğretim mezunları veya yüksek öğretim düzeyinde öğrenimlerini sürdürebileceklerini ispat edebilecek diğer kişiler için ücretsiz bir yüksek öğretim sistemi tasarlamak, düzenlemek ve yaşama geçirmek için tüm gerekli önlemleri alınmalıdırlar.

12 - Akademik çevrenin tüm üyeleri, çıkarlarını korumak amacıyla sendikalar kurma ya da sendikalara katılma hakkı da dahil olmak üzere başkalarıyla birlikte örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir. Akademik çevrenin tüm kesimlerinin sendikaları, kendi alanlarına tekabül eden mesleki standartların oluşturulmasına katılmalıdırlar.

13 - Yukarıda sıralanan hakların kullanılması bazı özel görev ve sorumlulukları da birlikte getirir ve başkalarının haklarının korunması için gerekli olan bazı kısıtlamalara tabi tutulabilir. Öğretim ve araştırmalar mesleki standartlara tümüyle uyularak sürdürülmeli ve toplumun karşı karşıya bulunduğu çağdaş sorunlara yanıt verir nitelikte olmalıdır.

Yüksek Öğrenim Kurumlarının Özerkliği

14 - Tüm yüksek öğretim kurumları, kişilerin ekonomik, sosyal, kültürel, temel ve politik haklarının gerçekleşmesini gözetir ve bilim ve teknolojinin bu hakları zedeleyecek biçimde kötüye kullanılmasını önlemek için çaba gösterir.

15 - Tüm yüksek öğretim kurumları ilgilerini toplumun karşı karşıya bulunduğu çağdaş sorulara yöneltirler. Bu amaçla, bu kurumların müfredatları ve faaliyetleri bir bütün olarak toplumun ihtiyaçlarına yanıt verir. Yüksek öğretim kurumları, kendi toplumlarında politik baskıları ve insan hakları ihlallerini kınamaladırlar.

16 - Tüm yüksek öğretim kurumları diğer benzeri kurumlar ve kendi akademik çevreleri içindeki bireylerle, baskıya maruz kaldıkları zaman dayanışma içinde olmalıdırlar. Bu dayanışma maddi ya da manevi olabilir ve baskı kurbanlarına sığınma, iş ya da eğitim olanakları sağlamayı içermelidir.

17 - Tüm yüksek öğretim kurumları, bilimsel ve teknolojik bağımlılığı önlemek ve bilginin edinilmesi ve kullanılmasından dünyadaki tüm akademik çevrelerin eşit konuma sahip olmalarını sağlamak için çaba göstermelidirler. Bu kurumlar bölgesel, politik ya da benzeri diğer engelleri aşan uluslararası bir akademik işbirliğini teşvik etmelidirler.

18 - Akademik özgürlükten gereği gibi yararlanmak ve yukarıdaki maddelerde sözü geçen yükümlülöklere uymak, yüksek öğretim kurumlarının üst düzeyde özerkliğe sahip olmasını gerektirir. Devletler, yüksek öğretim kurumlarının özerkliğine müdahale etmemekle ve toplumdaki diğer güçlerin müdahalelerini de önlemekle yükümlüdürler.

19 - Yüksek öğretim kurumlarının özerkliği, ilgili akademik çevrenin tüm üyelerinin aktif katılımını içeren demokratik bir öz-yönetimle gerçekleşir. Akademik çevrenin tüm üyeleri, herhangi bir ayırım yapılmaksızın akademik ve idari işlerin yürütülmesinde yer alma hakkına ve olanağına sahiptirler. Yüksek öğretim kurumlarının tüm yönetim organları özgürce seçilir ve akademik çevrenin değişik kesimlerinden temsilcileri içerir. Özerklik, eğitim araştırma, dışa yönelik çalışmalar, kaynakların kullanımı ve diğer ilgili faaliyetlerle ilgili politikaların belirlenmesine ve yürütülmesine ilişkin kararları kapsamalıdır.

EK : 2

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
BİLİMSEL TOPLANTISI**

**YÜKSEKÖĞRETİMDE
NASIL BİR YASA?**

**28 Mart 1992
CUMARTESİ**

**YER : TED Ankara Koleji Vakfı Konferans Salonu
Ziya Gökalp Caddesi No. 48 Yenışehir/ANKARA**

YÜKSEKÖĞRETİMDE NASIL BİR YASA?

28 MART 1992 CUMARTESİ

- 10.00 - 10.30 — AÇILIŞ
— Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
(TED Bilim Kurulu Başkanı)
— Prof. Dr. Rüştü YÜCE
(TED Genel Başkanı)
— Köksal TOPTAN
(Milli Eğitim Bakanı)
- 10.30 - 11.00 — BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN — Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI — Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ
(H.Ü. Antropoloji Bölümü Öğretim Üyesi)
KONU — "YÖK Neden Sorun Oldu?"
- 11.00 - 11.15 — ARA - ÇAY
11.15 - 11.30 — TARTIŞMA
- 11.30 - 12.00 — İKİNCİ OTURUM
BAŞKAN — Prof. Dr. Özcan DEMİREL
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI — Prof. Dr. Metin GÜNDAY
(A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)
KONU — "Nasıl Bir Yükseköğretim Yasası?"
- 12.00 - 12.15 — TARTIŞMA
12.15 - 13.30 — ÖĞLE TATİLİ
- 13.30 - 15.30 — ÜÇÜNCÜ OTURUM (PANEL)
BAŞKAN — Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
(TED Bilim Kurulu Başkanı)
KONU — YÜKSEKÖĞRETİMDE NASIL BİR YASA?
KATILANLAR — Prof. Dr. Ayhan ÇAVDAR
(A.Ü. Tıp Fakültesi Çocuk Bölümü Öğretim Üyesi)
— Doç. Dr. Nurkut İNAN
(A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)
— Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN
(A.Ü. Bankacılık ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Müdürü)
— Prof. Dr. Suha SEVÜK
(ODTÜ Mühendislik Fakültesi Dekanı)
— Prof. Dr. Tosun TERZİOĞLU
(ODTÜ Fen - Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)
- 15.30 - 15.45 — ARA - ÇAY
15.45 - 16.30 — TARTIŞMA - GENEL DEĞERLENDİRME

EK : 3

(YAYINA HAZIRLIK ÇALIŞMALARINDA İLGİLİLERE YAZILAN YAZI ÖRNEĞİ)

Sayın.....

Derneğimizce düzenlenen ve 28 Mart tarihinde TED Konferans Salonu'nda yapılmış bulunan "YÜKSEKÖĞRETİMDE NASIL BİR YASA" konulu toplantıda sunulan bildiri ve panel konuşmalarının bir kitap haline getirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Bu toplantıda,
..... konulu

BİLDİRİ/PANEL ile ilgili olarak;

- () Sunduğumuz konuşmanın,
- () İzleyicilerin yöneltmiş oldukları sorulara verdiğiniz cevapların,
- () İzleyici olarak, toplantının "Tartışma" kısımlarında; katkı niteliğindeki konuşmanız veya bildiri sahibine ya da panel üyelerine yönelttiğiniz soruların, ses alıcı gereçten belirlenebilen metni ekte sunulmuştur.

20 Haziran 1992 tarihine kadar ekte sunulan metinde, metnin aslına sadık kalarak yapılmasını gerekli gördüğünüz düzeltmeleri, eklemeleri ve çıkarmaları yaparak yayınlanmasını istediğiniz metnin Derneğimize ulaştırılmasını dilemekteyiz. Bu yayınının kısa sürede yayınlanması planlanmaktadır. Bu bakımdan, gerekli düzenlemelerden sonra, yazınızı basıma hazır bir biçimde daktilo ile yazılmış olarak göndermenizi beklemekteyiz.

Ayrıca, halen düzeltme yapmak üzere gönderdiğimiz ekteki metinde, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, bu metnin ve toplantı sırasında verdiğiniz (Şayet verdiğiniz) bildiri veya panel konuşmanızın metninin basılmasını belirten, "basılabilir" ibaresi ile imzalı olarak göndermenizi önemle rica etmekteyiz.

Bilginizi rica eder, ilgilileriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla,
Mehmet BAKLACI
TED Genel Müdürü

- NOT : 1 — Ekte sunulan metnin düzeltilerek, yeniden yazılması halinde, tarafımızdan gönderilen metinle birlikte iadesi,
- 2 — Düzeltme sırasında yazım kurallarına dikkat edilmesi,
- 3 — Gereksiz gördüğünüz paragraf ve cümlelerin çıkarılması, konuşmanızın çerçevesini aşacak ekler yapılmaması ve yabancı isim ve terimlerin orijinali ile Türkçe okunusunun belirtilmesi rica olunur.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ YAYINLARI

A. EĞİTİM DİZİSİ YAYINLARI

KİTABIN ADI	FİYATI
1. Yükseköğretime Giriş Sorunları.....	Tükenmiştir.
2. Ulusal Eğitim Politikamız.....	Tükenmiştir.
3. Çocuk ve Eğitim.....	Tükenmiştir.
4. Temel Eğitim ve Sorunları.....	Tükenmiştir.
5. Atatürk ve Eğitim.....	12.500.-
6. Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
7. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları.....	Tükenmiştir.
8. Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz.....	12.500.-
9. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
10. Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları.....	12.500.-
11. Yaygın Eğitim ve Sorunları.....	12.500.-
12. Yükseköğretimde Değişmeler.....	12.500.-
13. Demokrasi için Eğitim.....	15.000.-
14. Eğitimde Laiklik.....	20.000.-
15. Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları.....	Baskıda

